

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI ORSZ. EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA

Szerkeszti: **SCHULMANN ADOLF**

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII., Festetics-utca 3

TARTALOM:

A tanterv revíziója és az azzal összefüggő kérdésekről. (Völker József.)	45
A vakok nevelése és oktatása. II. (Horváth Kálmán.)	58
A siketek és némák selectiója. (Dr. Bárczi Gusztáv.)	61
A nagyothallók oktatásügye és a szájrólolvasás problémája. (Gansel Iren.)	64
Adalékok a siketnémaoktatás reformjához. (Palatinus N. Károly.)	71
A vakok ügye Svájcban. (Herodek Károly.)	77
Tallózások a fogyatékosok oktatásügyi területén (Simon József.)	81
A fogyatékosok szociális problémái. (Dr. Tegyei Jenő.)	84
Előadások és hozzászólások:	
A gyógypedagógiai orsz. értekezlet. (—)	93
Michels Fülöp: A siketek pedagógiája. (Iglér Antal.)	95
Dr. Schnell János: A olvasási készség fejlődése normális és fogyatékos gyermekeken. (Schiller Pál.)	97
Továbbképző tanfolyam . . . Berlinben. (Frey József)	99
Beszédgyógytani kongresszus Halleban (—)	100
A gyermekek önkéntes megnyilatkozására építő tanításmód. (Lett József.)	101
Szervezés és gyakorlat:	
A gyöngénlátókról való gondoskodás. (Vollmann János)	102
Gyógypedagógiai beszédiskolák. (Schulmann Adolf.)	104
A beszéd védelme. (Schulmann Adolf.)	105
A Gyógypedagógiai Intézetek Orsz. Szaktanácsának ülései. (Schulmann Adolf.)	109
A Gyógyped. Psycholog. M. Kir. Laboratórium negyedszázados jubileuma (Michels F.)	111
Könyv- és lapszemle	113
Hivatalos rész: Meghívó a Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesületének 1929. június 8—10-én Egerben tartandó XXVI. évi rendes közgyűlésére	120
Különféle	124
Inhalt. — Sommaire. — Contents.	

Segédszerkesztő: **Iglér Antal**

Egyesületi pénztáros: **Rédiger Károly**

Kiadó és laptulajdonos: **a Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesülete**

A kiadóhivatal vezetője: **Pirovits Jenő**

Megjelenik évente 10 számban. — Előfizetési ára egy évre 24 pengő.

Egyesületi rendes tagok a lapot tagilletményük fejében díjtalanul kapják. — A gyógypedagógiai intézetek előfizetési árát évről-évre az egyesületi r. közgyűlés szabja meg.

Tanáregyesületünk kiadványai:

1. Siketnémák és Vakok oktatásügye. Havi folyóirat I—XXXI. évf. 2—3. Évkönyv. 1903—1904. Szerk. Bihari Károly s.-titkár. Ára 5 P. —
4. Juan Papló Bonet: A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanításának művészete. Madrid, 1820. Ford Adler Simon. Ára 6 P. —
5. Nagy Péter: Fonetizáló ábrák és asztalka. (Ismertetését l. M. S. O. 1912. 7. sz. 144. o.) Ára a megrendeléskor állapítatik meg. —
6. Záborszky Árpád: Képek a tornatanításhoz. Tollrajz. Ára a megrendeléskor állapítatik meg. —
7. Kegler Ferenc: Adatok a S. I. O. T. E.-nek 10 éves történetéhez. Ára 1 P. —
8. Dr. Náray-Szabó Sándor képe. (80 fillér.) —
9. Mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában. Irta: Stern Ottó. Ford és a magyar vonatkozású részlettel ellátta: Várady Zsigmond. Ára 8 P. —
10. Gácsér József emlékfüzet. (80 fillér.) —
11. Cházár András képe. (80 fillér.) —
12. A S. I. T. O. E.-nek története az 1918—19. forradalmak alatt. Irta: Záborszky Árpád e. titkár. A M. S. O. XXII. évfolyam melléklete. Elfogyott. —
13. De L'Épée: Siketnémák oktatása rendszeres jelek útján. Páris, 1776. Ford.: Szabó Imre. Ára 6 P. —
14. Borbély Sándor: A magyar siketnémaoktatás bibliográfiája és adatgyűjteménye 1920 végéig. Ára 12 P. —
15. Miché's Fülöp: A siketnémák beszédének esztétikája. Különnyomat a M. S. O. 1823. 10—12. és 1924. 1—3. számaiból. Elfogyott. —
16. Istenes Károly: Hangkapcsolódások a magyar beszédben, különös tekintettel a siketnémák hangos beszédére. Ára 5 P. —
17. Puha László: A fogalmazás tanítás módja és anyaga. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1925. 7—10. számából. Ára 1.60 P. —
18. Statisztikai adatok a siketnémákról az »Orvosi vélemények« alapján. Táblázatban. Összeállította: Istenes Károly. Ára: 2 P. —
19. A beszédhibák javítására szolgáló állami tanfolyam 25 éves története (1896—1921.) statisztikai táblázatokban. Összeállította: Istenes Károly. Ára 2 P. —
20. Dr. Ranschburg Pál: A siketnémák számoló képességéről. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1925. 4—6. számából. Elfogyott. —
21. Miché's Fülöp: Nemzetközi Siketnéma Nevelésügyi Konferencia. (London, 1925. július 20—25.) Különnyomat a S. V. O. Ü. 1926. 1—3. számából. Ára 2 P. —
22. Kirschenheuter Ferenc: A Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete százéves fennállásának ünneplése. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1926. 5—7. számából. Ára 1 P. —
23. Kirschenheuter Ferenc: A hadirokkantak foglalkoztatása. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1926. 5—6. számából. Ára 2 P. —
24. Ehling Jakob: A siketnémák megszólaltatása az anyaiskola nyomdokán. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1926. 5—6. számából. Ára 4 P. —
25. Schreiner Ferenc: A vak beszéde. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1927. 1—4. számából. Ára 1 P. —
26. Miché's Fülöp: A siketek nevelés-oktatásügyének jövőjébe vetett pillantás. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1927. évi 5—10. számából. Ára 1 P. —
27. Herodek Károly: A vakok jelentősebb németországi intézetei. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1928. évi 5—7. számából. Ára 1 P. —
28. Kirschenheuter Ferenc: Vízből mentő vak. (Élettani és lélektani tanulmány.) Különnyomat a S. V. O. Ü. 1928. évi 5—7. számából. Ára 1 P. —
29. Nagy László: Adatok a siketnémák lélektanához. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1928. évi 5—7. számából. Ára 1 P. Elfogyott. —
30. Igler Antal: A fogalmazás tanítása a siketnémák intézeteiben. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1928. évi 5—9. és 1929. évi 1—2. számaiból. Ára 2 P. —
31. Dr. Bárczi Gusztáv: Hallásvizsgálat és selectio. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1928. évi 10. és 1929. évi 1—6. számaiból. Ára 2 P. —
32. Dr. Tegyei Jenő: A fogyatékosok szociális problémái. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1929. évi 3—6. számából. Ára 1 P. —
33. Völker József: A tanterv revíziójáról és az azzal összefüggő kérdésekről. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1929. 3—6. számából. Ára 1.50 P. —
34. Schulmann Adolf: A beszéd védelme. Különnyomat a S. V. O. Ü. 1929. évi 3—6. számából. Ára 50 fillér.

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. ker., Fesztetics-uca 3. sz.

Megjelenik évente 10 számban. Előfizetési ára egy évre 24 pengő.	Szerkeszti: SCHULMANN ADOLF	Egyesületi r. tagok a lapot tag- illetményük fejében kapják. A gyógypedagógiai intézetek elő- fizetési árát évről-évre az egye- sületi közgyűlés szabja meg.
---	---------------------------------------	--

A tanterv revíziójáról és az azzal összefüggő kérdésekről.

Az elmélet és gyakorlat kettős útmutatása mellett az egyén, de általában az összesség is több, vagy sok olyan megismerésre tehet szert, amelyet jelentősége szerint tisztázni és megállapított értéke miatt eljárásunk rendjébe beleilleszteni, vagy az intézményes beillesztést szorgalmazni a lelkiismeretünkre és szellemünk nevelő-oktató tevékenységére, fejlesztő erejére bizottak iránt tartozó kötelességünk. Amióta siketnémákat tanítanak és akár a tanítás megkezdését, végrehajtását, befejezését, időtartamát, az együtt egy csoportban — osztályban tanítható gyermekek számát, vagy a módszert, a nyújtandó ismereteket, az érzelmi, erkölcsi nevelés problémáit, fokát, biztosítandó eredményét illetőleg szokásba vett, vagy írásba foglalt szabályokat állítottak fel, az okoskodó, a gyakorlat érverését figyelő értelem állandóan mérlegel. Latolgatja, hogy az oktatás kamatjöveldelme arányban áll-e az eljárás tőkebefektetésével, hogy a pontos és készséges pedagógiai munkateljesítmény nyomán nagyjában és egészében beváltható-e, vagy beváltódik-e mindaz, amit az előírás, tanterv, az elmélet beváltandónak beígért. A gyakorlat minden vonatkozásában rácafoltt arra a feltevésre, vagy inkább szükségintézkedésre, hogy a siketnémák nagyobb számban, mondjuk 12—15-ös létszámú osztályban, bármily lefokozott igények mellett is olyan eredménnyel volnának taníthatók, ami ennek az állapotnak fentartását továbbra is indokolná, kívánatossá tenné. Az évszázad és a ma tapasztalásának egyaránt kikristályosodott igazsága, hogy a siketnéma szellemi és fizikai lényege, lelki és testi berendezettsége kiköveteli, hogy a vele való foglalkozás a nevelő-oktató ráhatás minnél közvetlenebb, intenzivebb, szóval egyéni legyen. Az egyéni tanítás értéke a siketnéma esetében, — több más körülménytől eltekintve —, a neki szánt, a reá fordítható idő haladványában fokozódik. Természetes tehát, hogy az egyéni foglalkozás és foglalkoztatás, a jobb eredmény érdekében a gátló, nehezítő körülményeket a lehetőség szerint igyekszik kiküszöbölni. Az élet hovatovább nagyobb igényeket támaszt mindenki vel szemben. Ha azt akarjuk, pedig az a célunk, törekvésünk, hogy a siketnéma műveltségben, tudásban, egyéni kvalitásában, fellépésében, modorában, erkölcsi érzületében, szokásaiban, választott munkakörének betöltésében, az érintkezésben, értve alatta a beszéd formai-, tartalmi és teljes érthetősége követelményéig a szonorikus részt is —, megállja a helyét és egyenrangú versenytársa lehessen az épérzékű, a halló embernek, akkor meg kell teremteni,

meg kell adni mindazokat az előfeltételeket, amelyek a vázolt célok elérését elősegíthetik, vagy megvalósíthatják.

A társadalom szociális érzéke immár fentartás nélkül elismeri, sőt hangoztatja, hogy a természet elesettjének ép úgy joga van a magasabbrendű élet javaihoz, mint a halló embernek. Ha tehát a társadalom egy-egy nagy közösséget képező alakulata: az állam, az egyház, helyesnek, jónak, sőt mi több: gyümölcsöző befektetésnek tekinti, hogy ép fiai, polgárai minél alaposabb kiképzésére a legmesszebbmenő áldozatokat meghozza, akkor ugyancsak ebből az elgondolásból a siketnémákért, a siketnémák szociális jelentőségének, termelőképességének emelése céljából szintén nem szabad visszariadni az eddigieknél nagyobb áldozatoktól. Ebben a beállításban a siketnémák osztály-növendéklétszámának a kérdése, helyesebben a növendéklétszám csökkentésének a kérdése nem szenvedhet hajótörést. De nem szenvedhet hajótörést egy másik, az oktatás eredményességét még tetemesen lecsökkentő növendékszám mellett is károsan befolyásoló körülmény megszüntetésének a kérdése sem. A mindennapi tapasztalatok sok-sok keserve a legkiáltóbb érv és ok, hogy a siketnémák tehetség szerint való elkülönítésében mindnyájunk érdekében a leggyorsabb és legérellyesebb cselekvésre határozzuk el magunkat.

Sokszor fájó szívvel nézem, hallgatom az osztályokban a mindig adódó 1—2 gyengetehetségű siketnéma gyöttrődő vergődését. Sajnálom a gyermeket, aki emberfeletti erővel küzd, fárad, szinte hiába. Sajnálom a tanárt, akinek lelkesültségét lohasztja, előretörő munkájának szárnyát veszi a gyengetehetségükkel való folytonos kísérletezés. De sajnálom a többi gyermeket is, mert az állandó veszteglés unalomba fojtja őket, elernyeszti lelkük termelő, befogadó készségét. Szinte kiszámíthatatlan az a károsodás, ami a normális gyermekeket éri azzal, hogy a gyengetehetségük oktatását nem akarjuk elhanyagolni és velük a legnagyobb szeretettel foglalkozunk. Bár a jó és jobb, a gyermekek képzésének alapos volta érdekében hivatnánk annak, hogy a siketnémákat, ill. a hiányos érzékieket a tehetségen kívül az oktatásban tényleg értékesíthető részleges hallás, nagyothallás, vagy a későbbi megsiketülés következtében részleteiben vagy egészben meglévő beszédmaradvány, esetleg nem szerint is elkülönítsük, mégis több türelemmel tudnám bevárni az utóbbi csoportosításokat, ha már a tehetség szerint való elkülönítés kérdésén túl volnánk. Hálával és elismeréssel emlegetem, hogy a kezdeményezés ezen a téren megtörtént. Sőt továbbra is jutottunk. Van már későbben megsiketült beszédmaradványosokat, nehézhallásuakat befogadó intézetünk is. Kénytelen vagyok azonban aggodalmamnak kifejezést adni, hogy a most érvényben lévő formák, szabályok, utasítások alapján, sokaknak ellentétes felfogása mellett, megoldható-e a kérdés közmegelegedésre és az érdekeltek javára? A siketnémák többnyire szegény emberek gyermekei. A szülő nagyon is számításként veszi az utazás, a ruházás, esetleg felszerelés költségeit. Szívesebben adja fiát, leányát a hozzá legközelebb eső intézetbe. Ha azonban az anyagiak nem játszanának életbevágóan szerepet, ha sikerülne azokat valahogyan a szülők kikapcsolásával megoldani, akkor a mostaninál jobb megoldási formát is el tudnák képzelni és javaslatba hozni. A kérdésnek elfogultságból, vagy más és más szempontból való elbírálását, kisiklását elkerülendő, szívesen látnák egy központi előkészítő intézetet, amelyik egy, vagy két évi munkájával megfelelő ellenőrzés mellett szakszerűen, egységes elgondolással, igazságosan látná el a szelekció gondját.

A most érvényesülésre törekvő irányzat a háromféle típusu iskola, természetesen kihatással van a növendékek létszámának megállapítására is.

Azt már megemlítettem, hogy a 15 növendékes osztály megteremtése annak idején az oktatás általánosítására való törekvésnek egyik szükségintézkedése volt. Arra azonban sokan emlékezünk még, hogy a 90-es években egy-egy osztály növendékszámja sohasem volt nagyobb 10-nél és ma is bejárhatjuk a külföld sok intézetét, sehol sem, vagy ritkán fogunk ennél nagyobb, de hamarabb kisebb létszámot találni.

Annak szemelőtt tartásával, hogy multunk, oktatásunk fejlődés-iránya, tanultságunk és védenecink jövő boldogulásának elgondolása a siketnémák beszédtanításának eszméjével jegyzett el bennünket, a feladat nehézsége miatt az I. osztályban, de a többi osztályban is, 8—10-nél magasabb számban semmi körülmények között nem állapítaná meg a növendékszámot. Az előkészítő iskola, vagy ha e terv keresztülvihető volna, az egyes intézetek előkészítő osztálya, a dolog természeté szerint mindenféle típusu gyermeket vesz fel. És bár erre az iskolára vagy osztályra a kiválasztás nehéz és kényes feladata vár, nem látnék semmi veszedelmet benne, ha a benépesítés az osztályok kellő növendékszámának biztosítására, az előkészítőbe legalább 12 növendéket vennének fel. Egyébként, az említett feladattól eltekintve, úgy látom, hogy az előkészítő feladatköre, célkitűzése még nem tisztázott teljesen. Érezzük, hogy szükség van rá, mert át akarjuk és át kell hidalnunk a némaság börtönéből kivezető, a szóval való megnyilatkozási hajlandóságig, készségig, szükségérzetig vezető utat. Valahogyan az előkészítő osztálynak kellene azt a szilárd alapot megadni, amelyre mint megbízható bázisra a beszédet lassan fel lehet építeni. A jók igyekezete, ügybuzgalma eredményeket is érlelt már, amelyek bizonyos mértékben talán megkönnyítik az I. osztály munkáját, de hatása a kiejtés tisztaságára, jóságára, a beszédfejlődés menetére még nem mondható átütő erejűnek. Lehet, hogy a lélekkel végzett kísérletezések, megfigyelések további ígéreteket és ígéretbevéltásokat tartogatnak.

A beszédmaradványosok között megfigyelésem szerint aránylag elég sok a normális-, sőt fokozott mértékben a tehetséges gyermek is. Szerencsétlenségük, fogyatkozásuk tudata meg, mintha külön is sarkalná őket az elérhetők, pótlandók megszerzésére, nagyon sok szorgalmas, törekvő gyermek is van közöttük. Viszont másképpen áll a dolog a vokális, vagy szóhallók és általában a némi hallással bírók rendjében. Ezek között tehetségre még nem igen akadtam. A munka szerete, a szellemi erőfeszítésre való hajlandóság pedig nagyon ritkán mondható megfelelőnek. Ha a későbbben megsiketült beszédmaradványosokat a szóhallókkal csoportosítjuk, akkor nézetem szerint az utóbbiak feltétlenül a létszámkeret szűkítését teszik szükségessé. Az ideális állapot különben az volna, ha itt az ilyen típusu iskolákban sem kellene 12-nél többet egy-egy osztályba felvenni. Fogyatkozásuk, a leolvasás elsajátítása és ilyképen az ismereteknek a rendestől eltérő és nehezebb elsajátítási lehetősége, az ő csoportjukban is a lassu haladást, sok tekintetben pedig az együttes tömegtanítási helyett az egyéni foglalkozást teszi indokolttá.

A siketnéma oktatás sudárba szökkenő fájának, koronájának cse-nevés hajtása a szegény gyengetehetségük ügye. Az eddig való tapasztalat azt igazolja, hogy a gyengetehetségüknek a normális siket-

művelt emberek felügyelete alatt állanak. Az ilyenek példaadása, sokszor tekintélyük sem lévén, alig kecsegtethet eredménnyel. Az externátusos intézetekben sem válogathatunk, vagy válogathatunk helyekben. Az eltartók, hacsak valamennyire is eleget tettek az eltartással, az ellátással járó kötelezettségüknek, legtöbbször elcsapják, elküldik hazulról a gyermekeket. Tétlenségük, csavargásuk alatt vajjon, mit láthatnak szegények, mi jót menthetnek meg maguknak? Az erkölcsi tartalom gyűjtése, a nemes érzéseknek, szép tulajdonságoknak, az emberi, polgári erényeknek csiráztató, nagyra nevelő munkája, tehát majdnem kizárólag a tanórák alatt a tanárookra hárul. Az alsóbb osztályokban azonban a tanár a tiltó, biztató, egyszer-másszor dicsérő, vagy dorgáló közbelépésre alig vezethet többre, minthogy sikerül a gyermekek legtöbbször féken tartani, a rend szabályai közé szorítani, esetleg jósággal, kedveskedéssel, játékaiban való résztvevéssel kedélyét üdíteni, felfrissíteni, az elvégzendők pontos számontartásával, megkövetelésével a kötelesség érzetet bennük felébreszteni, fejleszteni. Az ember életének azonban a jellembeli kiválóság, a becsületesség, a tisztaság, az Isten szeretete, tisztelete, imádata, egyszóval az igazi és mély vallásosság; a hazához és nemzetünkhöz való ragaszkodás, a hazafiúi érzés, az önzetlenség, a jóra való hajlandóság; a szorgalom, a testvéreiért, szüleiért való önfeláldozási készség, előjáróinak, embertársainak megbecsülése, stb., stb. ad célt és tartalmat. Hol gyűjtsön azonban a siketnéma ha nem az iskolában? Hol alapozza meg jellemét, ha nem ott, ahol a megértés és megértetés eszközeivel igyekeznek lelkükhöz férközni?

A siketnémáknak különböző szempontok szerint történő elkülönítésével tehát a jelenleg még nem kielégítő erkölcsi nevelés és jellemképzést is lényegesen magasabb színvonalra kell emelnünk. A siketnéma érvényesülésének, boldogulásának hatóeszköze a tudás, a hivatása (mestersége) gyakorlatába való jártasság, ügyesség, kelléke a beszélképesség, de viszont az sem szenvedhet kétséget, hogy a társadalmi formák betartása, a jó modor, a fellépés, a szerénység, az igyekezet, a becsületesség is nyom annyit a latban, mint az említettek.

Érintettem már, de külön is hangsúlyozom, hogy a siketnémáknak nem szerint való elkülönítése szintén lépést jelentene a haladás útjában. Növendékeinknek felszínes felfogása, a külsőségek iránt való érdeklődése, a 14—18 évesek — mert hiszen ebben a korban van a legtöbbje és ez a legveszedelmesebb kor — ösztönös, sejtésszerű vonzódása bizonyos mértékben veszedelmet jelent és nyugtalanítólag hat a gyermekekre. A veszedelem fokozódik azzal, hogy a fiúk és a leányok az osztályokban is, a legtöbb helyen az ebédlőben, a nappaliban, a játszótéren is együtt vannak. A koedukáció kérdése pro és kontra már sok vizet zavart. Amit mellette fel lehet hozni az a siketnémáknál alig jöhet számításba. A felsőosztályos növendékek az oktatás kezdetétől vannak együtt, így ez a körülmény alig befolyásolja előnyösen vagy észrevehetően a különböző neműek ambícióját, szorgalmát, igyekvését, a tanulásban, feladatuknak minél becsületesebb, társaik elismerésére pályázó elvégzésében.

Aki ismeri a magyar siketnémák intézeteit, kénytelen megállapítani, hogy úgy az internátusi felszerelést, mint a tantermek berendezését, a szükséges tanszereket, taneszközöket illetőleg meglehetősen szűkös anyagi viszonyok között tengődünk. Nem fényűző berendezést kívánok. Sőt! Váltig hangoztatom, hogy az egyszerű szülőktől származó és egyszerű életkörülmények közé jutó siketnémával szemben

valóságos merényletszámba megy, ha fiatal, fogékony gyermekkorában hozzászoktatnók a komforthoz. Azt azonban mindenesetre meg lehet követelni, hogy a gyermekek közös nappali-, ebédlő-, vagy hálóterme tágas, szellős, egészséges legyen, hogy meglegyen lehető egyszerűségben minden butor darab, felszerelési tárgy, ami szükséges, ami lakályossá, kedvessé teheti számára az internátust. A tömeges együttlakás az egészség okából állandó veszedelmet rejt magában. A baj elkerülésére, megelőzésére már az építkezésben, a berendezésben, az egy szobában elhelyezhető gyermekek számának a megállapításban teljes érvényesülést kell biztosítani higiénikus követelményeknek, szabályoknak. Szinte átment a köztudatba és tájékozódott tényezők is biztosítottak róla, hogy a meglévő intézetekkel jelenleg meg lehetne oldani maradék nélkül a csonka haza siketnémáinak oktatási kérdését. Nekem néhány, az utóbbi években szerzett tapasztalatom alapján ugyan más meggyőződésem lehetne, de nem merek egészen biztosra következtetni. Tegyük fel tehát, hogy az illetékeseknek, vagy a másképpen tájékozottaknak van igazuk. Még ebben az esetben is elhamarkodottnak tartanám a megállapítást. Elhamarkodottnak pedig azért, mért a meglévő intézetek, különösen pedig az internátusok tulzsufoltak, sokszor valóságos tenyésztői, csiráztatói a fertőzéseknek, betegségeknek. Ha tehát a mostani intézetek tantermei nagyjában be is fogadnák az elme, értelemművelésre szoruló némákat, a lakásul tartózkodásra, foglalkoztatásra szolgáló helyiségeket már mindenütt ki kellene tágítani, a helyiségek számát kétszeresére, néhol bizony háromszorosára emelni. A terheltlen fogant, vagy betegség következtében legyengült szervezetü siketnéma iskolás-, bennlakó korában jobban rá van utalva a világosságra, levegőre, az egészséges lakásra, mint az élet bármelyik más szakában. Sok intézet felszerelése nyomoruságos, berendezése egyáltalában nem emlékeztet a külföldi hasonló intézetben látottakhoz és nem mutat haladást a 15—20 év előtt való állapotokhoz sem. Sokszor gondoltam már rá, hogy az anyagiaknak évekre beosztottan való biztosításával központilag kellene intézkedni aziránt, hogy minden intézet megfelelő iskola és internátus berendezéshez, butorzathoz, szemléltető képekhez, kísérleti eszközökhöz, munkaanyaghoz jusson. Ne legyen az egyik intézet láthatóan szegényebb, mint a másik. Adassék meg mindegyiknek a mód ahhoz, hogy könyvtárát, szerárát gyarapítsa, a testi neveléshez szükséges szereit kiegészítse, felfrissítse, hogy a magasabb célkitűzés, célelérés művelő és segítő eszközeit beszerezhesse. Megfelelő intézeteket, megfelelő berendezéssel, jól megszervezve, jól felszerelve! Ez legyen a legközelebbi jövő jel-szava!

És most, mielőtt a tantervre térnék, had ejtsek néhány szót a tanárképzésről, jobban mondva a tanárképző feladatáról. A gyógy-pedagógiai tanárok képzése 4 évig tart. A gyógy-pedagógia fogalom körébe vont ágazatok közül, azt hiszem vitatni sem kell, minden elkülönítés, elválasztás után is a legnehezebb feladata a gyengetehetségű és normális képességű siketnémák tanárának lesz. Tisztelet és becsület minden törekvésnek, amelyik a tanárképzést egyrészt mélyíteni, másrészt emelni akarja. Megvagyok győződve, hogy a főiskolának a tárgyai ennek a törekvésnek a jegyében emelkedtek az utóbbi évtized alatt a hatványra. Azonban a képzés terén, mintha tultengésbe menne a gyakorlatias irány rovására az elméleti iskolázás. Szó sincs róla,

az elmélet, az emberi elme kombinatív tevékenysége, a helyes, alapos feltevésekből kiinduló következtetés is adhat megmarkolni valót, gazdagíthatja a szellemi raktárkészletünket, lehet rugója, mozgatója a helyes pedagógiai beavatkozásnak tájékoztathat munkánkban. Azonban nem hallgathatom el azt a véleményemet sem, hogy a gyakorlat megfigyelése és maga a gyakorlás mégis csak inkább irányíthatja a kezdőt a tanításban, mint akár a gyakorlásból leszűrt, vagy egyszerű kigondolásból eredő elmélet. A főiskola tanárainak elsődrendű kötelességük, hogy nyitott szemmel figyeljék és mérlegeteljék a hallgatóik személyében, egyéniségében rejlő értékeket, meglássák és meglessék hajlamaikat, valamelyik oktatási ágazat iránt mutatkozó előszeretetüket és hogy azt élethivatottság tudatáig fejlesszék. S ez idő szerint a gyógypedagógia fogalomkörébe vont összes ágazatokban nagy-nagy szükség van kitűnően képzett gyakorlati szakemberekre. Érezzük, de bizonyos mértékben hiányoljuk ezt különösen a siketnémák oktatása terén, amikor nap, mint nap kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy célkitűzésünk és a valóságban felmutatható eredmény között még mindig nagy ür tátong. Senki sem vonhatja kétségbe, hogy akár a vak, akár a gyengetehetségű, gyengeelméjű, akár a siketnéma, nagyothalló, vagy később megsiketült gyermek egyénisége, lelkesége külön és külön igényeket támaszt a vele foglalkozóval szemben. Senki sem fogja azt állítani, hogy a vakok tanárának ép annyira otthonosnak kell lennie a fonetikai tudományokban, mint a siketnémákénak. Azt sem tartom feltétlenül szükségesnek, hogy a siketnémák tanára ép annyira képzett legyen és annvit foglalkozzék a vakok lelkiségének tanulmányozásával, vagy bármily más azzal összefüggő problémával, mint a vakok tanára. A fogyatékosok nevelésének, oktatásának gyökerei az általános pedagógia talajából szívják táplálékukat, azt is értem és el is fogadom, hogy a gyógypedagógiai ágazatokban is vannak és adódnak közös nevezőre hozható ismeretek, de viszont azt is állítom, hogy akármelyik észéki, — vagy szellemi fogyatkozásnak különleges jelenségei, a rendestől eltérő speciális elhajlásai vannak, amelyek a baj pedagógiai érteimben vett leküzdése, orvoslása szempontjából különleges tanulmányozást is igényelnek. A képzés alapjának elfogadom, jónak tartom a közös képzést, de kívánom, hogy a hallgatókat akár a második képzési évtől hajlandóság és tehetség szerint erős gyakorlati tevékenységű aláfestéssel 1—1 szakirányba terejljék. Aki soraimat figyelmeire méltatja értse meg, hogy nem teszek kifogást sem az egységes gyógyped. tanárképzés ellen, sem pedig az ellen, ha a főiskola hallgatósága komoly és tudományos képzésben részesül, csupán azt a véleményemet, meggyőződésemet kívánom szüntelen és erősen hangoztatni, hogy minden elméletnek, tudományos megállapításnak eredője a gyakorlat legyen és hogy nézetem szerint minden vonatkozásban elértünk már odáig, hogy akár a siketnémák, akár a vakok, vagy gyengetehetségűek tanárának speciális, az élethivatását teljes mértékben alátámasztó tudást adjunk. A főiskolának módja van rá, de ha nem volna, meg kell teremteni a módot, hogy tudományos vizsgálódásai alapjául bármilyen vonatkozásban is mindig a gyakorlatot tehesse meg. Tudományos vizsgálódásaiban, de főként megállapításaiban, legyen óvatos, körültekintő. Ügyeljen arra, hogy amit igazságként, sarktételeként kíván hirdetni, az az alkalmazásban kiállja a tűzpróbát

Ennyit ez alkalommal a képzésről, a képzés iránt támasztott követelményekről. Adandó esetben talán többet erről a témáról.

Még csak egyet. A főiskola feladatkörébe vág nézetem szerint az is, hogy a szakirodalmat, a szakkönyveket az igényeket támasztó, vagy annak követelésével fellépő szakközleményeket figyelemmel kísérje és kritikai bonckés alá vegye. Ezt a tekintélyi munkát az ügy és a jövő generáció tisztánlátása, de meg azért is, hogy a hallgatók hozzászokjanak gondolataik megvizsgálásához, az önkritikához, szívesen vállalhatja a főiskola.

*

Eddig való fejtegetéseimben a kívánatos keretet rajzoltam meg. Érzem, és tudom, hogy sokakkal közös gondolatoknak adtam kifejezést. Nem is lehetett céлом az eredetiskedés. Ellenkezőleg. Csupán alá akartam támasztani az én véleményemmel, ami már ugyyszólván köztudatban él. Ha a hazgoztatott kívánságok értelmében a keret megváltozik, és ha bizonyos vonatkozásokban a célkitűzés is változásokat szenved, akkor természetes, hogy ha esetleg nem is lényegében, vagy szellemében, de tartalmában, beosztásában változáson kell keresztül mennie a munkánkat megállapító, azt irányító tantervnek is. Tudjuk, hogy a most érvényben lévő tanterv azt az alapvető igazságnak megismert és elfogadott tételt kívánja a gyakorlatban keresztül yinni, amely hosszú évtizedek, Hill óta gerincét-velejét képezi a siketnémák tanításának. Szemben azzal az áramlattal, amelyik Hill követelésének elfogadása mellett az érzékű gyermek beszéd elsajátítását úgy vélte a gyakorlatba átültetni, hogy a nyelvet tartalmi-, alaki, kifejezési szempontból részekre boncolta és úgy kívánta azt felépíteni, mint ahogy részekből alkotja meg az iparos az ő készítményét, a mi tantervünk hűen az életben tapasztaltakhoz a gyermek élményei, érzései alapján, a lelkét mozgató, uraló gondolatoknak kíván egyszerre formában, tartalomban helyes kifejezést adni. A tanterv szerint a beszéd hangjainak kifejllesztése, a hangok kapcsolatainak I. év alatt történt befejezése után további 3 év alatt annyira kell vinnünk a gyermekeket, hogy az iskolába kerülő érzékűek szóbőségével, megnyilatkozási készségével és viszonyítási érzékével adjanak kifejezést gondolataiknak. Minder kertilés nélkül bevallhatjuk, hogy bár a magyar siketnéma tanárság zömében azonosította magát a tantervvel és bár az elmúlt évtizedek alatt hovatovább mindinkább beleélte magát annak szellemébe és a gyakorlatban hozzáértéssel, lelkiismeretességgel igyekezett azt ténnyé érlelni, a valóságban mégsem sikerült azt egészében és minden vonatkozásban keresztülvinni. A hiba azonban nemcsak a külső körülményekben keresendő. Nemcsak a növendékek nagy száma, szellemi és testi fejlettségének különböző volta akadályozott meg bennünket a tanterv előírásának beváltásában, hanem a hosszú évek lelkiismeretes munkája jogán valljuk meg őszintén azt is, hogy a tanterv túlzottan magas követelményeket támasztott úgy a siketnémával, mint a tanárral szemben. A tulhajtott követeléseknek egyrészt, másrészt pedig a tapasztalati megismerésnek tulajdoníthatók azok a többször és különböző formában fellépett törekvések, melyek részint a kiejtés tanítása idejének meghosszabbításával, részint óvoda létesítésével, a legujabb időkben pedig előkészítő osztályokkal óhajtották azt a folyamatot megindítani, amelyik akár az érzékűnél átmenetet, lépcsőzetet képez a beszélő szerveknek tudat nélkül is, tudatos beidegzéséhez, tetzés szerint való használásához. Az újabb idők e törekvései — bár el kell ismerni, hogy lelkes, odaadó szakemberek buzgalma, elismerésre méltó eredményt mutat fel és ezt mások is észrevették, és megállapították, — még nem teremtett meg olyan biztos alapot, amelyre a tan-

terv ígérete felépíthető volna. Az előkészítő osztályt végzett tanulóknak most is, a II., III. osztályban is, keményen meg kell küzdeniök, hogy a hangok, hangkapcsolatok szikláin, zátonyain keresztül vergődjenek. Már pedig, ha nem sikerül a beszéd technikai lebonyolításához a beszélő-szerv mozgékonyágát, tetszés szerint, de pontos használatát formálását, a hangok tiszta csengését elérnünk, akkor a beszéd természetes, folyamatos, gyors elsajátításánál a siketség akadályánál is nagyobb akadály a körülmény és akkor megint csak ott tartunk, hogy a tanterv követelményeinek nem tudunk eleget tenni. Amikor tantervrevízióról beszélünk, akkor a hivatkozott körülményt nem szabad számításon kívül hagynunk és én a magam részéről az alapvetés, a kiejtés, a hangfejlesztés kérdését a további — mint látjuk szükséges kísérletezéseket biztosítandó — a megnyugtató megoldásig a tantervben is nyitott kérdésnek hagynám. Talán felesleges még külön is hangoztatnom, hogy fejtegetéseimben az átlagos képességű teljesen siketnéma gyermeket tartom szem előtt.

Ugy az általános, mint a szakpedagógia, kimondottan a siketnémák oktatása terén, napról-napra találkoztunk a direkt nyelvtanításban, a beszédelsajátításban az újszerűség és talán a célszerűség benyomást keltő, sokszor türelmetlen, a régit, vagy a megszokott eljárást lekicsinylő megállapításokkal. Ha azonban a dolgok mélyére tekintünk, a legtöbb esetben ott lyukadunk ki, hogy a gyakorlatban eddig ki sem próbált vagy nem létező dolgoknak iparkodnak hangzatos nevet adni. A mi tantervünk a beszéd megtanításában a direkt módszert követi. Magát a gyereket helyezi minden történésnek a középpontjába azzal, hogy a cselekményszülte megnyilatkozásra készítő érzést, indulatot tegyük a tanítás gerincévé. Ebből a szempontból azután igazán nem teszünk különbséget, hogy a gyermek otthon, az utcáin, vagy az iskolában nyert-e impulzust, hogy az otthoni, az iskolai, a magával hozott, a véletlenadta, vagy a teremtett élmény ad-e lökést a nyilatkozni akarásra. A könnyebb és gyorsabb, biztosabb beszédmegtanulás titka minden esetre abban rejlik, hogy felismerjük a helyzetet és mindig azt a gondolatot segítsük szóba, kifejezésbe öltöztetni, amelyik leginkább foglalkoztatja a gyermeket és amelyik legalkalmasabb arra, hogy nyelv-, ill. beszédérzékét fejlessze. Az érzékiinek modern nyelvtanítása is abban az irányba terelődött és akár a szaklapokból, akár személyes tapasztalatok alapján megállapíthatjuk, hogy külföldön is csak ebben az irányban keresik és találják meg a megoldást. A tanterv revíziójának abból a célból, hogy a régen hangoztatott elveket, követelményeket elejsük, semmi értelme sem volna. Hiszen ha el is ejtenők, a gyakorlat újból, irányító utmutatásainak figyelembevételére szorítana bennünket. Tantervrevízióra tehát csak kerettágítás céljából is azért van szükség, mert a kijelölt és arra szánt idő alatt nem tudtuk teljes mértékben megvalósítani azt, amit a tanterv előírt. Az anyaiskola beszéd-, szó-, vagy kifejezési kincsének elsajátítása, még a növendék anyag teljesen lelkiismeretes szétválasztása és aránylag kisebb növendékszám mellett is a már említett technikai nehézségek miatt hosszabb időt igényel. A tantervnek tehát egyrészt engedményeket kell tennie és továbbra kitolni a három év munkáját. Tekintve azonban, hogy a siketnémák elemi oktatása a mostani beosztás szerint 9 évet vesz igénybe, az eltolódás aligha történhetik meg az oktatás időtartamának megnyújtásával, hanem igenis azzal, hogy az ismeretközvetítés és szerzés további 4 évben szintén a beszéd elsajátítási fokozat szerint beszédtanítás, társalgás, beszélgetés, érzelmi,

értelmi alapon nyugvó kölcsönös gondolatkicserélés folyik. Az érvényben lévő tanterv szerint az alsóbb osztályok társalgás-szerű beszédtanítását, ami dolog természete szerint a témának, anyagnak percről-percre való változtatását is lehetővé teszi, a felsőbb osztályokban a leíró szemléleti oktatás és a reáliák váltják fel, abból a célból, hogy e fokon immár egy-egy tárgy köré csoportosítható ismereteket közvetítsünk a növendékeknek. Talán az elnevezés is, de még inkább a sok írás valamiképpen tényleg teljesen a leírási forma medrébe szorította az összes tárgyakat, holott nyilvánvaló, hogy a társalgási forma is megengedi, hogy egy tárgy mellett kitarssunk. Vegyük csak a földrajzot. A Dunántulról szólván így is taníthatom Győrmegyét: Győrmege határai északról, délről, keletről, nyugatról. Vizei: a Duna, a mosoni Duna, a kis Duna, Rába, Rábca. Lakói magyarok. Foglalkozásra földművesek, iparosok, kereskedők. Székelye: Győr törvényhatósági jf. város stb.

Ugyebár unalmas közhely minden szava, minden betűje. Ilyen és hasonló leírást más vidék, megye, vagy város tárgyalásánál minden bizonnyal több ízben átszenvedett már. Ami, — mint ez az anyag, vagy tárgyalási forma nem vált ki érdeklődést, — nem is befolyásolja haladó, fejlesztő irányban a gyermek beszédképességét, megnyitkozási hajlandóságát, sőt tudását is alig gazdagíthatja. El tudom azonban képzelni, sőt a gyakorlatban keresztül is vittem ennek az anyagnak az érdeklődést kiváltó beszélgetési, társalgási formában való tárgyalását.

A különbség megérzékítésére ide iktatom a rokon anyagnak felépítését, feldolgozását, jellemző tanítási menetét:

Kérdés: Jártál-e (jártatok-e) már Győrmegeében? Gyermek: Jártam. — Nem jártam. — Én még nem is voltam arra felé. Én vasmegeei vagyok. — Én — kérem — már jártam Győrmegeében. — Ilyenformán az összes gyermekek feleltetésével a legnagyobb valószínűség szerint sikerül minden esetben az érdeklődést a téma iránt felkelteni. Ismerve az osztály összes növendékeit, nem lesz nehéz a cél felé haladni. T: Mikor jártál Győr megeében? Gy: Szeptember elején. T: Hol, melyik községben jártál? Gy: Nem jártam (nem voltam) egyik községben sem, csak átutaztam rajta. T: Hova utaztál? Gy: Sopronba jöttem (a nyári szünidőről). T: Honnan jöttél? Gy: Hazulról (Hercegfalváról) jöttem. T: Hát Hercegfalva nincs Győr megeében? Gy: Nincs kérem, hanem Fejér megeében van. T: Ide jövet, milyen megeéken utaztál át (milyen megeéket érintettél)? Gy: Fejér-, Komárom-, Győr- és Sopron megeén át. (A gyermek értelméhez képest itt, vagy a későbbi fokon ki lehet térni a csonka- és most közigazgatásilag egyenlőre egyesített vármegyékre: Esztergom-Komárom, Győr-Moson-Pozsony vármegyére is). T: Egyfolytában utaztál-e hazulról Sopronig (megállás nélkül utaztál-e)? Gy: Nem utaztam megállás nélkül. T: Miért nem utaztál egyfolytában? Gy: Mert a vonat közben többször (sokszor) megállott. T: Hol állott meg? Gy: Az állomásokon. T: Hol időzött tovább? Gy: A városi (nagyobb) állomásokon. T: Melyik városi állomást érintetted? Gy: Kelenföldet, Tatatóvárost, Komáromot, Győrt. T: Hát Bánhidára emlékszel-e? Gy: Emlékszem. T: Láttál-e valamit (feltűnt-e valami) Bánhida környékén, vidékén? Gy: Láttam egy nagy kiterjesztett szárnyu madarat (Madár formát) a hegy fokban. (Magyarázat: Az a kiterjesztett szárnyu »Turul« madár bronzból készült emlékmű. Az 1896. évben annak emlékére állították fel, hogy őseink (a régi magyarok) ezer év előtt foglalták el ezt a szép hazát. Árpád, a honfoglaló hadvezér Bánhida környékén verte meg

Szvatopluk morva fejedelem seregét. Sopronban is vannak emlékművek, emléktáblák. szobrok. Hol? Melviket ismered? stb. Jelentőségükre való rövid ráutalás.) T: Tatabánva vidékére emlékszel-e? Gy: Emlékszem. T: Miket láttál, figyeltél meg ott? (A gyermek már hat-hét éve utazik át, néha kétszer-háromszor is évente azon a vidéken. Olykor a szülők kíséretében jött, tehát volt módja a megfigyelésre.) T: Láttad-e a drótkötél (sodrony) pályákat és azokon az alá és fel gördülő kosarakat (csilléket, kutyákat)? Gy: Láttam. T: Mit szállítanak azokon? Gy.: Szenet. T: Honnan szállítják a szenet? Gy: A bányából. T: Honnan bányásszák a szenet? Gy: A föld mélyéből. (Sopron megyében van-e bánya? Milyen bánya van? Hol vannak ezek a bányák?)

(Tatabánya vidékén közvetlen a vonat mentén nagy cementgyár is van és okvetlenül feltűnik a már felében lehordott hegy. Erről is érdemes egy-két mondatban megemlékezni.)

T: Tatatóváros vidékén láttál-e valami érdekeset? Gy: Nem vettem észre semmit. T: Ha husvétkor haza utazol, az állomási oldalon figyeld meg a parkot. (Sopronban Erzsébet-park van). A nagy park egy helyén szép tisztás következik. Azon át egy gyönyörű nagy tavat láthatsz.

T: Komárom mellett, mi ötlük az ember szemébe? Gy: Egy nagy folyóvíz, a Duna. T: Magyarországnak melyik a legnagyobb folyóvíze? Hol jön be az országba, hol hagyja el az országot, hol ered, hajózható-e, láttál-e hajót, stb.? A Dunán kívül van-e még hajózható folyónk? Sopronban van-e folyóvíz? Hajózható-e? Miért nem? A ti vidéketeken milyen folyó- vagy állóvíz van? Gy: A mi községünk határában (mellett) a Rába, Rábca, Répce, Gyöngyös folyik. Állóvízünk nincs. T: Sopronnak van-e állóvíze? Gy: Van a Fertő. T: Voltatok-e már a Fertőn? (Tavasszal majd kirándulunk oda is, csónakázni is fogunk.)

Na, most folytassuk gyermekek. T: Komáromnál mi visz át a Dunán? Gy: Egy hid. T: Milyen hid? Gy: Vashid. (Eszméltetés, hogy a hidon a közlekedés most nem szabad. A tulsó oldal cseh megszállás alatt van.) Szomorú jelentősége. Utlevélkényszer.) Hol, milyen megyében van Bánhida, Tatabánya, Tatatóváros, Komárom? (Esetleg cukorgyára vagy kőolaj finomítója révén Ácsról, Almásfüzitőről is szó eshetik.)

T: Hol kellett az uton legtovább várnod (vesztegelned)? Hol állt legtovább a vonat? Gy: Győrött. T: Miért kellett ott legtovább várnod? Gy: Mert Győr a legnagyobb állomás (vasuti csomópont, bevárja a különböző irányból jövő utasokat, hogy azután más irányban szállítsa őket). Gy: Győrött át is kellett szállanom. T: Miért kell Budapest felől jövet Győrött átszállani? Gy: Mert Győrig államvasuton, Győrtől idáig a Győr—Sopron—Ebenfurti vasuton utazik az ember (ez az utóbbi vasut társulati jellegű). T: Mennyi ideig vártál Győrött? Gy: Egy és fél óráig. T: Benn jártál-e a városban? Miért nem? Gy: Mert nem ismerem ki magam a városban. T: Miért nem írtál E...nek, vagy F...nek. Ők győri gyerekek. Azt hiszem, szívesen elkalauzoltak volna a városban.

Eddig is a térkép, képek segítségével és a figyelem felkeltésével az összes növédeket vontuk be a társalgásba. Most azután a győri gyermekeket fokozottabb munkára, illetve beszédre serkentjük és az utazó és a gyermekek segítségével megfigyelésük alapján, Sopronnal való összehasonlító modorban szólhatunk Győr városáról, neves terei-

ről, utcáiról, épületeiről, templomairól, szobraitól, vizeiről, kereskedelméről, iparáról, közintézményeiről, lakóiról, püspöki város mivoltáról stb. Más, szintén győrmezei gyermek révén beszélhetünk a megye földjéről, vizeiről, gyümölcsterményeiről, állat-, növényvilágáról, gazdasági-, ipari jelentőségéről, lakóiról, a művelődésről, Pannónhalmáról stb. De egy percig sem leíró-, hanem mindvégig a bőven ismertett társalgási modorban. Ugyancsak így tárgyalom meg a továbbiakban a győr-soproni vonalon utazó gyermekek segítségével, de az összességnek lélek- és szellem szerint való bekapcsolásával, a térkép és képek igénybevételével a Sopronig való utat. Kitérünk a közigazgatási határra, megemlítjük az utolsó győrmezei, illetve az első sopronmezei határközséget, meg a nagyobb-, sőt a megyében lévén, az egymásra következő községeket is. Kiemelem Csornát, Kapuvárt, Eszterházát, Nagycenket, Petőházát, Balf-fürdőt és ezekkel összefüggésben, vagy ellentétben a megye más vidékének községeit is.

Más országrész, megye: Vas-, Zala-, Veszprém-, Pozsony megye tüzetesebb tárgyalásánál az a vidéki gyermekeket vonom bele az alkotó, teremtő munkába és hogy mindig ébren tartsam az érdeklődést, vissza-vissza, hazatérek példáulért, mintáért Sopronba. Természetesen mindig örömmel veszem a többi gyermek érdeklődését, önálló kérdésben megnyilvánuló kíváncsiságát is. Talán nem szükséges külön is hangsúlyoznom, hogy felesleges volna az egész anyagot, egész terjedelmében leírni. Tankönyv hiányában, ismeretgyarapítás céljából elegendő, ha a legjellegzetesebb, legfontosabb részeket vetjük papírra.

Amit bemutattam, nem egy vagy két órának az anyaga. Az azonban kétségtelen, hogy az életből van merítve. Írásban talán nehéz a tanítás minden részletét hűségesen visszaadni. A tanár egyénisége eljárásának mozgató ereje sem bontakozhatik ki az írásból. Az mindenestre kétségtelen, hogy lendület van benne és értékes beszéd-, illetve társalgási anyagot foglal magában. Ez az anyagösszeállítás és természete szerint, nemcsak a földrajzi-, de az eddig leíró szemléleti oktatás néven ismert órának, sőt tágabb, még részletesebb kivitelben akár a természetrajzi órának is tárgya lehet. Nem kötöm tehát magamat vele csak a földrajzi órához. Leírva talán soknak látszik. Az ilyen mederben folyó következetes tanítás, a már fejlett értelmi-képességű gyermekek nyelvérzékét feltétlenül izmosítja és napról-napra közelebb visz bennünket a célhoz. Az éppérezkü-, vagy a beszélni már tudó siketnéma gyermek példája is azt mutatja, hogy a beszédből, ha kíváncsi, ha tudni akar valamit, vagy ha valamit mesélünk neki, semmi sem elég, sok neki.

A földrajzi leckéhez, tárgyaláshoz hasonló anyagot bemutathattam volna a természetrajzból, történelemből, számtanból, egészségtanból, vagy akár gazdaságtanból is. Mennyi értékes és közvetlen beszédanyagot szolgáltathat pl. a helyszínén, a kertben végzett burgonyaültetés, faültetés, nemesítés és általában minden végzett munka. A történelmi órán volt rá példa, hogy Mária Teréziáról, a pozsonyi országgyűlésről tanítván, visszamehettünk a pragmatika szankcióra, az aranybullára, a vérszerződésre, a trónöröklés rendjére, az országgyűlés mostani és régi formájára. II. Mátyás korára, stb. Telepítési, csatornázási, gazdaságpolitikája révén pedig felfrissítettük a török hódoltság korából való földrajzi ismereteinket. Ahol a gyermek nem tud előtérbe lépni, ott a tanár veszi át az irányító szerepet, de mindig úgy, hogy a gyermeket öntevékenységre serkentse.

Tanulmányomból azt tartom, világosan kitűnik, hogy általános-ságban és egészében a most érvényben lévő tanterv elvi álláspontján vagyok. Beszédtanítást követelek az oktatás kezdetétől végig annak befejezéséig.

Beszédtanítást az anyaiskola jegyében, a halló, ép emberek természetes beszédelsajátítása szerint. A némaság lelket sorvasztó és az élől szóval való megnyilatkozási képesség állapota között tatóngó szakadék áthidalására a beszéd fiziológiai megalapozásának technikai folyamatának, a pszichológiai készségének megteremtésére a múlt és jelen példáján is okulva időt és teret kívánok ugy a tantervben, mint a szerv. szabályokban biztosítani a tanárnak, hogy ezeket a munkákat tudásunk mai állása szerint lehetőleg tökéletesen elvégezhesse. sőt feltétlenül teret nyitnék a lelkiismeretes, jószándéku kísérletezéseknek, tanulmányozásoknak is. Amikor ezt hangoztatom, feltételezem, hogy mindenki tisztában van azzal, hogy kísérletezés ürügye alatt senkinek sincs joga szerencsétlen gyermekeket a mostani szint alá süllyeszteni. A beszédtanítás és megtanulás további menetében a gyermek közvetlen élménye, mindaz, ami vele, körülötte történik, amit hoz, amit az érdeklődés homlokterébe tudunk állítani, vagy ami a pillanatadta eseményből megragadja a figyelmet, képezi az oktatás anyagát. A forma, az alak: a magyar nyelv gazdag szókészletének a gondolat jelentősége szerint való felhasználása és viszonyítása. Mint-hogy ennek a célnak a megvalósítása a legfontosabb érzéktényező teljes hiánya, vagy fogyatékos-sága miatt a legnehezebb feladatot rójja a siketnémára és a vele foglalkozóra, minthogy továbbá megismerésünk szerint a tanterv eddig vallott követelményét a rendelkezésre állott időtartam alatt nem tudtuk a gyakorlatba átültetni és a némák zömét a beszédben az iskolába kerülő épérzékűek színvonalára emelni, minthogy azonban még vagyunk győződve, hogy az oktatásban helyes uton járunk, azért az elvi szempont tiszteletben tartásával, csu-pán a beszédtanítás kitolására terjed revíziós követeléseim.

Legyen minden és mindenben beszédtanítás! Ehhez képest a tantervnek ebben a szellemben való átdolgozását, pótlását sürgetem. Tantervre, célkitűzésre, a munka mikéntjét körülíró, abban irányításra szolgáló szolgáló utmutatásra feltétlenül szükség van.

A tanterv szükséges jó. Irányítja, vezeti a gyengét, biztatja, bátorítja az erőt és nem enged kibuvót a lelkiismeretlennek. A tanterv magában foglalja és kell, hogy magában foglalja, amit a jók, a siketnémák ügyéért önfeláldozással dolgozók szakértelme nemes értékképpen megérlelt. Nemcsak a beszédtanításban, de minden tárgyban adjon a tanterv módszeres utasítást és jelölje meg pontosan az elérendő célt, illetőleg az anyagot. Ennyit elvi hozzászólásképen. Tudom, hogy a tanterv revíziója munkában van. Azt is tudom, hogy kinek-kinek módjában lesz a tervezetbe betekinteni, ahhoz hozzászólni. A részletekről, az egyes tárgyaknál felmerülő kívánságaimról a tervezet tárgyalása alkalmával teszem meg észrevételeimet és ha a jó és jobb érdekében szükségesnek látom, a nyilvánosság elé is lépek velük.

Szólanom kellett volna még a siketnémák erkölcsi és társadalmi nevelésének, a nevelés értékelésének a kérdéséről. Röviden csak annyit erről, hogy a növendékek létszámredukciója, azután különböző szempontok szerint való elkülönítése, továbbá az összes reáliákban az erkölcsi, az erkölcsnemesítő szempontoknak különös kiemelése min-

denesetre javulást hozhat létre e téren. Gondosan ügyeljünk arra és kötelességünk e tekintetben példánkkal, utmutatásunkkal, fejlesztőleg hatni, hogy a gyermek csirázó nemes érzései: a vallásosság, (a növénydékekkel való templombajlás, (a templomban való viselkedés ellenőrzése stb.), hazafias érzés (hazafias ünnepeknek komoly előkészülete), barátság, stb. stb. kemény szívós gyökeret verjenek szívébe.

Sopron. *Völker József.*

A vakok nevelése és oktatása.

(A tantervrevízióval kapcsolatos gondolatok.)

Közli: *Horváth Kálmán.*

(Folytatás.)

B) Oktatói feladatok:

A vakok nevelő-intézeteinek oktatási célja általában megfelel a négy osztályu polgári-iskola oktatási anyagának. Ezen iskolai képzés a népiskolában és a polgári iskola négy osztályában bevett tárgyakon kívül még oly tárgyakat is tartalmaz, amelyek vakok számára különösen fontosak.

Az új módszeres követelményeknek a vakok intézeteiben tért kell nyerniök. Az oktatói eljárás alapcélkitűzését illetőleg csak egy módszer jöhet számításba: a megfigyelés, a tapasztalás és a kutatás módszere. Az a gyógy-pedagógus, ki a vakok intézeteiben nem ezen célkitűzés szellemében, hanem ezzel ellentétben e formulával dolgozik: »tanuljátok meg, vagy gondoltátok meg« nem érdemli meg a gyógy-pedagógus nevet.

A tanítás alapját első sorban a tapintó és nem pedig a hallási érzetek szolgáltatják. A tapintás és a hallás, hacsak lehetséges, természetesen vonatkozásba állítandók, hogy ezáltal az érzékszervi hallás bővebb értelmet kapjon.

Az erkölcsi, nemzeti, mennyiségtani, történeti, természetani értelemben és célkitűzésekben nem igen térnek el az érzékü gyermekek oktatási menetétől. Ha mégis van eltérés, úgy ez csak abban áll, hogy különleges eszközök és különleges tanmenet szolgálnak e tárgyak oktatásbeli céljainak elérésére.*)

I.

Hit- és erkölcsstan.

2.

Magyarnyelv.

(Braille-írás és olvasás, Klein-írás, olvasás, rövidített írás, beszédértelmezésvakorlat, nyelvtan, fogalmazás, stilisztika.)

3.

Számtan.

* Azokat a tárgyakat, ahol a célkitűzést és a feladati köröket illetőleg nem igen található eltérés, hogy tulhosszu. ne legyen cikkem, csupán felsorolom

4.

Méréstan.

A mérésstan oktatási feladata kezdetben a tipikus térformák és az egyszerű geometriai idomok ismertetése, majd a különböző térformák és geometriai idomok törvényszerű vonatkozásai megértésének kifejlesztése. A növendékeknek mindenképp a mindennapi életben nélkülözhetetlen térformákat kell megismerniök. A tanult dolgok a Hebold-lap, avagy a Kulls-féle rajzeszköz segítségével, valamint idomok készítésével ábrázolandók. Kezdetben tisztán induktíve, mérőmegfigyelés útján, majd később logikailag, hogy ilyenképpen a növendékek a számszerűség törvényeivel megismerkedhessenek.

5.

Földrajz.

A földismeret oktatásánál a mechanikus oktatási rendszerrel szakítani kell. A földrajzi egységek mechanikus felkeresése helyett a térkép-ismeretet aktív megfigyelés, homokkal és agyaggal való ábrázolás útján kell kifejlesztetni. Idegen tájak ismertetésénél nem annyira az elvont, vakok által alig, vagy egyáltalán fel nem fogható térismeret és földrajzi felépülés ismertetése képezze az oktatás fő célját, hanem inkább az idegen földrészek népeiségi, gazdasági, ipari stb. viszonyai. Az ilyen módon végzett földrajz-oktatás segédeszközeül igen jól felhasználhatók, az utleírások, amelyek, mint élmények a vakok által könnyen érthetőek.

6.

Történet.

7.

Természetráajz.

(Növény-, állattan- és ásványtan.)

A növény-, állat- és ásványtan oktatása vakok intézeteiben főleg megfigyelés és felfedezés útján történhetik. Ha növénytant tanul a gyermek, ugy ez valójában csak akkor lesz helyes, ha önmaga figyelheti meg a növény életét és fejlődését. A természetráajz oktatása tehát vakoknál mindig a szabadba vezet. Iskolai kert vakok intézeteiben magától értetődő követelmény. Itt tanulja meg a növendék az egyes növények vetésmódját, fejlődését, megmunkálását stb. Nagyjelentőségű ugyancsak az, hogy a vakok intézetei lehetőleg élő állatokkal is legyenek felszerelve.

8.

Természettan.

(Fizika, kémia.)

A fizikai és kémiai oktatásnak vakoknál kezdetben a munkaismeret célját kell szolgálniok. Ameddig a vak gyermeknek nincs megfelelő munkaismerete, nem sok értékű az elvont fizikai és kémiai oktatás. A normális gyermek számára a különböző munkafolyamatok: az asztalos, cipész, kovács, kéményseprő munkája stb., a járművek-, különböző gépek mozgása stb. egyszerű jelenségek, viszont mindezek a vak gyermek részére, — mivel hiányzik náluk az önkéntelen megfigyelés lehetősége, — szinte hozzáférhetetlen nehézségek.

9.

Polgári jogok és kötelességek tana.

10.

Egészségtan.

11.

Gazdaságtan, háztartástan.

12.

Formaoktatás.

(Rajzolás, kézügyesség, mintázás.)

A vak gyermek keze nemcsak felfogó, megfigyelő és megismerőszerv, hanem ez egyben kifejező eszköz is. Ezért úgy kell a vak gyermek kezét fejleszteni, hogy a megszerzett képzeteket alkalmas anyagon vissza tudja adni. A formaoktatás körébe tartozó tárgyak célja az, hogy a vak gyermek produktív erőit izgassák és ezt kibontakozásra kényszerítsék. A mintázás, rajzolás és kézügyesség oktatása nem öncél, hanem mint tárgyi oktatás arra szolgál, hogy a gyermeknek anyagot, azaz megfelelő ingereket szolgáltatson. A formaoktatásnak nincsenek művészi céljai, csakis módszerbeli és praktikus célkitűzései vannak.

13.

Éneklés.

C) Hivatásbeli feladatok:

Az a felfogás, hogy a vak zenei tehetség, születet kosárfonó, kefekötő, székfonó stb. bár téves, mégis úgy a zenei, mint a megfelelő iparos képzés a vakok intézeteiben nagy jelentőségű: a) mert a hivatásbeli képzés az intézeten kívül nem oldható meg; b) mivel a zene és a szokásos vak-kézműiparok a világtalanok számára jelenleg az egyedül alkalmas kenyérkereseti pályák.

1.

Zeneelmélet.

2.

Zenetörténet.

3.

Ipari és kereskedelem-ismeret.

Az ipar és kereskedelem-ismeret oktatásának célja az, hogy az ipart tanuló növendék az iparágát illető ipari ismereteket, törvényes rendelkezéseket, valamint a nélkülözhetetlen kereskedelmi tudnivalókat megszerzze. Különösen célszerű, hogy a növendékek értsenek valamit az árkalkulációhoz, ismerjék a kereskedelemben használatos írásmódot és az egyszerű könyvvezetést.

4.

Ipari és kereskedelmi számtan.

5.

Gyakorlati képzés.

A gyakorlati képzést a vakok intézetei különleges berendezkedéssel szolgálják és asszerint, hogy milyen zenei és ipari tárgyra vannak berendezkedve, a gyakorlati képzés tárgya több vagy kevesebb lehet. (Hegedü, zongora, orgona, kántorképzés, kosárfonás, székfonás, kefekötés, kötélverés stb.)

*

Végezetül, — minthogy ez a kérdés szintén felvetődhetik—, közlöm magának cikkemnek is a célját: a nevelési-, az oktatási-, s a hivatásbeli célkitűzések és feladati körök megállapítása, valamint ezek rövid indokolása mellett annak szemléltetése, hogy a tanterv készítésének meg van a megfelelő útja és módja, amelytől eltérni nem lehet, vagy ha mégis, úgy ez csakis a tanterv rovására történhetik. Az eddigelé megjelent ez irányú cikkeknek szerény véleményem szerint épen az a hibájuk, hogy a dolgot vagy a végén fogják meg és minden előzetes felépítettség nélkül a materiális anyagbeosztás valamely részével foglalkoznak, avagy fordítva, elméleti alapon »elmélkednek« a tantervről. Nem mondom és nem állítom egyben azt, hogy viszont mindaz, amit itt papírra vetettem, teljes egészében jó és részleteiben meg nem másítható. Esetleg valami elkerülhette a figyelmemet; egy és más kimaradhatott, már csak azért is, mert a mondanivalókkal taktarékoskodtam, nehogy cikkem túl hosszú lélegzetű legyen.

A siketek és némák selectiója.

Előbb-utóbb be fog következni. Előbb vagy utóbb intézeteink átcsoportosítását meg fog kelleni csinálni. Ha nem ma, akkor holnap... de egyszer egészen bizonyosan el fog következni az ökonomikusabb tanítás ideje. Ebben a kérdésben azt vallom, hogy inkább ma, mint holnap végezzük el az átcsoportosítás nehéz munkáját, mert az új csatát csak átcsoportosított sereggel lehet eredményesen megvívni.

Az átcsoportosítás munkája minden téren és minden időben nehéz volt. Minden átcsoportosítás az »egyén« korlátok közé szorításával jár. A korlátok ellen az egyén küzd, de a köznek, a közös cél elérése érdekében szükség van bizonyos megszorításokra.

A mi kis területünkön, a »siketnémák« oktatása területén is azt látjuk, hogy szervezetenként különböző nevezőjű gyermek anyagot adunk össze és ezt a matematikai abszurdumot próbáljuk fiziologiai, biologiai és pedagógiai fogásokkal törvényesnek bizonyítani.

Az elért eredmények nem jók, magunk között sem tudjuk az elért eredményeket realizálni, kifelé pedig igazán csőd mutatkozik... Tehát új csatára kell melnünk átcsoportosított erőkkal.

A nagyothalló gyermek oktatási körünkön belül van. Ma a siketnémák között él, vagy a gyengetehetségű gyermekek közé kerül. Akár ide, akár oda jut... baj van vele. A siketnémák között megszereti a jelbeszédet... megtanulja a »siketnémás« beszédmodort, amikor nagy lesz, vezérévé válik a »siketnémáknak«, de tudatára ébred nagy veszteségének, melyet mai tanítási rendszerünknek köszönhet és nem barátot, hanem ellenséget nyer benne oktatásügyünk.

Kiket sorozunk nagyothallók közé?

Ákiknek 2 m. társalgó beszédhallásuk van? Ez a német kultúra kívánsága.

Ami alacsonyabb tömegkulturánk ma még a fél és 1 m. társalgóbeszédhallást is megtüri a nagyotthallók között. Elemi iskoláinkban bőven lehet találni csak 2 m-es hallású gyermekeket, akik ott boldogulnak is. A német elemi iskolában a 2 m-es hallású gyermek nem boldogul. Sűrítettebb anyagot dolgoznak ott fel, többet, kevesebb részletezéssel.

Tehát mi a nagyotthallás fokául állítsuk fel a fél—egy m-es társalgó beszéd hallását.

Most működő intézeteinkben ilyen gyermek van cca 40—50.

A gyengétehetségű gyermekeknek a nagyotthalló gyermek nem jó barátja. Szellemi fölényénél fogva pórázon vezeti azt. Ő maga pedig teljesen tönkre megy ott. A tanított anyag számára primitív, tehát nem érdekli, hihetetlen aberrációkhoz vezeti őt, dekadenciába kergeti egész lényét.

Igen szép és népes intézmény telne meg nagyotthallókkal megfelelő selectio esetén.

Hogy az ilyen intézet milyen tanítási eredményt produkál?

Mindenesetre egységeset, szépet.

A *beszédmaradványos* gyermekre a siketnéma intézetnél nincs veszedelmesebb hely. Gyakorlatból ismerjük azt a megrendítő képet, mikor szep-temberben behozzák hozzánk a beszédmaradványos gyermeket és a karácsonyi szünidőben az azelőtt beszédes gyermek a szülői körben is hallgataggyá válik. Mentsük meg a beszédjét! Hol? Külön intézetben? Fölösleges lenne... a nagyotthallók társasága talán a legideálisabb milieu ennek az anyagnak. Ilyen gyermekünk is van az intézetekben 40—50, tehát igazán be lehetne népesíteni velük egy szép intézetet.

Kit nevezünk beszédmaradványosnak? Nyelvtani formákat használó, beszélő siket gyermeket.

A legszebb missió, ezeket megmenteni.

A legjobb befektetés, amit ezekre akár szülő, akár állam költ, mert a beszéd conserválása lehetséges, biztos, eredményes.

Az ilyen conservált beszéd egészen más, mint az ujonnan *»felépített!«*

A nagyotthallók és beszédmaradványosokkal gyakorlati és döntő eredményeket tudunk produkálni. Tehát ezek ténylegesítése által megszűnik oktatási águnk karitatív jellege és talán ezzel együtt a koldustarisznya is lekerül a költségvetés rubrikáiról.

A *centralis okok miatti némák* két nagy csoportja, az *oktathatók*, akár sensorikus, akár motorikus jellegűek, alkotnák oktatási águnk ama csoportját, ahol a modern eszközök igénybevételével, szakszerű irányítással a tudomány és buvárkodásnak gazdag anyagát szolgáltatnák. Érzem, hogy éppen ezen a téren, oktatási águnk művelői, túl merész fantáziájának fogják tartani soromat, előre vetem azonban annak a fényét, hogy bizony eljön az ideje annak is, hogy a *»siketek halljanak«*... én, aki ezt gyakorlatban is csinálom és látom, meg vagyok győződve, hogy lényeges eltolódást fog okozni oktatásügyünk terén. *Kit sorozunk ide?*

Sokkal nehezebben megoldható kérdés, mint bármi más! Azt hiszem, egy évi megfigyelésre szüksége van itt a selectálónak.

Megfigyelendők a *hang*, a *mozdulat*, a *játék*. A gyermek alvása is figyelendő, egyáltalában ez olyan hatalmas probléma, melynek taglalása meghaladja e cikk kereteit és amellyel adandó alkalommal külön fogok foglalkozni.

A hangos beszédre *nem oktathatóktól* minden esetre pontosan elkülönítendő. Ezeknek száma is elég nagy. Itt születnének meg a pompásnál pompásabb szemléltető eljárások, itt dolgoztatnék fel a jelbeszéd. Itt szü-

letne meg a foglalkoztatás ökonomiája. Amennyire áldást jelentene egy ilyen intézmény egész oktatásügyünkre, a szerencsétlen gyermekekre és a még szerencsétlenebb szülőre, annyi áldást sugározna ez az intézmény az általános pedagógiára... a pantomim feldolgozására, keresetté, ismertté tenné nevét, fogalomná válna, mert termelésében egyedül álló és tényleg termékeny lenne.

Kiket osztályozzunk ide?

Az egyévi előkészítő alatt, minden gyermekünkénél a pedagógiai megfigyelést pszichológiai megfigyelésekkel is össze kell kapcsolnunk. A pszichológiai vizsgálati methodusokat az előkészítő anyagába tantervszerűen kell, beilleszteniünk. Ne tekintsek ezt collégáim »ész-mérés«-nek, csak megfigyelésnek. Sok-sok megfigyelés, pedagógiai ítélet, orvosi vélemény együtt, jó ut, emberi számítás szerint biztos alap a célhoz jutásra.

Siketnéma gyermek, ki szervi siketsége miatt néma. Itt is különbséget kell tenni *javítható*, és *befejezett* állapot között. Különbséget kell tenni a scarlatinás, gennyes fülű, a catharusos, a tbe, a lueses fül között. A legapróbb részletig orvosilag feldolgozandó az anyag és a legmesszebbmenőig orvosilag kezelendő a rászoruló beteg. Ne felejtjük el, hogy a pedagógiával sem a gennyes fület, sem a catharusos tubat, sem a lueses otitist gyógyítani nem lehet és éppen ezért azzal, hogy elméletben pedagógiával akarunk gyógyítani, mond csődöt a gyakorlati eredmény.

Oktatásügyünk ez a csoportja hihetetlen szolgálatot tenne az orvostudománynak, a sistematikus adatgyűjtéssel, a preventio irányát meg tudná mutatni.

A napokban járt nálam egy német collegám, kinek egy jellemző kérdése rávilágít erre a témára. Azt kérdezte tőlem, hány scarlatinás siketünk van 100 gyermek között?

Nálunk ezidőszerint 24%, — volt a válaszom.

Összecsapta a kezét, ezt mondván: »hát ilyen kevés fülészük van vidéken?«

Egy kérdésre adott feleletből a hozzáértő rengeteg tanulságot tud levonni, míg a hozzá nem értőnek eszébe sem jut, hogy gondolkozzék felette. Pedig ugyebár, sokkal olcsóbb megakadályozni a megsiketülést, mint azt korigálni!

Miért nem csináljuk?

Hitem és meggyőződése, hogy a siketnémák oktatását a selectio fogja a jövőben irányítani.

A gyakorlati kivitele elé sem tornyosulnak leküzdhetetlen akadályok. Ha egy gyilkost életfogytiglani fegyházra ítélnék, akkor azt megfelelő kísérettel és apparátussal a maga zárt intézetébe viszik.

Senkinek sem jut eszébe, hogy hogyan is fog az a gyilkos elkerülni oda, ahová kerülnie kell.

Ha az államnak a gyilkosok, a bünösök elkülönítése fontos, a negatívumban is így kell hogy legyen. Az az adófizető polgár, aki olyan szerencsétlen, hogy gyermeke 7 éves korában megsiketült, csak azért, mert nincs 15 pengőnyi utiköltsége, lássa és nézze, hogy a gyermeke miként némul meg?! Hiszen a köznek éppen úgy érdeke, hogy minél több adófizetője és minél kevesebb koldusa legyen, mint amilyen érdeke, hogy a rablók és gyilkosok elkülönitessenek.

Hogy nőttek ki földből a siketnéma intézetek?!

Az »*akarat*« termelte őket!

Ezeknek az intézeteknek belterjes életét kell a mai generációnak megteremtenie. Szébbé, jobbá kell tenni az eredményeket nem a fizikai energia, hanem az ökonomikus munka alapján. Fizikai energiákban többet, szébbet,

nagyobbat adni, mint amennyit ma adnak a tanárok és adtak a múltban, nem lehet. Ennek dacára hallunk beszélni elkedvetlenedésekről, eredménytelenségről, s főleg a kikerült és 1—2 évig már nem tanított fiatal siketnéma generatio letöréséről.

Tehát új csapásra kell térnünk, új célokat kell kitűznünk és az át-csoportosítás legelső állomása a selectio. *Dr. Bárczy Gusztáv.*

A nagyothallók oktatásügye és a szájrólolvasás problémája.

Míg a siketnéma oktatásával immár több mint 300 éve foglalkoznak, addig a nagyothallók ügye alig 80 éves multra tekinthet vissza. Hazánkban pedig az első, ilyenmü intézet 1925-ben nyílt meg. És a siketnéma pedagógiájában mennyi még a megvilágításra és megoldásra váró probléma! Így természetes, ha a nagyothallók pedagógiájában — bár a három főtényezőben: artikulációban, szájrólolvasásban, nyelvtudásban sok a közös vonás, — a problémák hasonló vagy még nagyobb tömegével kell megküzdünk. A siketek nevelésügyének pedig valamennyi problémája abban a főcélban egyesül, amely őket az érzékü társadalomban helyezve érintkezés — és versenyképessé akarja tenni.

E problémák megvilágításának kíván jelen tanulmányom is szolgálni, amelynél a külföldi irodalmat, főként pedig *Karl Brauckmann-nak 1925-ben Jénában megjelent könyvét »Die Verkehrsfähigkeit des Gehörleidenden und das Absehproblem« is felhasználtam.*

I.

Visszapillantás a szájrólolvasás irodalmára a nagyothallással kapcsolatban.

Elsőnek 1891-ben Schmaltz, drezdai fülorvos munkája jelent meg: »A beszéd leolvasásáról mint eszközzel, mellyel a nagyothallóknál és siketeknél a hallást a lehetőséghez képest pótoljuk. Szülők, tanítók, orvosok, valamint a halláshiányban szenvedők részére« címen.

Schmaltz szerint a leolvasás az ajkak és a nyelv állásának és mozgásának, s részben az arcvonások figyelmes megfigyeléséből áll. Bevezetésében még azt is mondja, hogy a nagyothallók annál inkább képesek e készség elsajátítására, minél inkább a hallás birtokában vannak, minél később veszítik azt el, s minél jobban előrehaladt a szellemi képzésük és a fejlettségük. Az egyes hangok biztos megkülönböztetését és begyakorlását tartja szükségesnek, ez után következik a szótag, majd a szóalkotás.

Schmaltz munkája után kerek 50 esztendő telt el egy következő munka megjelenéséig, melynek szerzője Paul Fischer (»A leolvasás tanítása nagyothallóknak és megsiketülteknek. Toldalék a gyógypedagógiához, Hannover, 1891«). Fischer könyve Schmaltzéhoz hasonló alapokon nyugszik. Rövid ismertetést ad az egyes hangok keletkezéséről.

Julius Müllernek »A nagyothallók szájról olvasása — vezérfonál saját tanítási módszer szerint« címü munkája 1893-ban jelent meg Hamburgban. — Müller az első, aki a nagyothallók tanítását életcélul tűzte ki. Könyvének előszavában »a szájrólolvasást tanítókhöz szól, kiknek tudniok kell, mit és hogyan kell beszélni és hogy a szájrólolvasás anyagánál milyen fokozatokat kell kövessen. A legnagyobb súlyt arra helyezi, hogy a növendék a természetes

beszédmódot megértse. Müller tanításának a beszédmozgás az alapja. A nagyothallók beszédtanításánál nem beszédlátással, hanem beszédmozgással van dolgunk.« »A megkülönböztetés nem a gondolkodás, hanem a szem dolga.« Elveti a halk beszédet és a susogást is, mint a természetes beszédkép elrontóját. »Miután Müller a szájrólolvasást ugyszólván bevezette az életbe«, egy évtized telt el, amíg megjelent Berlinben F. Drebuschnak »A szájról olvasás tanítása nagyothallóknál és siketeknél« című munkája 1900.

Drebusch tanítása Müllerében gyökerezik. Új nála a szájkép grafikai ábrázolása a magánhangzóknál. Kimerítően ír a hallóeszközök hasznavehetetlenségéről, azok káráról. Behatóan tárgyalja a nagyothallók helyzetének különöségét és veszélyességét, különös tekintettel az egyén érvényesülésére mint a társadalom tagja. »Helyes uton kell őket vezetni, hogy fejlődő, tevékeny, társas emberek maradjanak.« A dolgok pszihikai oldalára is igen nagy súlyt helyez, ezért leolvasási készséghez akarja őket segíteni. Még az autosuggestiot is a cél szolgálatába állítja. Még sokkal erőteljesebben és céltudatosabban nyilvánul meg ebbeli törekvése »Gyakorlati tanítási levelek nagyothallóknak és siketeknek. Az önsegítség, távtanítási tanfolyam« című munkájában. Az akarathoz és látáshoz megerősítés, jó, vidám, szabad hangulat emelése és fenntartása, szórakoztató fordulatosság, a gondolat kitalálása és autosuggestio az ő szokott eszközei. A szájról olvasás normáját magasra emeli: »Segíts magadon, úgy mások is segítenek neked. Aki magának nem képes segíteni, annak más nem segíthet.«

Franz Xaver Rötzer »Gyakorló könyv nagyothallóknak és siketeknek. A szájról olvasás.« München, 1908.

Rötzer a leolvasásnál az arcnak a képét tartja a legfontosabbnak. Fő, vagy tőszótagra fordítja a gyakorló egész figyelmét. A szájképek között sokféle hasonlóság van, de csaknem mindegyiknél van valami, ami a többinél nagyobb jelentőségű. De ez a nagyobb jelentőség R. szerint törvényszerű, s ezért egy sémát állít fel a magán- és mássalhangzók leolvasására, mely a különbözőséget tünteti fel. A hangok találkozásánál a szájképek különös képen módosulnak. Hétféle módosulást különböztet meg: 1. Összeolvadás. 2. A hangok kiesése elfedés által. 3. A szájnýtás általi betoldás, kitolás. 5. Magánhangzóssor. 6. Az elhomályosítás. 7. A »h«, melynél a leolvasási forma egyáltalán nincs meg. A gyakorlás anyaga 355 csoport hasonló szájképből áll, melynek használatához rövid bevezetés van mellékelve. R. különösen arra mutat rá, hogy a tanulónak lehetőleg tisztában kell lenni a szájkép minden befolyásával és változásával. A tanulónak annyira kell haladnia, hogy tudja, min alapszik a szájkép hasonlósága és hogy egy szájkép különböző megjelenését ismerje és felismerje.

Míg Drebusch a szubjektív tényező, az akarat nevelésére helyezi a fősúlyt, addig Rötzer a beszélő száj optikai jelenségeire, a látható objektív benyomásaira irányítja a figyelmet. Míg az előbbinél az akarat a fő emelő, addig itt a látási folyamat tiszta világosságán és ismeretén alapszik a gyakorlás menetének sikere.

Rötzer könyve elméleti alapon nyugszik, addig a Wollermann Testvérek »Tan- és tanítókönyv a szájról olvasás tanításához (Stettin, 1900),« című könyve éppen a gyakorlati munka és tapasztalás bizonyítékai. Az elméleti alapot Grasertől vették, ki szerint a beszélő száj látható ábécét ad. A beszélő száj a beszédnél épp annyi mozgást tesz, mint ahányat az artikuláció ad a halló fül számára. Szokatlanul gazdag, életteli, soha sem unalmas gyakorló anyagot gyűjtöttek össze.

Hartmann »Tanító és tanítókönyv nagyothallóknak a szájról olvasás el-sajátítására (Wiesbaden, 1909).« A szerző a gyakorlatokat három csoportja osztja: könnyen olvasható, — nehezen leolvasható gyakorlatokra és

egyáltalán leolvashatatlanokra. Rövid bevezetés után, mely az egyes hangok keletkezését írja le, következnek a gyakorlatok. Ezeket követik beszélgetések, a mindennapi életből vett gyakorlatok, kis történetek és olvasmányok.

A. Heinrichsdorf »Beszédolvasás, rövid bevezetés a szájról olvasás eltanulásához, nagyothallóknak és siketeknek önképzéséhez is.« (Halle, 1915).

Könyve egyszerű, mindenki számára érthető, »Csaknem öntudatlanul kell életre kelteni a siketben a szájkép lefutásának megfelelő hangsort. Ennek öntudatlanul, oly akaratlanul kell történnie, hogy a siket egyáltalán ne tudjon a folyamat elemeiről. »Munkája az öntevékenységet célozza, de nem suggestív uton, mint Drebusch, hanem az akadályok megismertetésével törekszik ezt elérni.

Paul Beglinger »A nagyothallók és siketek leolvasása. Kézikönyv a leolvasást tanítóknak, a leolvasást tanulóknak, gyakorló könyv a beszédgyógyítás tanításához.« Munkatársak Emil Bosshardt és Elli Rutishauser, Zürich, 1919. Beglinger alapelve »a gyakorlatok és beszélgetések anyagát a leolvasó növendék gondolkodási köréből és környezetéből kell venni, hogy a leolvasásnál a kombinálási képesség érvényesülhessen. »Leolvasni annyit tesz, mint megfigyelni az előttünk állókat egész tevékenységét és kedélyállapotát, tudatossá tenni, hogy annak minden egyes beszédmozgása mit akar mondani. Egy tehetséges leolvasó, aki jó megfigyelő és kombináló képességgel van megáldva, 40 tanítási óra után már jó alapot szerezhet kiépítendő leolvasási készségéhez.« A gyakorlatok menete: hangleírás; gyakorlás, szó- és mondatpéldák. Közmondások, beszédfordulatok. Könyve az előbbi szerzőké mellett még gazdag tartalma és alapossága miatt is említést érdemel.

Lényeges még Elli Rutishausernek nyilatkozata »az érzett beszédéről«. Saját tapasztalatából jött rá, hogy saját beszédmozgásait tudatosan és figyelemmel érezni képes. »Aki beszédérzékelésben és a látási szóképek felismerésében belegyakorolja magát, az a beszélő ajak mozgásainak csaknem önkénytelen utánsejtésével egyidőben érti meg a szavakat. A megfigyelés, az érzékelés, a koncentráció és kombináció a leolvasás lényege.«

Louis G. Morgenstern »A szájról olvasás egyéni és osztálytanításra nagyothallóknak és siketeknek. Hamburg, 1921.« Ez a könyv különösen azért érdekes, mert szerzője nagyothalló. »Gyors felismerés a szem útján, gyors kiegészítés a szellem útján, a szem által való beszédmegértés sarkpontjai.« Ő is leírja a hang- és szóképzést, de minden leckénél egy egészből, egy elbeszélésből indul ki. Emellett fontosságot tulajdonít a mindennapi életből vett beszédgyakorlatoknak. A hasonló hangzású szavakat, melyek magukban kiejtve alig megkülönböztethetők, különös gonddal gyakoroltatja.

Dr. Ludvigh Joseph »Gyakorlatok a leolvasás tanításához siketek és nagyothallóknak. A beszédlátás vezérfonala Flatau módszere nyomán.« E gyakorló könyv 32 gyakorlatból áll. Foglalkozik a hangszorral, a mással-hangzótörődással, az elől- és utánjárókkal, szó- és mondatfordulatokkal. »A »beszédtapítás« érzékét kívánja erősíteni. Különösen ajánlja a Flatau által bevezetett gyakorló filmeket. A fonetikus írást is az ügy szolgálatába állítja, mert plasztikus képet ad a száj, az ajkak, szájpadrás és nyelvállásokról, s ezek a beszédtapítás érzékét erősítik.

Végigtekintve az itt felsorolt munkákat, megállapíthatjuk, hogy a legtöbb munka felöleli a hang keletkezését, képzését, képét, a szótag, szó- és mondatgyakorlatokat. Ezek a munkák látszólag különböznek egymástól, de lényüket tekintve azonos talapzaton épültek. Brauckmann Heinrichsdorffal együtt feleslegesnek tartja, hogy a megsiketülteknek minden hangelemet megmagyarázzunk, s minden hang artikulációs elemeit ismertessük.

»Arc és hangbeszéd által az emberiségnek visszatört siketnémák« című.

könyvének »A beszédállítás feltételeiről« című fejezetében leírt négy híres mondata mondta ki leghatározottabban a leolvasás lehetőségét és próbálja azt megmagyarázni és megalapozni. E négy mondata a következő:

1. A beszélő száj egy mondásnál, épp annyi mozgást végez, mint amennyi artikulált hang észrevehető a fül utján.

2. A beszélő száj mozgásai kell, hogy minden kimondott betűről az egész arcnak sajátos formát adjanak s kell, hogy ezek a szemlélő által felfogassanak és megkülönböztessenek.

3. Feltéve, hogy minden betű a szájon sajátos formát vesz fel, a beszélő száj éppen olyan látható ábécét ad a szemnek, mint amilyen a fül számára a hallható ábécé.

4. Hogy ha a száznak látható változásai sajátos formájukban felfoghatóvá válnak, úgy a szemlélőre, ki ebben gyakorlott, úgy hatnak azok, mint ránk a hallott szók.

Gutzmann H., aki oly jelentőségteljes eredményeket ért el a beszédhibajavítás terén, a szájról olvasást illetőleg Graser elveit követi. Gutzmann szerint a hangok különösen három helyen képeznek igen észrevehető változást: 1. az alsó állkapocsnál, az arc lágyszőnyegeinél és az ajkaknál, 3. a szájpadláson.

Gutzmann volt az első, aki az u. n. csodatrombitájával (stroboskóp) és legújabbán a leolvasó film segítségével törekszik a szájról olvasókön segíteni.

Alapjában véve a film csak azt adja, amit minden ember embertársától és önmagától mindenkor megkaphat.

A fentiekből látjuk, mint igyekeznek a szerzők a szem munkájának segíteni, a mozgékony optikai képből a kimondottat leolvasatni, külső segítő eszközökkel, értelmi meglátásokkal és metodikus felépítéssel. Hogy mégis, milyen nehéz feladat ez, az a fáradozásokból megnyilvánul. De csak akkor ismerjük fel igazán a szájról-olvasás teljes nehézségét, ha a szem csekély teljesítő képességére gondolunk.

A fiziológiai optika arra tanít bennünket, hogy a szem egyszerre 8—9, vagy legfeljebb 10 fénybenyomást képes, mint egységes folyamatot felfogni. Másrészt azonban a beszédphysiologia azt mondja, hogy a beszéd keresztmetszetileg 13 hangmozgást nyújt másodpercenként. Ezt még esetleg a beszéd lassításával össze lehetne egyeztetni. De azt kell kérdeznünk, mit jelent a mi esetünkben 8—10 fénybenyomás, s mit 13 hangmozgás, s hogyan alakul a felfogás, a mozgások felvilágításának állandó változásával?

Hogyan történjék meg mindez, ha nem normális szemmel és nem normális beszédmóddal van dolgunk. Milyen kevés ember beszél jól, tisztán és helyesen. Maschke, aki Morgenstern követelményét — a szemet formálni — teljesíteni próbálta, arra az eredményre jutott, hogy a szem nem teremtődött ilyen követelményekre. »Ha nem adódna annyi példa, amelyek az ellenkezőjét bizonyítják, úgy csaknem azt lehetne állítani, hogy a leolvasás lehetetlen, s ha tényleg egyedül csak a szemre bízánk, tényleg lehetetlen lenne.« Ez a kijelentés már másképpen hangzik, mint Graseré és társaié.

A leolvasó egyénnek a szellemi tulajdonságok egész skálájával, az érzék egész tömegével, mint erővel, akaraterővel, buzgalommal, kitartással, türelemmel, szorgalommal, egyenletes kedéllyel, barátsággal, vidámsággal, megelégedettséggel kell rendelkeznie. Bizonyos az is, hogy a szellem mozgékonyasága, fürgesége, ébersége, a gondolatmenet következetessége szükséges, hogy kedvező fizikai körülményeknek normális fiziológiás (szervi) ál-

lapotnak, valamint szellemi rátermettségnek is hozzá kell járulnia, hogy a leolvasás lehetővé váljék.

E történeti visszapillantás és az abból levont következtetés után Brauckmannak tanulmányom bevezetésében említett könyve alapján az alább következő megismeréseket állapíthatom meg.

II.

A szájrólolvasás lényege.

A beszéd megfigyelésénél kapunk: 1. mozgásformát, 2. hallási formát, 3. optikai kísérelő jelenségeket (száj és arckép), 4. mimikai kifejezést, 5. ha a beszélő még nyomatékosabban akarja kifejezni magát, akkor még a vonások (kifejezések) plasztikus kidomborításához folyamodik. Így az értelmi-lelki jelenségek négy kifejezési formáját kapjuk (mozgás-, hallás-, mimika- és kifejezési formák) az optikai kísérelő jelenség mellé.

Ezek közül a jelenségek közül az első az ősi, eredeti, primer, az alapforma: a beszédmozgás, amelynek különös sajátossága és jelentősége van. Sajátossága abban áll, hogy önmagában zárt, önálló, független mozgásszisztéma, kapcsolatos egy mozgási szervhez, melyet mi, mint beszéd szerv, beszélő szerkezet — beszélő eszköz, jelölünk.

Jelentősége karakterében rejlik.

Mint minden működés, a beszédmozgás is ellenőrzést kíván és kap is, amint testünk különböző mozgásszisztémáinak is megvan a maguk központja az agyban, ahol az előbbi kívánalmak teljesítenek. Ez történhetik szándékosan, akaratlagosan, de történhetik tudattalanul, szándék nélkül, aszerint, hogy magából a központból, vagy az alacsonyabb helyekről a kéregalatti központokból történik az irányítás. Ez utóbbi folyamatok legtöbbször öntudatlanul, mechanikusan folynak le. Ezeknek a folyamatoknak nagy része egyszer tudatos volt, részben tudatosan gyakoroltattak be, s mindenkör a tudat világosságába emelhetők.

A beszéd mozgásfolyamat. Ez a mozgásfolyamat önálló beszéd- és gondolkodási formát ad.

A siketeknél az akusztikai tag teljesen eltűnik, s így az akusztikai kiegészítés természetesen nem jöhet szóba. De annál nagyobb az igyekezet a nagyothallók hallásmaradványát erősíteni, s mélyíteni s ezzel a kiegészítéssel a megdezett hallás formájához segíteni.

A legkülönbözőbb előbeszélési módok közül legjobban ajánlható, a közepezen hangos, kimért beszéd.

»Leolvasni annyit tesz, mint a beidegzett beszédmozgási sorokat optikai inger útján folyamatba hozni. Leolvasást tanítani annyit jelent, mint elméleti oktatással és célszerűen rendezett gyakorlatokkal ilyen irányu utasítást adni. Leolvasást tanulni annyi, mint belátást szerezni ebbe a menetbe, a rendezett gyakorlati menetet sajátjává tenni, s más emberekkel begyakorolni.«

Két beszélő szerkezet áll egymással szemben. Minél hasonlóbb a beidegzésük, minél pontosabban hangolódnak egymáshoz, annál simábban történik a megértés, akár a fül, vagy akár a szem útján. S minél tökéletesebb a beidegzés, annál csekélyebb inger kell a hatás teljes megindításához. Gyakran szükséges a begyakorlatlan, nehezen mozgatható, mereven maradt, vagy újra merevvé lett, berozsdásodott beszédmozgásszervert jobban, vagy újra begyakorolni. Siketnéma gyermekeknél ezt egészen, az alaptól kezdve kell beidegeztetni.

A beszédnél — Brauckmann szerint — megkülönböztetjük:

- a) a beszéd mozgásformáját,
- b) a beszéd hallásformáját,
- c) az optikai kísérő jelenségeket,
- d) a beszéd mimikai formáját,
- e) a plasztikus ábrázolást;
gondolati
akusztikai kombinációkat;
optikai
- f) a lelki készséget (figyelmet és odaadást).

III.

A gyakorlás menete.

»Leolvasni annyi, mint megszokott beszédmozgást optikai inger útján gyors folyamatba hozni.«

Ennek elérésére minden gyakorlatnál kitartóan tudatosnak kell maradnunk.

1. Hangsúlyozzuk, hogy semmiféle hangleírást nem adunk, még kevésbé az optikai kísérő jelenségeket, sem pedig a mozgását, vagy a száj belsejének állását. Az elsőt, azért nem, mert nem akarjuk az optikai képet a gyakorlat és a figyelem tárgyává tenni, az utóbbit azért nem, mert a beszédmozgások a tudat alatt folynak le. Nem akarom a tudatot ilyen elképzelésekkel terhelni. Nélkülözzük még a hangtábla használatát is.

2. Elvetjük az egyes hangok gyakorlását és szemlélését, mert sohasem lépnek fel izoláltan s a szótagokban rögtön megváltozik karakterük.

3. Hogy analitikus, vagy szintetikus-e a menet, az nekünk közömbös.

4. Ismert tény, hogy a halláshiányban szenvedők rendszerint többé-kevésbé tisztátalanul beszélnek. Ez vagy fennállott még a gyermekkorukból, vagy pedig csak a hallás sérülése után lép fel, miután a hallás, mint irányító és kontrolláló szerv, felmondta a szolgálatot. De az ellenőrzés és irányítás történhetik a beszédet kísérő mozgásérzetekkel is. Nem szerencsés összetalálkozás, hanem a dolog természetében fekszik, hogy ugyanaz a gyakorlat, amit mi »leolvasás« céljából használunk, ugyancsak a beszéd helyességét is szolgálja. Ebből önként adódik, hogy csak akkor sikerül a tanulóknak magukat teljesen megértetni másokkal, ha tökéletes beszéddel rendelkeznek.

Tehát tanításunk első álláspontja az, hogy a tanuló beszédszerveit ismét mozgásba hozzuk, szabályszerű pontos munkához szoktassuk. Itt az a követelmény, hogy »beszédpályát« idegeztessünk be. De ha olyan növendékünk van, pl. siketnéma, aki sohasem beszélt, vagy aki azelőtt rosszul, vagy egyáltalán nem beszélt, vagy beszédét betegség után veszítette el, vagy pontatlan, érthetetlen, rossz beszédhez szokott volt, úgy először okvetlenül a beszéd helyes lefolyását kell elsősorban és tökéletesen begyakorolni.

5. Miután a legegyszerűbb mozgáskomplexek a szótagok, ezeket kell gyakorolni. S ebből a szempontból legnagyobb jelentőséggel a magánhangzók bírnak. Ők a szótag hordozói: ők a hangot adók, a csengők, zengők, a muzsika, a beszéd lelke. — Ezenkívül még az optikai metódus szempontjából is különös jelentőséggel bírnak a vokálisok.

6. A vokálisok eme megvilágításából származik ez a követelmény is, hogy a leolvasó növendékekhez mindig normális erősségű s nem letompított hanggal, vagy éppen hangtalanul kell beszélni, mert az utóbbiakkal meghamisítódik a kép, megváltozik a mozgások dinamikája, természetessége. Ha a leolvasó meg is hall valamit, az nem árt, ezáltal a feladat könnyebb lesz;

s mi mégis célhoz jutunk. Később azonban a vokálisok akusztikai észre-
vehetősége kizárható oly módon, hogy nagyobb távolságról beszélünk.

7. A beszéd-tartalom szempontjából csak arra van gondunk, hogy a
tanulót tulkorán és tulsokat ne foglalkoztassuk tartalmilag, mert akkor a
gondolati kombinációra vezetjük „s” figyelmét, tudatát a beszédmozgások he-
lyett a gondolati kombinációra fordítja. Az összjátékot először automa-
tikusan kell követni, biztosítani, s ha ez megy, akkor az érintkezési képes-
ség helyreállt.

Ritmikus begyakorlást is használunk. Ahol lehet, zongorával (?). A
gyakorlat élénkítésére lábujjhegyen járást, ugrálást, tapsolást alkalmazunk.
(Magánhangzók képzése, mellrezonancia elengedhetetlen követelmény.)

A növendék ne tudja, milyen gyakorlat fog következni, neki mindig gyors
és biztos beszédlátásra készen kell lennie, neki mindig tudnia kell.

Érdekkeltő, szórakoztató tanítási menetre törekedjünk.

IV.

*A később megsiketültek és nagyothallók nevelés-oktatásának ügye hazai
viszonylatokban.*

A hazai szakembereket is már régen foglalkoztatta az a kérdés, hogy
a később megsiketültek és nagyothallók nevelés-oktatása a siketnémák ne-
velés-oktatásától elkülönítetten miként volna a legcélszerűbben biztosítható.

Ennek a kérdésnek nagy lendületet adott 1910-ben Istenes kartár-
sunknak az a tanulmánya, amelyik a Magyar Gyógy-pedagógia 1910. és
1911. évfolyamaiban jelent meg. Az 1910. évfolyamban a következő cím
alatt foglalkozott ezzel a kérdéssel: A később (3 éves koron túl) megsi-
ketültekről való gondoskodás.

Istenes a később megsiketülteket a beszéd-tanulás, illetve a beszéd-meg-
tartás szempontjából öt csoportba osztotta és pedig:

a) a beszédfejlődés megkezdése előtt megsiketültek; b) a beszédfej-
lődés kezdetén (a gagyogás korszakában) megsiketültek; c) a beszédfejlődés
előrehaladottabb fokán (az ovodaköteles korban) megsiketültek; d) a be-
szédfejlődés derekán (az iskolaköteles korban) megsiketültek és végül; e) a
beszédfejlődés befejeztével megsiketültek.

Az első és második csoportba tartozókat, minthogy nem menthetőek
meg a megnémulástól a siketnémaintézet feladatkörébe utalja. A III-ik
csoportba tartozókat egy külön az ő részükre megszervezendő és szakta-
nárok vezetése alatt működő ovodába, a IV-ik csoportbelieket külön meg-
szervezendő szakiskolába utalja és az V-ik csoportbeliek részére pedig külön
szájrólolvasási tanfolyamok megszervezését sürgeti.

Istenesnek ez a tanulmánya német nyelven az »Eos« (Wien, 1910)
című szakfolyóiratban is megjelent.

Az 1911. évfolyamban »A szájról való leolvasás tanításának módoza-
tai az iskolaköteles koron túl megsiketülteknél.«

E tanulmányában Istenes gyakorlati utmutatásokat ad, hogy a beszéd
és részei optikai képének és izomérzési jelenségeinek megfigyeltetése kö-
zepette milyen fokozatok keresztülvitele ajánlatos. E fokozatok a következők:
1. Az egyes hangzók képzési módjának tudatossá tétele. 2. A beszédszerep-
állások megmutatása önönmagukon s ezzel egyidőben a látottak utánozta-
tása. 3. Tükör előtt való összehasonlító szemléltetés és ezzel egyidőben a
látottak utánoztatása. 4. Szükségszerűnti érzékeltetés. 5. Az esetleges ki-
éjtésbeli hibák javítása.

A végcél az, hogy a tanuló a folyékony beszéd megértésében szerezzen minél nagyobb ügyességet és biztosságot. A végcél felé való fokozatos haladásnak következő menetét ajánlja: 1. Magánhangzók megfigyeltetése és kapcsolata. 2. Mássalhangzók megfigyeltetése és kapcsolata magánhangzókkal. 3. Magánhangzók kapcsolata mássalhangzókkal. 4. Szavak, mondatok, folyékony beszéd (párbeszéd). Módot és alkalmat kell adni a tanulónak, hogy mennél többféle beszédmozgást figyeljen meg. Nagy gond fordítandó arra, hogy a szemléltetendő beszéd szervállások optikai képei ne markirozottak, hanem természetesek legyenek.

Az itt említett tanulmányoknak hatása alatt tétetett felterjesztés a V. K. M.-hez azon célból, hogy a tanköteleskoron túl megsiketültek részére a beszédhibák javítására szolgáló állami tanfolyammal kapcsolatban szervezhető legyen egy ugynevezett szájról való leolvasási tanfolyam. Ő Excellentiája a tanfolyam szervezését engedélyezte, mely alapon aztán Istenes kartársunk 1910-től 1920-ig tartott a beszédhibák javítására szolgáló állami tanfolyam keretein belül szájról való leolvasási tanfolyamokat.

A tanfolyam extenzív fejlesztése érdekében körlevéllel fordult a budapesti fülorvosokhoz. Körlevelében arra kérte nevezetteket, hogy betegeik közül azokat, akiknél már a hallás megmentéséről vagy visszaadásáról szó sem lehet, irányítsák az általa kezdeményezett szájról való leolvasási tanfolyamra.

Ennek folyamánként kell elkönyvelnünk néhai dr. Török Béla egyetemi tanár azon nagy fontosságú lépését, hogy az Új Szent János kórház fülészeti osztályával kapcsolatosan ő is létesített egy szájról való leolvasási tanfolyamot a később megsiketült és nagyothalló betegek számára. Ennek a tanfolyamnak vezetésére dr. Bárczi Gusztáv kartársunk jelöltetett ki, aki mint orvos s egyben pedagógus is, oly szerencsés kézzel fogta meg a kérdést, hogy abból néhai dr. Török Béla támogatásával külön intézményt létesített. Ez az intézet a nagyothallók részére 1924-ben nyílt meg.

Ezen az intézeten kívül — társadalmi uton — megszervezte dr. Bárczi Gusztáv orvos-tanár a nagyothallók egyesületét is s ennek az egyesületnek keretén belül foglalkoznak még ma is a felnőtt, később megsiketültek és nagyothallók szájról való leolvasásának a tanításával.

Gansel Irén.

Adalékok a siketnémaoktatás reformjához.

Közli*: *Palatinus N. Károly*

A siketnémaoktatás terén a legutóbbi évtizedekben az általános nézet az volt, hogy a siketnémaintézeteknek a siketnémáknál a népiskolát kell pótolnia és hasonló eredményeket is ígértek. A siketnéma intézet egész tanítási rendje másolata volt a népiskola tanítási menetének és nagyjában ugyis maradt a mai napig. Változtatások csak a tulajdonképeni beszédtanítás menetében, valamint a jelnyelv megítélésében és alkalmazásában történtek.

Schneider már Königsbergben (1906.) próbálta »Hogyan szólaltatjuk meg a siketnémákat« c. előadásában kimutatni, hogy csak egy dolog van és lehetséges, ami a siketnémák beszédtanításának középpontjába állítandó: t. i. az élmény.

Előadása külön lenyomatának 24—28. oldalán olvasható: az élmény beszédfejlesztő erejének feltétlen elismerésében rejlik a siketnémák tanítása,

* M. Schneider—Braunschweig: A siketnémaoktatás reorganisatiója és reformja az absolut autonomia szellemében c. tanulmány alapján. Blätter . . . 1928—3.

továbbfejlődésének legerősebb momentuma. Ha a gyermek személyes élményeit tesszük legfőképp az ő szellemi, nyelvi fejlődésének alapjává és ezáltal a beszéd-tanítás központjává, akkor mindenekelőtt elmarad a tervszerinti szemléltető oktatás s a nyomtatott könyv alapján történő elemi olvasás-tanítás, a különleges nyelvalaktanítás is nélkülözhető úgy, hogy a társalgási nyelvnek szabad gyakorlása maradjon meg főfeladatul. A tanulóknak a nyelvet át kell élnie és nem külsőleg megtanulnia, hanem szellemét a nyelv képzésében támogatjuk. Hogyan kapjon a siketnéma kedvet a hangos beszédhez, ha ez a nyelv nem kapcsolódik össze mindazzal, amit a siket napról-napra átél és ezzel lassankint belülről szervesen össze nem nő.

Az 1900-as és az azt követő években nagy buzgalommal fáradoztak a tananyagának hézagmentes felépítésén és az alaktani képzés érdekében a nyelvnek logikusan rendszeres feldolgozásán; legfőképpen az anyagi »mit«-re gondoltak a tanításnál és jóformán semmit sem törődtek a gyermek lelkéhez közelálló »hogyan«-nal. Ez már külsőleg is meglátszott a beszéd-tanítás osztályozásán, hogy most még ne is szóljunk a népiskolából áthozott tárgyakról.

Legfelül állott a szemléltető oktatás. Minden jót ettől vártunk. Leírtunk minden tárgyat a házban, az udvaron, a mezőn, az erdőben, abban a sorrendben, amint a hivatalos tananyag-tervezet azt felsorolta. Így keletkeztek a nagytáblán kérdések-feleletek alakjában felépített leírások a legszárazabb irodalmi, vagy írásnyelven, amelyek a gyermek érdeklődését vagy beszédkedvét egyáltalában nem ébresztették fel. Rendszerint olvasókönyvük is volt a gyermekeknek, ugyyszólván mindenütt a Vatter-félet használták. Élettel teli olvasmányok helyett abban is a fenti tárgyak leírása foglaltatott, csak hogy a nyelvezet még szárazabb, általánosabb volt, mint ahogy a szabad tárgyalás nyujtaná. Egyrészt oly hosszú volt ez olvasmányoknak, hogy heteken kellett rajtuk dolgozni, amíg elkészültek vele, ami tanárnak, tanítványnak is igazi kín volt már. Kemény iskola volt ez és rideg időszak sok szellemi szükséggel és szorultsággal. A növendékek emlékeztetése rendkívüli módon igénybe vétetett. Minden más, csakis az értelem útján közvetített nyelvismeret kiesik az emlékezetből. Mivelhogy a siketnéma gyermeknél a tanítás kezdetekor minden beszéd-tudás hiányzik, környezete tárgyait megnevezni sem tudja, nem hogy azokról valamit mondani, állítani volna képes: azért a tanulóknak minél több névvel és nyelvismerettel szerettek a hónap alá nyulni. Így járult a szemléltető- és olvasástanításhoz egy külön nyelvalaktanítás, sőt fogalmazástanítás is.

Bármennyire elismerésre méltó is a jószándék, meg kell mondani, hogy az így szakaszokra osztott beszéd-tanításnak eredménytelennek és hatástalannak kellett maradnia. A nyelvet sem anyagi, sem alaki oldalát nézve, nem tekinthetjük pusztán tantárgynak. Ezt a a nép- és magasabb iskolák tehetik. Nekünk a nyelv valami sokkal mélyebben fekvő dolog. Az t. i., amit a mindennapos életben az anya és gyermeke között képez: ősi közvetítő eszköz, érintkezési mód ember és ember között.

Schneider már 23 évvel ezelőtt kezdte meg a siketnéma-iskolák természetellenes és hatástalan beszéd-tanítása ellen. Sokáig ugyyszólván egyedül állt a fronton. Königsbergi előadását az akkori siketnéma-tanárság eléggé hüvösen fogadta. Az elvetett mag csak lassan csirázott, csak lassanként állt mellé néhány küzdő társ. A beszéd pszichológiájába való betekintés azonban mind mélyebbé lett és általánosabbá, ami aztán az alapvető beszéd-tanításnak most még folyamatban levő átalakulásához vezetett.

A Heinicke-jubileum évében (1927) megjelent »A siketnéma-oktatás atlasza« c. munkájában a szerkesztő (Emmerig) azt írja: »Még sokkal nagyobb érvényesülést szerzett az anyaiskola-szerű beszéd-tanításnak Schneider M.

Braunschweig, aki 1906-ban a siketnéma-tanárok birodalmi gyűlésén »Hogyan szólaltatjuk meg a siketnémát?« címen tartott előadásában az addig csak bátoritanul, itt-ott, leginkább különórákban folytatott szabad-, az élményeken alapuló beszédtanítást hangosan, megokolva követelte. Bizonyára nincs ma Németországban siketnéma-intézet, amely nem ezt a pszichológikusan megalapozott és gyakorlati eredményekkel igazolt eljárást követné.«

Ennyire optimista, mint Emmering, — mondja Schneider — én nem vagyok. Elég sok siketnémaintézetben még alig távolodtak el a régi módszertől. Tanáraink általában két csoportra oszlanak: rendszert, tervszerűséget kedvelőkre és olyanokra, akik a nyelvnek a gyermek lelkében folyó fejlődésére ügyelnek. Ahol az elsők vannak többségben, ott a szabad tanításnak nem nyitnak szívesen kaput, azt mondják: nálunk marad minden a régiben. Ehhez járul, hogy a kezdő siketnéma-tanár hajlandó a beszédet külön tantárgynak tartani, t. i. tulteng benne az érzékűek volt oktatója, mert járatosabb az anyagban, mint a pszichológiában. Az idősebb tanároknál a megszokás működik, amiért nem valami szívesen térnek más ösvényre. Ahol meg az intézet vezetője utasít el aggodalmas hangon mindenféle módszerbeli újítást, ott a szabad tanításnak nincs mit remélnie.*)

Hogy elméletileg megállapíthassuk a siketnéma-oktatás feladatát, a mi szakunk logikáját, gondolatmenetét még kell előbb tisztítani más szakmák gondolatmenetétől, hogy a maga egyéni alakulatában megismerhessük. Mivel a bölcelet a gondolkodás eszményi képét nyújtja, ezáltal arra képesít minket, hogy a gondolkodás és tapasztalat útján szerzett ismeretekből az általánosat megállapíthassuk. Schneider nem gyakorlat és tapasztalat nélküli teoretikus, amilyennek őt a nem nagyon barátságos kritika feltüntetni akarja. Biztos lábbal állok — mondja — a gyakorlati tanítás mezején és hozzá vagyok szokva, hogy minden szónál, minden kis mondatnál, amelyet tanítványaimnak akarok nyújtani, megvizsgálom: hogy a növendék értelmének, szükségletének megfelel-e. A megértéstől függ minden. Csak amikor növendékeim megértenek, akkor vagyunk kielégítve: ők is, én is. Legnagyobb öröömömre szolgál, amikor növendékeim arca derűs, ami bizonyítja, hogy a gondolatot, szót, gesztust megértették. Igaza van Ernst Ottónak, amikor azt mondja, hogy az az iskola a legjobb, amelyben a legkomolyabb munka közben nevetnek a legtöbbit.

Mielőtt Schneider kívánságainak és azok megokolásának az ismertetésére rátérnék, egy lényeges nagy jelentőségű pontra óhajtok rámutatni. Ez a jelnyelvvvel szemben elfoglalt álláspontja.

A racionalizmus, amely a múlt században a siketnématanításra is behatással volt, azt tanította, hogy a gyermekre egyrészt rá lehet valamit tuktálni, másrészt valami már meglévőt el is vehetünk tőle. Az ilyen racionalista paedagógus kényurnak képzelte magát a gyermekkel szemben. Csak így érthető meg az, hogy néhány siketnéma-intézeti tanár, akinek a múlt század II. felében vezető szerep jutott, azt kívánta, követelte, hogy a jel a siketnémák tanításából minden erővel és a legszigorubb következetességgel kiküszöbölendő. Beszéltek ugyan arról, hogy a hangos beszéd a siketnémához szerves részként volna hozzáképezendő, de már azt nem ismerték fel, hogy a szervesnek lényegéhez hozzátartozik az a feladat is, hogy valamely lényben szunnyadó, természetből nyert erőket és tehetségeket ki kell fejleszteni, nem pedig vak előítéletek miatt elnyomni.

Ilyen természetadta erő, tehetség a siketnémánál kétségtelenül a jellel való kifejezés képessége. Ezért nem lett volna soha sem szabad a siketnémák

*) A siketnémaintézeti tanárok alsósziléziai egyesülete Liegnitzben 1928. dec. 1-én megtartott gyűlésén határozatilag elvetette a Schneider által képviselt „abszolút autonomia” ideáját. Egyidejűleg kimondták, hogy az élményoktatás mai keretéhez és a legfelsőbb évfolyamokban a reáliak szakrendszeréhez ragaszkodnak. (Szerk.)

tanításában a jel ellen küzdeni, vagy azt kizárni. Ellenkezőleg: mindenkor ápolni és ésszerűen fejleszteni kellett volna, mint a siketnémák tanításának természetadta segédeszközét.

Amikor Schneider 40 évvel ezelőtt a siketnémák tanári pályájára lépett, a jel elleni harc a tetőpontján állott. Kezdetben ő is az árral uszott. Vatter tanítványa és a jel ellensége lett. Vatter János Frankfurtban — mondja Schneider — egyoldaluan képzett gyakorlati tanár, elismert érelyes ember volt, aki azt hitte, hogy a természetet is erőszakolni lehet. Nem ismervén fel a jel és a szó lényégét, felületesen nézve, azt hitte, hogy a jel gátolja a siketnéma gyermeket a hangos beszéd elsajátításában. Vatter véleményét — sajnos — elfogadta a német s jórészt a külföldi siketnéma-tanárság is. És bevezették a tiszta német módszert. Aki másként gondolkozott, az szinte ki volt közösítve.*

Ennek következtében sok aggodalom, kétkedés, szellemi nyomor jelentkezett az intézetekben.

Ekkor határozta el magát Schneider, a tiszta német, vagy beszéltető módszer elleni küzdelemre.

A hangsúly mindig a »tiszta« jelzón volt. Már königsbergi előadásában állította, hogy a jel fiziológiailag nem ellenségünk, hanem inkább barátunk és segítőnk.

Nemsokára aztán elkezdett az ár ellen uszni. Ebben nagy segítségére voltak bölcsészeti tanulmányai.

1908—909-ben két cikkben is vizsgálta a siketnémaoktatás és egy főképpen a jel problémáját. Címük: »A siketnéma gondolkozása és beszéde«, továbbá »A siketnémaoktatás fogalma és módszere.«

Az ember társaságot kedvelő lény. A legkisebb társaság sem lehet el érintkezési mód, eszköz nélkül. Ez pedig a nyelv. A természet ott és akkor bánt a siketekkel mostohán, amikor az emberek érintkezési eszközét, a beszédet, a hallásra alapította. Ezért is gyengébb a siketben a társas élet után való törekvés képessége.

A tanításban és nevelésben »leendő« készülő emberekkel van dolgunk. Mi legyen hát a siketnéma gyermekből? A racionalista pedagógus mindjárt kész a felelettel. Megnézi a már kész embert és mindjárt kitüzi a célt és pedig: használható, derék polgár. Tehát a siketnéma gyermekből is legyen mielőbb olyan ember, aki a nyelvet bírja, aki jól ir, olvas és számol és aki a természetrajzból, földrajzból, történelemből, vallásból annyit tud, mint a népiskolai tanuló. A racionáloista azt hiszi, hogy erőszakkal meg tudja változtatni a természet rendjét. *Nem a kész, hanem a készülő, leendő ember szabja meg munkáinkát. Nekünk siketnémaintézeti tanároknak az elemista már kész ember, már is birtokában van annak, amihez a siketet hozzá akarjuk segíteni.* A mi tanítványainknak is lenniök kell valamivé, de azokra a régiókra, amelyekben a népiskola az ő növendékeivel mozog, mi innen emelhetjük a tekintetünket. *Az elemista is kezdő volt — igaz — a mi álláspontunkról nézve még akkor, amidőn anyjától beszélni tanult* és megkérdezhetette tőle, azt amit akart.

Siketeinket nem akarjuk sorsukra hagyni, de fejlődésüknek kiindulási alapja egészen más, mint az, amelyen az elemi iskolások állnak, hogy azután kész embereké válnanak.

A fenti kérdésre adandó válasz tehát, minálunk az, hogy a siketnéma tanulókból beszélő gyermeknek, embernek kell lennie.

Hegel azt mondja: »Aki valami nagyot akar, annak magát mérsékelni kell tudnia; aki ellenben mindent akar, az tulajdonképen semmit sem akar és nem is ér el semmit.«

* Schneidernek az a tanulmánya Schulmann Adolf fordításában a Magyar Siketnéma-Oktatás 1909—10. évf.-ban is megjelent.

Szó szerint illik ez a siketnéma-oktatásra. Tényleg tanítottuk őket beszélni, de jól beszélőkké nem tettük őket. Ahelyett, hogy beszélő emberekké tettük volna, olyan dolgokra tanítottuk őket, amelyeket a népiskolásoknak kell tudniok és amelyek alapján igen szép és hasznos dolgok, de nem teszik a siketnémat azzá, amivé mindenekelőtt lennie kell: t. i. beszélővé.

Ezért tagadom azt, — mondja Schneider — hogy a siketnéma-oktatás célja, anyaga és tanítási módja a népiskoláéval rokon, vagy azonos. És ha százszor mondjuk is, nem mondtuk elégszer, hogy a siketnéma-iskola nem népiskola és hogy a népiskolai tanítás a mi oktatásunknak sem kezdő, sem későbbi fokán nekünk nem adhat, nem nyújthat utbaigazítást. Az a tudás, ismeret, amit a népiskola az ő tanítványainak nyújt, semmiképen sem függ össze azzal, amit a néma gyermekben életre kell hívni, sem anyagát, sem módját tekintve.

Amikor a gyermekek a népiskolába kerülnek — ezt mindig kell hangsúlyozni — tudnak már beszélni és beszélgetni. Élvezet látni és hallani, mennyire föl van ébresztve a szellemük, lelkük és mily mozgékony a nyelvük.

A mi gyermekeink némák és nincsen hallásuk és ezt — sajnos — nem is adhatjuk nekik vissza. Hallás nélküli gyermekeket megszólaltatni és szellemileg mozgékonyakká tenni oly súlyos, nehéz feladat, hogy még kellőképpen fel sem fogták teljes nagyságát, mert akkor nem fordítanak tekintetüket elérhetetlen dolgokra.

Bármilyen nehéz is legyen a feladat, mégis el tudjuk érni azt, hogy növendékeink beszélnek. Meg tudjuk őket szólaltatni, ha a természetes beszélni tanulás módját és törvényeit összerúen alkalmazzuk a siketeknél. Annyit elsajátíthatnak, amennyit a halló gyermek 5. életévéig elsajátít, bár a minőséget és mennyiséget tekintve jelentékeny hiányok maradnak. De ehhez idő, idő és még egyszer idő kell!

A német államokban jelenleg 8 évet engedélyeznek a siketnéma gyermekek kiképzésére. Ezalatt a nyelvet szóban és írásban el kell sajátítania, továbbá hittanból és a reáliákból annyit, mint az egyszerű elemista. Hát ez teljesen lehetetlen. Ez kettős feladat, amelyen a siketnéma-oktatás hajótörést szenvedett. Sem nem kedvelték meg a siketnémák a beszédet, sem a tudásban, ismeretekben nem érték célt.

Ha elismerjük, hogy a siketnémának mindenekelőtt beszélni kell tanulnia, hogy az 5 éves halló gyermek szintjét elérhesse, akkor nem marad idő a reáliákra. Az első két év így is, úgy is a beszéd megalapozására és erősítésére szükséges. Semmi más iskola kiejtésre való tanítást nem ismer. Ez — hosszú tapasztalatból mondom — két évet vesz igénybe; ha nem szánunk rá ennyit, akkor az alap nagy mértékben hiányos és bizonytalan.

Tehát még hat év marad kérdésre, felelésre, beszédre, vagyis a szabad tanításra.

Minden siketnémaintézetben és más iskolában délelőtt folyik a legértékesebb tanítás. Eme napi négy órán túl, kívül növendékeink semmit sem haladnak a beszédben. A halló gyermek egész napon át beszél az anyjával és mindig hall beszédet, azonkívül mindent könnyen és biztosan felfog. És a mi siketnémáink alig napi négy órában három-négy év alatt tanuljanak meg beszélni. Ez teljesen kizárt, elképzelhetetlen dolog.

Mivel a siketnéma-iskola nem népiskola, nem is való oda számtan, stb. tanítás, amint a gyermekszobában sincs földrajz, stb. tanítás. A természetnek megvannak a maga utjai. Csak épen a siketnémáknál akarnak természetellenes módokat alkalmazni, aki a hangbeszéd felfogásában, a megértésben van a leginkább korlátozva?!

Nem is maradhatott el az eredmény. Minden siketnéma-intézeti tanár

gyakran találkozik volt növendékeivel. Milyen sajnálatra méltóak gyámol-talanságukban! Mennyi! Hibáztunk velük szemben! Ha más módszert alkalmaztunk volna, bizonyára el tudnák most mondani, ami a szívéükön fekszik. Így azonban tartózkodók és ha mégis beszélgetni kezdenek, mint siketnéma-intézeti tanár is alig értem meg őket. Hasznos társalgásról itt szó sem lehet. Elgondolom, hogy hány órán át ült velük a tanár, hogy ó-, vagy újszövetségi történeteket magyarázzon nekik, amiből azonban minél kevesebb jutott a fejébe és a szívébe! Hány számtanórát és egyéb órát töltöttek el kevés haszonnal, mert hiányzott a beszéd, amellyel a lelket megnyitjuk.

Minden szakember tudja, hogy a reáliákkal kártyavárakat építünk. Ezek a tantárgyak a tantervnek megfelelően nagyhangú, tudományos színezettel is bíró dolgoknak a tárgyalását kívánják meg s így történik meg az, hogy u. a. tanuló, aki ilyen előadásokon vesz részt, a legegyszerűbb jelenséget sem tudja szavakba foglalni, nem tudja olyan dolgoknak megnevezését, amiket minden gyermek már anyja ölében megtanult. Utazásokat tesznek Afrikába, Amerikába, de nem tudja például megmondani társának: »Allj félre, nem látok!« Példát akárhányat lehetne felsorolni. Egy osztály, vagy egy intézet itt nem kivétel. Mielőtt az osztályból kimentem volna — mondja Schneider — futólag közöltem, hogy holnap a feleségem nevénapja lesz. Az egyik érdeklődő leány azt kérdezte: Meghívják? Azt akarta tudni, hogy kit hívott meg a feleségem s ez a lány éveken át a legjobb növendékeim volt.

Gyakran mutattam rá ezekre az ellentétekre, bajokra, azt remélve, hogy mások is hasonló következtetésre jutnak és hasonló tanúságot fognak belőle vonni. Ámde sokan azzal érvelnek, hogy hiszen a reáliákkal is gyakoroljuk a beszédet! Csakhogy ez nem mondható erős érvnek. A tanárt és a növendéket ezeken az órákon a tárgy korlátozza, mert minden tantárgynak megvan a maga különleges szaknyelvezete, amely a közönséges érintkezési, társalgási nyelvtől meglehetősen különbözik és a gyermeknek érdekes dolgokat alig érint. Ennek a következménye, hogy elégedetlenek vagyunk az eredménnyel. Nem lehet büntetetlenül a természet utmutatása ellen dolgozni. A siketnémaoktatás célja: a siketnéma gyermeket beszélővé tenni. Ha ezt a feladatot háttérbe szorítjuk és elhomályosítjuk azzal, hogy növendékeinket minél előbb a népiskola tárgyaiba kívánjuk bevezetni, akkor az iskoláink, intézeteinknek létalapja rendül meg és válik kérdésessé. Két urat nem lehet szolgálni.

Schneider legfőbb követelésesei tehát ezek:

Különleges számtani, hittani, stb. órák 8-tól—12-ig nem tartandók. Azt meg lehet tenni, hogy a három utolsó évben egy ötödik órát is tartunk, nyáron 7-től—8-ig, télen 12-től—1-ig. Ebből három órát a számolásra, hármát a hittanra fordítanánk. Amire pedig a növendékeinknek reáliákból szükségük lehet, azt a szabadoktatásban sokkal alaposabban tanulhatják meg.

Aki a siketnémaoktatás igazi célját felfogta, az teljesen jogosultnak fogja tartani, ha a siketnémák részére egy 9-dik és 10-dik tanévet követelünk. Ezt senkinek sem szabad ellenezni. Akit a sors, meg a természet annyira megnyomorított, mint a mi növendékeinket, azt mindenfelől a legmesszebbmenőleg kellene támogatni. Sokáig nem is állhattunk elő ily kívánsággal. A hatóságok és a költséget megszavazó fórumok azt monhatták volna, hogy tanterveink, tananyagkimutatásaink szerint növendékeink iskolai tudással eléggé el vannak látva. Mert, hogy ily igen nehéz feladat áll előttünk a beszéd tekintetében, az nem tűnik ki a tanítási rendszerünk-ből. Ezt a feladatot a reáliákkal eltakartuk, az ezekben szerzett kis tudással lepleztük a társalgási nyelvben tátongó nagy ürességeket. A 9. és 10.

évből van még sok tennivaló. Itt lehet azután kamatoztatni a szerzett beszédbeli készséget, amint a népiskola is a szülői háznál szerzett nyelvkincsével dolgozik. Ekkor már felléphetnek egymásután a hasznos és kívánatos dolgok és a tanulók elláthatók a polgári életben szükséges ismeretekkel.

A továbbképző tanfolyamok és ipariskolák mindinkább nyerneket sulyban és jelentőségben. Tehát a siketnémák részére is kell ilyeneket állítani, hogy a hallókkal való együttműködésben esetleg versenyben is megállhassa a helyét.

Végül leszögezi Schneider: Az élményoktatásnak én szereztem a német siketnémaoktatásban érvényt, amely ma már általános. A jelnek is én követtem a természetéből folyó érvényesülését és hova tovább el fogunk jutni a siketnémaoktatás valódi reformjához és reorganizációjához.

Ugy érzem, hogy most, amidőn nálunk is a reformeszmék behatoltak és jó mélyen behatoltak tanításügyünkbe, nem lesz érdektelen és haszon nélkül Schneidernek, a neves braunschweigi tanárnak nemcsak érdekes, de sokban igaz és értékes felfogást megismernünk. Mert, siketet hangbeszéddel jól beszélővé tenni, oly nagy és nehéz feladat, amelyet a jelenlegi keretek alig engednek meg. Tehát reformra, jó reformra vágyik tanár és tanítvány egyaránt. Hisszük, mert örökké hinnünk kell, hogy szervezetben és módszeres eljárásban meg fogják találni azt, ami a legjobb némáink megszólaltatására.

A vakok ügye svájcban.

Irta: *Herodek Károly.*

Letepertségünkben és megcsonkítottságunkban érdemes figyelmünket a kulturában előhaladt kis Svájc felé irányítani. Svájcnak, az 1920. év inépszámlálás szerint, négy millió lakosára 2260 vak esik; ami, kerekén számítva, fél ezrelékét képezi az összlakosságnak. Hazánkban ugyancsak 1920-ban megejtett népszámlálás szerint cca 8 millió lakosra 5783 vak esett s ha ezekből leszámítjuk a hadirokkant vakok számát, a civil vakokra vonatkozó ezrelék nagyjában megegyezik a svájci ezrelék-kulccsal. Ezt örvendetes jelenségnek kell tekinteni, mert Svájc egyike azon európai államoknak, amely magas kulturájával, higiénikus berendezésével és általánosan ismert szociális jólétével vezet.

Svájc közigazgatási beosztása lényegesen eltér a mi állami berendeztségünktől, ott a kantonok szinte egy autonóm egységet képeznek, és főképen nemzetiségi megoszlás szerint csoportosulnak. Ez a körülmény a vakok intézeteiben is kifejezésre jut, kibővülve a vallási tagozottsággal. Svájcban a vakok ügye magánintézményekben van megszervezve, tehát nem úgy, mint nálunk, hogy az oktatási részt az állam vállalja és tartja feladatának, míg a foglalkoztatási rész államilag támogatott egyesületek keretében oldódik meg.

Hogy az intézményeket könnyebben áttekinthessük, három főbb szempontot emelünk ki, u. m. a) oktatási, b) foglalkoztatási, c) kulturális intézményeket fogunk megkülönböztetni.

a) Oktatási intézmények.

Az egész országban öt intézet szolgál a vak gyermekek nevelés-oktatására, amelyekben 150 tanuló részesül nevelésben és kiképzésben. Ez az öt iskola, illetőleg intézet nyelvi szempontból a következőképpen oszlik meg: Zürichben és Spiezben német nyelvű, Lausanneban francia nyelvű, Freiburgban egy katolikus jellegű iskola nyílt meg, amelyben német, francia és

olasz nyelven történik az oktatás és végül Chaillyban, Lausanne mellett a három nyelvterületről összetoborzott gyengetehetségű vak gyermekek részére tartatik fenn egy intézet.

Bármennyire is demokratikusnak látszassék az intézetek működése nemzetiség és vallás szerinti megoszlással, mégis hátrányai szembeszökőek és a helyzetet a szakférfiak nagyon is akarnának segíteni, de ez hatáskörükön kívül esik.

Az itt felemlített öt intézet közül egyedül a zürichi intézet állami, ahová a szegénysorsu vak gyermekeket teljesen ingyenesen veszik fel, a többi intézet állami, ahová a szegénysorsu vak gyermekeket teljesen ingyenesen veszik fel, a többi intézetben azonban díjazással történik a felvétel. Svájcban a tankötelezettség 6—15 éves korig terjedőleg ki van mondva, sőt egész zsege 2—3 éves korban, a vak gyermekek az intézetekkel kapcsolatos óvodákban felvételt nyernek. Nyilvánvaló, hogy a 150 vak gyermeknek öt intézet között történő megoszlása intenzívebb, egyénibb foglalkozást tesz lehetővé, mint ahogy az nálunk történik. De az a hátránya feltétlenül megvan, hogy az oktatásnak azt az egységességét és szervezettségét, amelyet például budapesti orsz. intézetünk is produkál, ők nem képesek elérni.

A svájci intézetek, mint általában a vakok intézetei, internátusos intézetek. Pedig itt érdemes volna externátussal kísérletet tenni, legalább azok részére, akik a tankötelezettségi koron túl vannak. Ugyanis azok a városok, amelyekben az intézetek működnek, nem oly forgalmasak, mint az olyan emporiumok, amilyen Budapest, Bécs stb., továbbá ezek az intézetek rendszerint a városnak nyugodtabb pontjain, a perifériális területeken vannak elhelyezve, ahol a vakok járás-keelésben a veszedelmek ki vannak küszöbölve. A vakok berlini városi intézete nagyon szépen, externátusi alapon oldja meg a nevelés-oktatási problémát.

A svájci intézetek tanterve nagyjából az elemi iskolai tantervhez igazodik. A mi hazai tantervünk figyelembe veszi a vakok speciális lelki és szellemi fejlődését és ahhoz képest szabja meg az anyagot, egyben minősítést is nyújt, amennyiben az a növendék, aki a tanterv követelményeinek megfelel, a polgári iskola IV. osztályának bizonyítványával egyenlő értékű végbizonyítványt kap.

A svájci intézetek csekély növendéklétszámuknál fogva kiaknazzák azt az előnyös helyzetet, amire a nagy intézetek, amilyenek egyebek között a mi intézetünk is, nem nyújtanak elegendő lehetőséget, t. i. a tanulókat házi és kerti teendők végzésében oktatják, miáltal megadják intézetüknek a családi és gyakorlatias jellegét. Ilyen teendők: a szobák tisztogatása, a konyhában a főzéshez való előkészületi munkálatok végzése. Maga a főzés, a mosás, a fának a fűrészelése és hasogatása. De megtanítják őket a baromfiak gondozására és etetésére, nyul és kecsketenyésztésre. Náluk egy-egy intézet az igazgatóval együtt szinte egy nagy családot képez, a világtalan növendékeket úgy tekintik, mint annak szoros tagjait, akiket aztán bevezetnek sportba, különféle nemes irányzatú játékokba, (sakk, várjáték stb.), elviszik őket színházba, megtanítják uszásra, tornázásra, táncolásra, sőt szindavabok előadására is.

Az a szisztéma, amely Svájcban a vakok intézményeit oly specifikusan jellemzi, lehetővé teszi azt, hogy a világtalan gyermekek az intézeti oktatáson kívül a látók iskoláiban, jelesül a középiskolákban (gimnázium, reáliskola stb.) folytathatják tanulmányaikat.

Svájcban a zenét nem látjuk olyan mérvben kultiválni, mint az Franciaországban, vagy akár újabb időben nálunk is történik. Ez a kis állam nagyjában igazodik a németországi intézmények működéséhez.

A vakok iskolái ipari tanmühelyekkel vannak kapcsolatban, ahol a növendékek javarészt ugyanazon élethivatási pályákra képeztetnek, mint nálunk. Még mindig nagyon szűk az a terület, ahol a vak embert megfelelően foglalkoztatni lehet. Így megtudjuk, hogy a leányok a kefekötésben és székfonásban, továbbá kötésben és horgolásban, nemkülönbön nádbél-fonatból pipereikosarak készítésében nyernek kiképzést. Kísérletezés történik abban az irányban is, hogy a gépkötést elsajátítsák. A fiunövendékeknél a cipőkészítéssel tesznek kísérletet, amely már több államban sikeresen kultiváltatik. Ezt nálunk is célszerű volna bevezetni, főképen a csökkentlátásuaknál járna eredménnyel.

Azonkívül kefekötésben, kosárfonásban és székfonásban képeztetnek ki. Svájcban a masszörök és zongorahangolók részére külön tanfolyam van. A masszörképzés a zürichi tudományegyetemmel kapcsolatos masszöriskolában történik s egy évig tart, mely után az illető állami diploma birtokába jut. Nem ritka eset, hogy a világtalan tanulók megfelelő előképzettség után a tanítóképző intézetekbe lépnek át és ott vizsgát tesznek. A zongorahangolók kiképzése zongoragyárakban történik. Ha ez tényleg megfelelő alapossggal vitetik keresztül, amiben kételkednünk nem lehet, ideálisabb képzés, mint akár a németeké, akár a miénk. A masszázs-üggyel nálunk is célszerű volna alaposabban foglalkozni. A háboruban történt ugyan ebben az irányban komoly kísérlet, azonban gyakorlatban nem hozta meg a hozzá fűzött reményeket. Mint a vakok ügye terén, minden dolgot, úgy ezt is intézményesen lehetséges csak megoldani, máskülönbön a sokkal élelmesebb és fürgébb látó masszörök mindig félre fogják tolni a vakokat.

b) Foglalkoztatási intézmények.

A vak iparosok nagyrészt a számukra fenntartott foglalkoztatókban nyernek elhelyezést. Ilyen Svájc területén 9 van, amelyek némelyike a vakok intézetéhez van kapcsolva, némelyike önálló műhely. Majd lehetnek olyanok, amelyekben csak férfiak, vagy csak nők és végül olyanok vannak, amelyekben mind a két nemhez tartozó világtalan munkások dolgoznak. A foglalkoztatók rendszerint otthonokkal vannak kapcsolatban. Ez a rendszer nagyjából megfelel a mi hazai viszonyainknak. Az életrevaló vakok szívesen üzik a házaló-kereskedést úgy, amint az nálunk is bizonyos mérvben megtalálható. A mi szakköreink nem szívesen látják ezt a különben egészséges irányzatu kenyérkereseti forrást, mert attól tartanak, hogy a vakot koldulásra szoktatja.

Általában véve Svájcban megvan a kellő gondoskodás arról, hogy aki valamely élethivatási pályán kiképzést nyer, az alkalmaztassék is. Így a vak masszörök kórházakban, fürdőkben és egészségügyi intézményeknél vannak alkalmazva, sőt magánegyének is hívják őket. Az intelligens vakokat, mint tisztviselőket a vakok intézményeinél alkalmazzák, az orgonistákat és zenetanítókat részben vakok intézeteiben, részben nyilvános iskoláknál is. Természetesen vannak egészen kivételes esetek is, amilyen például, hogy a berni bíróság egyik tagja, mint vak ember, egyetemi rendkívüli tanár. Az efféle specialitások szórványosan nálunk is előfordulnak, mert hiszen ott is csak ilyenről lehet szó.

A svájci intézetek törekvését képezi, hogy a vakokat különféle ipari szakmáknál alkalmazzák, amiként azt Németországban és más nagy ipari államokban lehet látni. Annyit elértek, hogy a vakokat csokoládé-, cukorkagyárban, elektromos- és papírüzemekben alkalmazzák. Ugy látszik, a szaköröknek ez irányu törekvése a haladás görbéjét mutatja. Minél inkább háttérbe szorul a kisipar és nyer terjedelmében és intenzitásában a gyáripar,

annál inkább szinte rákényszeríti a szakköröket, hogy a vakoknak ebben az irányban keresse és találja meg a kenyérillatú foglalkoztatási lehetőségeit. Igen szép lendületet vett nálunk ebben az irányban a háboruban szemük világát veszített katonák foglalkoztatása, amely, sajnos, a polgári vakokra nem, vagy igen kicsi részben cedáltatott át.

Minthogy a vakok foglalkoztatói és otthonai társadalmi uton keletkeztek és tartják fenn magukat, természetesen, hogy a tagoknak, amíg keresetüket saját erejükből biztosítani nem képesek, bizonyos díjat kell fizetni, épen úgy, mint azoknak; akik valamely nevelőintézetben kérik felvételüket és elhelyezésükt. Ez a rendszer nálunk is feltalálható s amely, sajnos, több intelligens vakunkat kirekeszti a számukra fenntartott intézmények köréből.

A vakok egyesületeinek központi szerve Szent-Gallenban székel. A lausannei és a szent-galleni intézet Svájcban fekvésileg és épületileg a legszebb intézetek közé tartazik. A szent-galleni intézet összegyűjti a munkában elaggott, vagy arra egyébként munkaképtelen vakokat és gondoskodik további sorsukról. Ezen intézmény vezetésében a látók mellett vakok is nyerne alkalmazást.

c) Kulturális intézmények.

Az intézmények működését legcélszerűbben a sajtó útján lehet megismertetni. Két szaklap jelenik meg Svájcban, az egyik »Der Blindenbote«, amely német nyelven ismerteti a vakok ügyét és »Messenger Suisse des Aveugles« pedig francia nyelven. A Blindenbote pontírásban is megjelenik. A vakok barátai számára fekete siknyomásban francia és német nyelven a vakok egyesülete naptárt ad ki, mely felöleli mindazt, ami az ügy terén történik és megismerteti azokat az eredményeket és terveket, amelyek az ügynek fenntartását és fejlesztését vannak hivatva szolgálni. Ha a hazai viszonyainkat párhuzamba állítjuk a svájci állapotokkal, e tekintetben sincs mit restelkednünk. A fogyatékos érzékű és szellemű gyermekek ügyét hatékonyan szolgálja a »Siketnémák és Vakok Oktatásügye« és a »Magyar Gyógy-pedagógia« című szakügyi folyóirat. A naptár gondolatát a hazai központi egyesület is megszívlelhetné, »Vakok Ügye« címen évenként szokott ugyan beszámolni tevékenységéről, azonban a naptár olyan közszükségleti cikk, amely állandó használatot feltételezi s így akaratlanul is propagálja a vakok ügyét.

Genfben a vak akadémistáknak egyesületük van. A vakok is felismerték a szolidaritásban rejlő erő hatékonyságát, mert hiszen tudjuk, hogy Marburg-Lahnban a háboruban megvakult, egyetemet végzett hősöknek is van ilyen szervük, amely egyebeken kívül kongresszusi munkálatokkal, szakkönyvek megírásával és ehhez hasonlókkal foglalkozik és előnyösen szolgálja a vakok ügyét.

A szellemi és szórakozási igények kielégítésére szolgál a két braille kölcsönkönyvtár. Az egyik Zürichben német nyelven és a másik Genfben francia nyelven megírt műveket tartalmaz és részben ingyenes, részben pedig bizonyos évi díj befizetése ellenében kapják a tagok, még pedig úgy Svájcban, mint külföldön, az igényelt olvasnivalókat. Ezt jó lesz megjegyeznünk, hogy intelligens vakjaink, akik francia, illetőleg német nyelven tudnak beszélni és ilyen művek birtokába akarnak jutni, hová forduljanak.

Egyetlen pontnyomású nyomdájuk Lausanneban van, amely francia nyelvű könyveket ad ki, azonkívül két francia nyelvű folyóiratot is, amelyek egyike »Le petit Progresse«, mely általában a vakok ügyével foglalkozik és a »La Glaneuse« című szépirodalmi lapot. Nálunk a Vakok Közölyne című lap szolgálja a vakok érdekeit és ez szépirodalmi cikkeket is közöl.

Vakok részére tanszereket az egész köztársaságra kiterjedőleg Lausanneban készítenek, ugyancsak itt állítják elő a Pichthez hasonló pontírású gépet, az u. n. »Constancon« készüléket. Itt megjegyezzük azt, hogy Baselenban a vakok intézményének vezetője a háboru előtti békeidőben papírmáséból biológiai objektumokat (pl. a békának a fejlődését) állított elő, vagy egyes jellegzetes bogarak, virágok fontomjait. Azonkívül általánosan ismert középületek arányait lemezomborlatokban, pl. az Eifel-torony magasságát viszonylatba hozta a baseli dom magasságával. Ilyen dolgokat annak idején országos intézetünk is hozatott.

Zürichben van egy vakügyi muzeum, amelyet egy vak igazgató létesített s ebben vannak összegyűjtve mindazok a tárgyak és eszközök, amelyek a vakok oktatásügyére vonatkoznak. Ilyen muzeum országos intézetünkkel kapcsolatban szintén található s méltán sorakozhatnék a bécsi és berlini muzeumok mellé, amelyek közismerten európai híreik, ha a rendelkezésünkre álló gazdag anyagot megfelelő helyiségekben tudnók elhelyezni.

A mi összetört és meggyötört szerencsétlen hazánkban a vakok ügyének fejlődése és állapota semmi okot sem szolgáltat a nyugtalankodásra; csodálatosan szépet tudnánk alkotni az ügy minden vonatkozásában, ha a leromlott közgazdasági viszonyok cselekvésre kész erőnket le nem nyűgöznék.

Tallózások a fogyatékosok oktatása területén

Tanáregyesületünk választmányának 1929 április 27-én tartott ülésen előadta:
Simon József h. szakfelügyelő.

Mélyen tisztelt Elnök ur és Választmány!

Ennek az előadásnak az aktualitását az adja meg, hogy 1929. szept. 1-én lesz 10 esztendeje annak, hogy a gyógypedagógia hármáságazata területéről 1919. aug. 26-án három szakember rendeltetett a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba, s e három szakember közül az egyik én valék. S mivel még ma is az ügyek vitele rudjánál állok, szükségét érzem annak, hogy a letűnni készülő 10 esztendő alkotása, munkája között tallózzak. Nem azért, mintha azokról, amikről előadásaimban szólni fogok, a szakfelügyelőség, szaktanács és a vallás és közokt. minisztérium bőven ne tudna, hiszen valamennyi innen indult ki, hanem azért, hogy a választmányon keresztül a Tanáregyesület is tudjon ezekről, s a megtörtént események újra emlegetése, a terveknek rajzolása, a fejlődési irány vonala, mint egy-egy gondolatébresztő harangütés járja át az egyesület minden tagjának szívét-lelkét, s ezzel vegyen magának az impulzusok mellett vigasztalódást is, mert — bizony arra — hitem szerint, szükségünk van.

Előadásom három részében foglalkozni fogok intézményeink szaporulatával, intézményeink jogviszonyával és végül státusunk elemi érdekeivel.

Intézményeink szaporodása különösen 1925 óta mutat hirtelen emelkedést. Ezzel az emelkedéssel kezdetben egy vonalú, későbbben messze eltávolodó a beiskolázott növendékeinknek a száma. Jól lehet, hogy a tankötelezettség szigorításáról szóló törvény 7. §-ában a fogyatékosok oktatási kötelezettsége fenn áll, mindazonáltal a törvény

végrehajtási utasítása még nincs meg. Dacára ennek a ténynek, meg kell állapítanunk, hogy a fogyatékosok pontos statisztikája, katasztere meg van. A hatósági uton történt egybeállítás eredményeképpen meg kell mondanunk, hogy meglévő intézeteink semmiképpen nem elegendők. Különösen áll ez a gyengeelméjű tankötelesekre és a siketnémákra nézve. Pedig 1922 óta, amikor is intézményeink száma 24 volt, egy hirtelen felszökkenéssel ez a szám 36-ra emelkedett. Igaz azonban az is, hogy ez a szaporulat csak részben esik a zárt intézetek javára, mindazonáltal örömmel kell megemlítenünk, hogy 1922-től a mai napig a beiskolázott fogyatékosok száma szinte 100 százalékos emelkedést mutat. Ez az emelkedés az 1927. évi állapothoz képest 1925-ben a legszembeszökőbb, amikor is 2570-ről egy neki iramodással 3419-re, majd 4150-re ugrik fel, s ma 4717 főre emelkedve áll legmagasabb pontján.

Ha ezzel a fejlődési görbékkel összemérem státusunk fejlődési vonalát, éppen az ellenkezőjét kell tapasztalunk. Intézményeink szaporulatával, a beiskolázott fogyatékosok számának szédületes emelkedésével fordított arányban apad státusunk létszáma. Addig, míg 1922-ben 236 főből áll csapatunk, s ez a csapat 2570 fogyatékos oktatását látja el, egy tanárra 16 növendék esik. Ma pedig, amikor a státus létszáma 194-ben van megállapítva s ebből 34 esik a kisegítő iskolai tanszemélyzetre, 36 intézményünk 4717 növendékéből 17—25 egy-egy tanárra, tanítóra. Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy ezt az állapotot fenntartani sem nem lehet, sem nem szabad. Kötelez erre az oktatási eredmény fokozása, s tanáraink védelme, nem különben az a kötelességünk is, amivel a státusunkba beigyekező fiatal kartársainkkal szemben kell viseltetnünk.

Tanárképzőnk, mint főiskola évről-évre bocsájtja ki a fűrge emberrajt, s mi elszomorkodva kérdezzük magunktól is, hová vezet ezeknek a fiatal kartársainknak útja, ha a mi státusunk kapuja egyet is alig bocsájt be rajta. Akik pedig az ajtó előtt áldogálnak, azoknak 116 pengő tiszteletdíjat is alig vagyunk képesek biztosítani. Ha pedig az átképzésekre vetek egy szepillantást, még jobban átrezdül a lelkemen a kérdés, szabad-e, lehet-e a magasabb képesítés megszerzésével válaszúthoz állítani a kisegítő iskolai tanszemélyzetet.

Tudvalevőleg az 1927. évi 9000 M. E. sz. rendelet, amelyekkel a gyógypaed. intézeti tanárok illetményügre egyelőre nyugvópontra jutott, azt a generális kijelentést tartalmazza, hogy az ezen státusba történt kinevezést megelőző közszolgálatnak csak 50 százaléka vehető a fizetés szempontjából figyelembe. Most azt a kedvező esetet véve tekintetbe, hogy egy átképzett kisegítő iskolai tanító személyes, vagy egyéb érdemeinél fogva a gyógypaed. tanári státusba kineveztetik, a fennálló jogszabályok szerint előző szolgálati éveinek 50 százalékát ipso facto elveszti. Ha pedig a kisegítő iskolai státusba neveztetjük ki egy előző szolgálattal bíró, de gyógypaed. tanári képesítést szerzett tanártársunk, az közszolgálatából egyetlen napot el nem veszít és biztos reménye lehet a VII. f. o. eléréséhez, míg amott a VI. f. o.-ba jutó örök reménybeli állapot marad, hiszen a 9000 M. E. sz. rendelet szerint 33 évi közszolgálattal a VII. f. o. I. fokozata is csak akkor érhető el, ha és amennyiben a tanári státusban a X. f. o.-beli várakozási időt 6-ról 3-ra apasztanák.

Hogy mikor fogják ezt az apasztást megtenni, erre senki sem tud választ adni. De szeretnénk arra is megnyugtató választ kapni, hogy státusunk stabil állapota meddig marad meg, szemben azzal

a nyilegyenes fejlődési irányvonallal, amit intézményeink fejlődése és a beiskolázott fogyatékosok számának emelkedése mutat.

Intézményeink fejlődése, száma.

Ennél a kérdésnél önkéntesen felvetődik az, hogy milyen is legyen azoknak jellege, mert a multbeli jogállapot mindent mutat, csak jogbiztonságot nem.

Hazai intézeteink és iskolánk között a siketnémák váci és budapesti, a vakok országos intézete és a budapesti gyógypaedagógiai intézet jogviszonya és jellege rendezett és biztos.

A többi intézményeink és iskolánk fenntartása és fennállása bármikor kikezdhető. Kikezdheti az idő, és az anyagi szegénység. A mult államsegélyeseknek keresztelte el intézményeinket, de hol van az a jogi személy, akihez ez a jelleg kötve van. Mert a felügyelő bizottságok és igazgatótanácsok kiváló és értékes munkásai voltak az egyes intézetek alapításának, de nem voltak és ma sem jogiszemélyek. Emberbaráti társulások voltak a multban egy-egy intézménynek a társadalomban való képviselete szempontjából, de minden anyagi felelősség nélkül az intézmények fennállása biztosítása tekintetéből. Minden létesített és államsegélyes jellegűnek keresztelt intézetnek egy igazgató személyes és hivatali ambíciója eredményeképpen volt jobb vagy gyengébb anyagi helyzetben, de ez az anyagi helyzet csak addig volt biztos, amennyire az intézet igazgatójának, agitativ tevékenysége és ötletessége ezt biztosítani tudta. A társadalom filléreiből kulturális intézményeket fenntartani ma nem lehet. Nem, különösen olyan kulturális intézményeket, amelyeknek igazi célját a szociális szükség szabja meg, s tüzte ki. Ha Japánban minden gyermek az államé, nálunk ez százszorosan parancsoló szükségesség. A népegészségügyi intézmények szaporítása egybevág a népjóléti és szociális intézmények szaporításával, de egybevág azzal a kulturfölénnyel is, amelyre a multban is, de a jelen és jövőben is büszkélkedve kell hivatkoznunk.

Valamennyi intézetünk és intézményünk jelleg szerint csak állami lehet és az is. Jól lehet, hogy az intézmények legtöbbjének fundusa ajándékozás útján jutott az embaráti cél szolgálatába, de egyetlenegy intézetünk sincs, amelynek falai, tetőzete és teljes felszerelése nem az állam kincstár apró filléréből került volna elő. Ha pedig az ellentétes véleményűek a társadalmi gyűjtésekből eredőknek vallanak ezeket a javakat, akkor is a közpénz, a közadakozás az államra az álladalomra utal bennünket.

Jellegre nézve, milyen új intézményeink legyenek? Erre a kérdésre csak azzal szabad és kell felelnünk, hogy az állam kormányzatnak el kell fogadni azokat a felajánlott javakat, amiket a városi és vármegyei hatóságok intézményének létesítése és fentartása céljából megígértek, de ezeknek figyelembevétele nélkül is csak állami intézeteket szabad és kell létesíteni, mert a fogyatékosok ügye nem társadalmi, nem egyesületi, hanem kizárólagosan állami feladat.

Hol létesítsünk új intézeteket.

10 gyógypaed. intézetet Magyarország meg nem szállott ország-részén bárhol, csak legyen. Mert 10.000-nél több gyengeelméjű tan-köteles érdeke olyan parancsoló szükség, ami elől kitérni nem lehet.

Siketnémák intézete legyen a Dunántul egy, vagy kettő, a Tiszántulnak egy. Mind a két típusu intézet mezőgazdasági és kony-

hakerti művelésre alkalmas területet is birjon, mert ez az intézet typus házagpótló és olyan nevelési irányt is szabna intézeteinkben, ami a fogyatékosok testi-lelki, különösen pedig származási követelményeinek legjobban megfelel.

A harmadik kérdés, hogy mi a státusunk érdeke?

Erre a kérdésre az államháztartás érdekének figyelembevételével lehet és kell felelnünk.

Költségvetési címünk »Rendszeres illetmények« rovata, amelyen a személyi járandóságokra adatik fedezet, csak az utolsó 2 esztendőben mutat számbajöhető emelkedést. Oka ennek a régen várt automatikus előléptetés ügyében kiadott kormányrendelet. De ez a tényleges emelkedés nemsokára megáll, mert a jelenlegi VII. f. o.-ban levő 46 fő igen hamar felszaporodik, a VIII. f. o.-beliek átlépésével és a VIII. f. o. felszívja a IX. f. o.-belieket, olyannyira, hogy a megállapított státuslétszámnak zöme a VIII. és VII. f. o.-ban foglal majd helyet s ezzel a további előmenetel meg is áll, mert a VI. f. o.-ba csak az összlétszám 5 százaléka fejében mindig csak 5 fő juthat. Így a státus stagnálásra ítéltetik, ha és amennyiben az alacsonyabb fizetési osztályban való új állások szervezése elől tovább is elzárkóznak. Ha pedig a heti kötelező óraszámok pontos betartása és az intézetek szükségzerű szaporodása mellett tovább is kitartunk, amint, hogy ki kell tartanunk, akkor bizonytalan jövőnk és oktatásügyünk érdeke a legkritikusabb összevisszaságot fogják előidézni, ezt azonban senki sem kívánhatja, akinek a közoktatásügy szintjének emelése szíven-lelkén fekszik.

Mi hát az elsőrendű tennivaló?

Uj állások szervezése, a tanárképző főiskola, a szakfelügyelőség és a tanári és kisegítő iskolai tanítói státusok részére, olymódon, hogy azt a szakfelügyelőség és minden hivatalos tényező évek óta hirdeti, — de eredmény nélkül.

A választmány előtt elhangzott ezen tallózások termékenyítsék meg, serkentség a hivatalos körön tullevő egyesületnek munkáját, legyenek ezek az átadott szinfoltok leendő tovább fejlődésünk vigasztaló képének egy-egy módosító színezete.

Adja Isten, hogy ilyen legyen!

A fogyatékosok szociális problémái.

A Magyar Gyógynevelési Társaság 1929. évi április hó 18-án tartott szakülésén felolvasta: dr. Tegyei Jenő.

A társadalompolitika szempontjából a fogyatékosok kérdését főképen két irányban tárgyalhatjuk, nevezetesen foglalkozhatunk 1. a fogyatékosok megelőzésének kérdésével, amelyhez tartozik a szociálhygienának mindazon problémája, amely célszerű intézkedései által a fogyatékosok számának csökkentését is célozza, amely más fontos társadalompolitikai kérdésekkel is összefüggésben van, továbbá ide tartozik még a prostitúciónak, az alkoholizmusnak, a házasságpolitikának, az átöröklésnek, stb. problémái és 2. tárgyalhatjuk a társadalompolitika szempontjából, a közösségben élő fogyatékosok gazdasági és szociális helyzetét.

Mai szakülésünkön szíves engedelmükkel ez utóbbi problémával kívánok foglalkozni, amely kérdés, ha társadalmi szempontból nem is a leg-

fontosabb kérdések közé tartozik, mindenesetre a társadalom és a fogyatékosok érdekében bir oly fontossággal, hogy azt megvitatás tárgyává tegyük és megtalálva a megoldás módját, azt a fogyatékosok és a társadalom javára célszerűen értékesíthessük.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy e kérdés megvilágítását súlyosan megnehezíti az a körülmény, hogy a fogyatékosok mind-mind más társadalmi osztályokból kerülnek ki. s maga a fogyatékoság is oly különböző természetű, hogy szociális szempontból tisztán csak akkor láthatunk, ha az egész kérdést egy közös nevezőre tudjuk hozni és az egész problémakomplexumot leegyszerűsítve, levonjuk azokat a következtetéseket, amelyek ránk nézve értékkel bírnak.

A legujabb időkig az a felfogás uralkodott, hogyha az egyén bármely fogyatékosága miatt munkaképtelenné válik és eltartásra képes hozzátartozója nincsen, őt az állam, a köz tartsa el, minthogy általában az állam feladata, hogy az egyént mindannyiszor védje, támogassa, valahányszor az önerejére utalva nem képes valamely existenciális érdekét megvédeni, létfenntartását biztosítani. Természetesen ez a felfogás a köznek nagy terhet jelent és amellett a gazdaságosság elvét sem veszi figyelembe, nevezetesen minden fogyatékosban is van érték, s ezen értéket ugy a köz, mint a fogyatékos javára fel kell használni. »Minden élet érték — írja Angyal — minden ember értékét hord magában, de számos érték elvész, mielőtt érvényesülne, mert nincs módjában kifejlődni.« Ez a szunnyadó és ki nem használt értékek életrekeltése a fogyatékoságügyi társadalompolitika egyik legfontosabb és legsürgősebb feladata.

Eméletileg a társadalomtudomány szemüvegén keresztül nézve, ennek a kérdésnek a megoldása abból a szempontból, hogy a fogyatékosok különböző társadalmi osztályokból kerülnek ki és maga a fogyatékoság is különböző természetű, áthidalható, mert az összes fogyatékosok szociális szempontból egy alaponásban megegyeznek és pedig abban, hogy mindannyian csökkent cselekvőképességgel rendelkeznek. A vaknál pl. legfőképen a csökkent cselekvőképességet ott látjuk, ahol a látásra feltétlenül szükség van, oly munkát tehát, ahol a látás domináló szerepet játszik, vak nem végezhet. Az a nyomorék, akinek hiányzik az egyik karja, fizikai munkára nem lesz annyira képes, mint az, aki mindkét kezével dolgozik.

Értekezésem kiinduló pontját tehát a különbözően csökkent vagy abnormis cselekvőképességgel bíró fogyatékosok képezik. A cselekvőképességet és így a munkaképességet tárgyalásunknál mindenkor szociális szempontból kell mérlegelni, tehát szempontjaink a munkaképességet illetőleg mindenkor kifejezetten szociálisak lesznek.

A munkakészség és a munkaképesség, mint szociális faktor hosszú fejlődésen megy keresztül, míg az egyén munkaképességének teljes birtokában lesz, amikor is a társadalompolitika szempontjából kezd jelentőséggel bírni. De mik is azok az indító rugók, amelyek az egyént kényszerítik arra, hogy aktivitásán keresztül munkaképességet fejtsen ki. A fellépő életszükségleteknek a kielégítése ösztönyszerűleg minden egyént arra kényszerít, hogy ezt a hiányérzetet valahogyan kielégítse és a kielégítésnek miként módja, maga a munka. Ezen ösztönösségből eredő szükséglet-kielégítés teremtette meg a civilizációt és teremtette meg a mai kulturát. Míg az ősember munkája csak a természet által adott javak összegyűjtésére szorítkozott, addig a kultur ember magasabb igényeinek megfelelően, a munkamegosztás és a kifejlődött gazdasági élet következtében legtöbbször oly munkát kénytelen végezni, amely közvetlenül semmiféle összefüggésben nincs a szükségletek kielégítésével. A gazdasági élet fejlődése megteremtette a közös életnek azt a magasabb formáját, amely mellett kifejlődhetett az általános csereszerszerek,

a pénznek, mint értékmérőnek a meghonosítása és ennek következtében a munkamegosztás a maga legtökéletesebb formájában érvényesíthető.

Az aktivitás mindig célokra, szociális szempontból tehát munkára irányított. Affektus, ösztönösség nem csupán ingerli, hanem egyben még a normális embernél is megdeterminálja a cselekvőképességen át a munkaképesség formáját. A fogyatékosoknál, akiknél a különbözően örökölt és funkcionális bántalmak alapjában megzavarják a cselekvőképességet, a determináció tehát abnormis irányu lesz. Náluk a tulontul csökkent aktivitásból kifolyólag a munkaképesség teljesen kicsiny, sokszor pedig annyira megzavart, hogy éppen ezért szociális elhelyezkedésük fokozottabban nehezebb, mint azt a normális egyéneknél látjuk. Annyit tehát már megállapíthatunk most is, hogy a fogyatékosok különböző csoportjai, úgy az érzéki, mint az értelmi és erkölcsi fogyatékosok egyben megegyeznek, és pedig az aktivitás abnormitásában.

Az egyén cselekvőképessége s ebből folyó munkaképessége szorosan parallel haladó szociális faktorok. A munkaképességet, a munkára való hajlandóságot mindenkor a cselekvőképesség adja meg, ez tehát az a rugó, mely a társadalom fejlődésének lehetőségét biztosítja. Cselekvőképesség nélkül nincs munka, nincs szociális érték, mert minden ember, mint a szociális közösség tagja annyit ér, amennyit cselekvőképességénél fogva a munkaképességet illetőleg felmutat. Szociális szempontból legfontosabb tehát a munkaképesség által produkált termelés, amely a társadalmi rend fennállásának biztosítója. Ezért írja Balás: »A tömegjólétet csak megfelelő terjedelmű tömegtermelés alapozhatja meg, hogyha pedig hosszú korszakokon keresztül akarjuk azt elérni, hogy a nagy tömegek jólétéről beszélhessünk, akkor hosszú korszakokon keresztül kell a termelés oly eredményességéről tanuskodnia, hogy elegendő mennyiséget biztosít mindig, hogy biztosít annyit, amennyiből mindenkinek kijuthat a kellő mennyiség.« Hogy a termelés állandósága mindenkor biztosíttassék, a szociálpolitika legfontosabb feladatai közé tartozik. Az állandó termelés pedig a munkában találja az alapját, amelynek indító oka a fentiek szerint a cselekvőképességben nyer kifejezést.

Ha tehát a cselekvőképesség alapja a munkának és a munka a szociálpolitika szempontjából ilyen nagy fontossággal bír, akkor a cselekvőképesség vizsgálata semmi esetre sem lehet felesleges. Ez az a lelki folyamat, amely az egyes individuumokban végbe megy, ugyanakkor az ösztönösségből folyó kielégülés miatt a társadalom tagjainak nagy tömegében is végbemennek hasonló lelki folyamatok, amelyek a társadalom tagjainak tömeges tevékenységét adják és amely által a tömegtermelés biztosíttatik. A tömegtermelés biztosítása pedig, amint láttuk, tömegjólétnek az alapja.

Ha a fogyatékosok helyzetét társadalompolitikai szempontból vizsgálat tárgyává tesszük, akkor végeredményében azt nézzük, hogy ebbe a tömegtermelésbe a fogyatékosokat miképp lehetne bekapcsolni, miként lehetne felépíteni azt a szervezetet, amely mellett ezek a csökkent munkaképességűek, munkájukat a társadalom javára hasznosíthatnák. Amikor munkájukat a társadalom javára hasznosítják, akkor egyben saját szociális helyzetük javítását is elősegítik.

Amint fentebb láttuk, a cselekvőképesség alapja a munkaképességnek, tehát a cselekvőképesség vizsgálata rávezet bennünket arra, hogy az illető egyén milyen munkaképességű. Mielőtt tovább mennénk, meg kell határozunk, hogy vajjon a fogyatékosoknak milyen cselekvőképes típusait lehet felállítani.

Ezen az uton haladva megállapítjuk, majd azt, hogy a csökkent munkaképesség mennyire hasznosítható, mennyire elégséges arra, hogy az illető

fogyatékos saját szociális helyzetének javítását biztosíthassa. A fogyatékosok típusait már több szempontból felállították, így pl. az orvostudományban Weigandt az értelmi fogyatékosokat pszichiátriai szempontból hülyék, idióták, imbecillek, debilek típusaira osztja, amely felosztás tehát azt a feladatot szolgálja, hogy ezen fogyatékosok betegségének jövőbeli lefolyását, prognózisát adja.

A társadalompolitikának feladatai nem azonosak az orvostudományéval, tehát az orvosi feladatok megoldására felállított típusokat nem vehetjük egyszerűen át a szociális feladatok megoldására. Sokszor előfordul, hogy az orvosi tipika az egyedet súlyosan itéli meg, jólehet munkaképessége bizonyos területen csak részben csökkent. Ezek a jelenségek kétségtelenül igazolják, hogy feladatunk szempontjából külön szociális tipikára van szükség. Azonban szociális, tehát kimondottan társadalmi tipikát ebből a szempontból felállítani nem lehet, hanem a pszichológiai és orvosi kutatások eredményeinek felhasználásával kell a kérdést megközelítenünk.

Tipusbeosztásunk alapgondolata és szempontjaink, minthogy a cselekvőképességet tipizáljuk, pszichológiaiak és fejlődépsziológiaiak. Pszichológiaiak annyiban, hogy az abnormisok — a fogyatékosok — egyéniségét alapjában határoljuk el, fejlődépsziológiaiak pedig azért, mert a cselekvőképesség formájában a munkaképesség előrelátható formájára is tekintettel vagyunk. A legujabb pszichológiai vizsgálatok az aktivitást illetőleg a fogyatékosokat három csoportba, típusba osztják.

a) Aktivitásukban meghatározhatatlanok (idegesek, értelmi és erkölcsi fogyatékosok egy része).

b) Aktivitásukban passivak, inaktívok. (Szellemi és erkölcsi fogyatékosok.).

c) Aktivitásukban gátoltak (ösztönösségük és gátló berendezésük hibássága folytán erkölcsi fogyatékosok egy része, testi és érzékszervi hibák folytán vakok, nyomorékok, siketek, siketnémák, beszédhibások, stb.).

Aktivitásukban meghatározhatatlanok. Általában nyugtalanok, sokat fecssegnek, csekély tudással rendelkeznek, de azért általában bizonyos beszédbeli ügyességgel rendelkeznek. E csoportba tartozó egyének csődöt mondanak akkor, ha oly feladatokra kényszerítjük őket, ahol hosszú időn át kell figyelmüket egyforma módon koncentrálni. Erősen emelkedett és meghatározhatatlan aktivitásuk következtében állandóan tevékenykednek, anélkül, hogy ténykedéseikben a normális cselekvés ismertető jele, a céltudatosság, a tartósság, illetve az erre való hajlandóság meg volna. Cselekedeteikben általában hiányzik a határozott célok felé való törekvés, a munkaértéket átérző determináló hatás.

E típusnak a kifejlődéséhez nagyban hozzájárulnak a szociális okok is. Nem egyszer szerzünk olyan esetekről tudomást, amikor a munkásgyermek minden szülői felügyelet nélkül tölti el a nap legnagyobb részét, az utcán csavarog, hol a környezet kártékony hatása a teljesen normálisnak induló gyermeket erkölcsileg, gyakran szellemileg is teljesen megrontja. Ennek bizonyítására csupán Geguss Dánielnek e pár sorát idézem: »Kétségtelen, hogy az első ok a gazdasági helyzet. A szomorú kis gárda, a külváros sötét, büzs pinceoduiból kerül elő, ahol a nyomorúság az ur, s ahol a nyomorúságból születik meg minden rossz, minden bűn. Én ismerem ezeket a nyomortanyákat, mert állandóan járom s amikor rájuk gondolok, mindig eszembe jut a nagy Madách Adámjának kitörése, amikor a lábai elé csuszott eszkimo láttára borzadva felkiált: »Nagy Isten, tekints le és pírulj, hogy milyen nyomorult, akit remekbe alkottál, az ember.«

Az indeterminált típusu egyénekekkel teljesen ellenkező az inaktív típus. Ezek nem nyugtalanok, az ugrándozásszerűség a beszédben, a tettekben

való állhatatlanság tőlük távol áll. Ezen típusu egyének a munka mibenlétét megértik, — ami természetesen élmefogyatékoságuktól függő — a munkát bár lassan, de rendszeresen és aránylag nem sok hibát ejtve elvégzik. Spontán gondolkodásra, önálló fantáziatevékenységre, önmaguktól céllal ellátott cselekvésre nem igen képesek, saját magukra hagyva nem dolgoznak, sőt súlyosabb esetekben munkaösztönösségük semmi.

A harmadik főtipust két osztályra kell bontanunk: ugyanis az aktivitásgátlás szempontjából beszélhetünk az ösztönösség anomáliái és gátló berendezés hibái miatt aktivitásukban gátolt egyénekről, valamint beszélhetünk a testi és érzékszervi hibásságuk folytán aktivitásukban gátoltakról. E két csoport az aktivitás szempontjából külön tipizálható, tehát a munkaképesség szempontjából is külön értékelhető. Miért célirányosnak látszik, ezeket külön is tárgyalni. Az ösztönösség és a gátló berendezés hibássága folytán aktivitásukban abnormisok azok, akik nem bírnak a passiv emberek tulajdonságaival, sem pedig az indetermináltak lényeges vonásaival, mégsem rendelkeznek azzal az adománnyal, hogy ösztönizgalmaikból eredő aktivitásukat kormányozni, illetve befolyásolni tudják. Aktivitásuk abnormitásának igazi primér alapja tehát ösztönösségük abnormitásában és gátló berendezkedésük hibásságában rejlik.

A testi és érzékszervi hibák folytán aktivitásukban gátoltak csoportjának részletes ismertetése annyira felesleges, hogy bizonyításra sem szorul. Kézenfekvő, hogy a vak egyén a legegyszerűbb cselekmény lebonyolításánál is segítségre kénytelen szorulni. Mindezekből megállapítható, hogy az abnormis egyének ezen három alaptípusának azonos primér magva: az aktivitás-abnormitás. Az egyiknél emelkedett, a másiknál lefokozott, a harmadiknál meg van ugyan az ösztönösségből eredő aktivitás, de bizonyos szituációknál hiányzik a fekező erő, avagy az bizonyos testi és érzékszervi hibák folytán quantitative is gátolva van.

Fentiekben a fogyatékosoknak egész területét osztályoztuk a cselekvőképesség szempontjából. Feleslegesnek látszott talán e fejtegetés, de véleményem szerint ez az alapja és kiinduló pontja a további tárgyalásunknak, mert amint az első részben kimutattuk, hogy a cselekvőképesség a munkaképességnek az alapja, úgy most a fenti felosztás szerint az egész területet a munkaképesség szempontjából vesszük vizsgálat alá. Arra törekszünk, hogy csoportonként kimutassuk az aktivitás különböző abnormitásaiból eredő munkaképességet, vagyis vizsgálat tárgyává tegyük azt, hogy az egyes típusokba tartozó fogyatékos a benne rejlő értékek kifejllesztésével miként tudja munkaképességét saját maga és a köz javára felhasználni.

A munkaképesség szempontjából kövessük ugyanazt a felosztást, amit a cselekvőképesség tárgyalásánál vettünk alapul és így láttuk, hogy az aktivitásukban meghatározhatatlan fogyatékosok szociálprognostikai szempontból igen silány képet mutatnak. Karakterük megbízhatatlanságával parallel munkakészségük is teljesen megbízhatatlan, változékony.

Némi eredményt ott látunk, ahol hajlamaiknak megfelelő munkát tudunk találni. Természetesen nehéz hajlamaiknak megfelelő munkát találni, mert a csavargónak, aki már kora ifjúságában tolvajlásokra, betörésekre vetemedő indeterminált típus volt, lakatosmesterséget a kezébe adni annyi volna, mint őt szakszerűen kiképezni betörőnek. Az bizonyos, hogy nem lehet őket olyan pályán alkalmazni, ahol a felelősség olyan súlyos, hogy esetleg mások élet- és vagyónbiztonságát veszélyeztetik. A szociális bajok kutforrását e típusu egyéneknél abban is látjuk, hogy éppen határozatlanságuknak eredményeként sokszor 5—6 pályát változtatnak, pedig még rendesen egyet sem tanultak meg. Fentiekből kitűnik tehát, hogy minden felelősségteljes munkakörből ezeket már eleve is ki kell zárni és oly munkaalkalmi

lehetőséget kell biztosítani számukra, ahol az állandó felügyelet könnyen alkalmazható.

Az inaktív egyének lényeges közös vonása, hogy cselekvőképességben és munkaképességben csak redukált teljesítményt tudnak elérni. Ha nem túl nehéz a feladat, a munkakör, amit követelünk tőlük, úgy mindig eredmény érhető el. Az egyszerűt, a könnyűt hamar megtanulják, de viszont azonnal csődöt mondanak, ha a megtanulandó munka kvalitása nem áll arányban csökkent szellemi aktivitásukkal. Amit nem tudnak megérteni, szellemileg felfogni, azt soha meg nem tanulják. Így pl. nagyon elhibázott dolog volna, ha egy gyengétehetségű, tehát pszichiaki aktivitásban redukált egyéntől azt kívánnók, hogy közepes asztalosmunkája mellett butorokat tervezzen, avagy oly butorokat készítsen rajz után, amit nem gyakoroltattak be vele.

A szellemileg fogyatékosok nehezebb eseteinél főleg a mezőgazdasági segédmunkát lehet mint elhelyezkedési lehetőséget figyelembe venni és itt hasznos és értékes munkát végezhetnek, de mindig felügyelet mellett. A jobb minőségű anyag — gyengétehetségű — már az iparban is elhelyezhető s különösen a tömegtermelésnél, ahol hosszú időn keresztül a produktumnak csak egy részét kell készíteni.

Az aktivitásukban ilyen irányban súlyosan fogyatékosok, akik vegetatív életet élnek, zárt intézetekben helyezendők el, mert csak ennek keretén belül fejthetik ki csökkent munkaképességüket. A róluk való gondoskodásnál főképp az embervédelmi szempontok az irányadók, mert közgazdasági értelemben munkájuk alig értékelhető.

A harmadik csoportba tartozó fogyatékosok közül a gátló berendezésük és ösztönösségük hibássága folytán nem teljes munkaerők munkaképessége nagyjában az aktivitásukban meghatározhatatlanok csoportjával hasonlítható össze. A fogyatékosok oka, annak megnyilvánulása nem ugyanaz, de a munkaképesség értékesítése szempontjából véleményem szerint megegyező.

A test- és érzékszervi hibák folytán a vakok, siketek, siketnémák, beszédhibások, nyomorékok, stb. munkaképessége kézenfekvő, hogy korlátozott. Ez a korlátoltság nem annyit jelent, mintha e fogyatékosok közül valaki valamely iparágban munkaképességét nem fejthetné ki ugyanúgy, mint egy normális, hanem főként annyit jelent, hogy a munkaképesség kifejlesztésére szolgáló foglalkozási ágak köre a különböző fogyatékosok szerint erősen redukált. El tudunk képzelni egy kiképzett siketet, aki a nyomda iparágon belül a betűszedésnél ugyanannyit tud produkálni, mint egy normális ilyen szakmabeli iparos. Az e csoportba tartozó fogyatékosok közül legsúlyosabb szociális helyzetben a legkisebb tevékenységi körre szorítottak a vakok, ákiknek érvényesülési lehetősége ugyszólván csak néhány foglalkozási ágra szorítkozik.

Összegezésül tehát elmondhatjuk, hogy a munkaképességben gátolt fogyatékosok elhelyezkedésénél mindig annak a szempontnak kell érvényesülni, hogy a gátlási akadályok dacára számukra a legmegfelelőbb munkalehetőséget biztosítsuk, vagyis oly munkaalkalmakat, ahol a munkaképességet leginkább tudják érvényesíteni, ahol termelni tudnak annyit, amennyi elégséges arra, hogy számukra megfelelő megélhetést nyújtsunk. Ezen elgondolás, tehát a munkaképesség fejlesztése és annak kiművelése mellett a lehetőség határain belül az összes fogyatékosok szociális problémái meg lennének oldva. Bebizonyított tény az, hogy a fenti fejtegetéseink alapján a fogyatékosok legnagyobb részében rejlik annyi munkaképesség, amely által magát a fogyatékosot tesszük az ő szociális problémá megoldójának középpontjába.

A problémának a másik része tehát az, hogy keressük az utat és a módot, amely mellett ez a munkaképesség kifejleszhető és végül, amely mellett

ez a legcélszerűbben értékesíthető is. »Az emberek minőségének a javítása, a nemzet erejének teljes kifejlesztése, a gyengeségek apasztása, mindenféle munkára elég emberről való gondoskodás és minden embernek tőle telő munkára való képesítés: ez az a gondolat, amely a politika más területeinek a művelődési politikával való kapcsolatát megvilágítja«, mondja dr. Imre Sándor és nagyon találóan, mert fejtegetéseink során oda érkeztünk, ahol a fogyatékosági társadalompolitika találkozik a pedagógiával, helyesen a gyógypedagógiával. Itt látjuk tehát, hogy a gyógypedagógia célja, feladata miként oldja meg és miként áll a fogyatékosok szociális problémájának szolgálatában.

Ime a társadalompolitika szempontjából a gyógypedagógiának elsőrangú feladata, hogy megfelelő speciális pedagógiai eszközeivel a fogyatékos gyermekben rejlő képességet megismerve, azt kifejlessze és azt célszerű irányban felhasználhassa. A gyógyító nevelés tehát az az első lépés, amely problémánk megoldására felé halad és elvisz addig a határig, ahol a benne rejlő munkaképességet gyakorlatilag is értékesíteni lehet.

Mielőtt a gyógyító nevelés társadalmi vonatkozásaival bővebben foglalkoznánk, szükségesnek tartom elsősorban egy-oly szerv létesítésének az eszméjét felvetni, amely társadalmi szempontból igen jelentős. Tudott dolog, hogy a fogyatékosok nevelése jórészt internátusokban folyik, így tehát meglehetősen költséges. Ha tehát valamely intézetben valamely gyermek felvételt nyer, már eleve gondolnunk kell arra is, hogy vajjon a gyermekre fordított erkölcsi és anyagi tőke valamikor meg is térül-e. Ennek a gondolatnak a megvalósítását egy u. n. szétosztó intézmény felállításában vélem keresztül vinni, amely intézmény közvetítő szerepet töltené be a társadalom és a gyógypedagógiai intézetek között. Mielőtt a fogyatékos gyermek valamely intézetbe kerülne, ebbe az elosztóba vétetnék orvosi és gyógypedagógiai vizsgálat alá. E vizsgálatok, illetőleg megfigyelések kiterjednének a gyermek testi, értelmi és erkölcsi állapotára és ennek alapján állapíthatnák meg a diagnózis, amely a jövőbeli fejlődési lehetőséget mintegy meghatározná. Ennek a rendszernek az életbeléptetése azt célozná tehát, hogy a felállított probléma alapján a fogyatékosokat olyan mérvű és minőségű oktatásban részesítsük, amilyen a benne rejlő képességek figyelembe vételével hivatva lesznek az illető gyermek jövőbeli beldogulását elősegíteni.

Ez a gondolat nem új, mert egyrészt a Magyar Gyógypedagógiai Társaság által felállított és jelenleg szervezés alatt álló Gyógypedagógiai Országos Tanácsadó, másrészt az erkölcsi fogyatékosok érdekében létesített átmeneti fiuotthon már ennek az eszmének az előhírnökei és alapjai egy-oly intézmény megvalósításának, amelyre — amint a példák igazolják — nélkülözhetetlenül szükség van.

A fogyatékosok szociális problémái mindaddig a megvalósulás stádiumába nem lépnek, míg ennek első feltétele, a fogyatékosok beiskolázása, illetve a fogyatékosokra a tankötelezettség ki nem mondatik. Mint ahogy minden honpolgárnak joga van az ismeretek elsajátítására, ugyanugy joga van a fogyatékosnak is az egyéni szabadsághoz, a kulturához és a munkához, sőt részükre, sajátos helyzetük miatt még több figyelmet és áldozatot kell fordítani a köznek, mint amennyit a normálisok oktatására fordítanak. A normálisok oktatását a törvény biztosítja, ugyanugy a fogyatékosok oktatását is minden időre törvényileg kellene szabályozni. Törvénykönyvünket hiába lapozzuk, ilyen rendelkezéseket nem találunk seholsem, pedig, hogy ne említsék mást, a poroszországi gyámolítási törvény a vakok nevelését állami kötelességnek ismeri, amelyről dr. Strehl így ír: »Diese Verordnung bedeutet einen Wendepunkt für das gesammte Blindenwesen. Hier bekundet der Staat zum erstenmal, nicht nur sein Interesse, sondern auch seine

Pflicht für die Schulung, Ausbildung und Versorgung der Blinden einzutreten. Er gesteht ihnen Rechtsanspruch auf Bildung, Arbeit und Fürsorge zu, ein Schritt der Blindenfürsorge ein festes Ziel setzt, sie aus den Armenpolitik herausnimmt und zu einer Massname der Socialpolitik stempelt.»

A gyógyító nevelés tudatában is van ennek a fontos szociális feladatának, mert nagy súlyt helyez arra, hogy a fogyatékosok nevelése oly szakemberekre bizzassék, kiknek tudása biztosíték arra, hogy a kultúra fejlődésével fokozódó mindennemű igényeket kielégítenek és az elméleti oktatáson kívül már beneveljék abba a nevelésre bizott gyermekbe azt a gondolatot, hogy ők is dolgozó polgárai lesznek a közületnek, ezt azonban csak akkor érhetik el, ha a bennük rejlő képességeket céltudatosan saját javukra értékesíthetik.

Látjuk tehát, hogy a fogyatékosok a társadalomnak az oktatás és a nevelés által lehet hasznos tényezőjévé tenni, azonban ennek a célnak az elérésére megfelelő anyagi eszközökre is szükség van. Már pedig tudjuk, hogy a fogyatékosok tömegének csak elenyésző kis töredéke van abban a helyzetben, akikről hozzátartozói gondoskodhatnak. A többitől, akik nagy százalékát adják a fogyatékosok tömegének, a mai törvényes intézkedések szerint az autonóm közületeknek, a községeknek kell gondoskodni. Ebből a rendszerből folyólag áll elő, hogy a terhet a fennálló 1898. évi XXI. tc. 8. §-a értelmében az illetőségi község köteles viselni. Az illetőség megállapításának nehézsége mellett e rendszer igazságtalan is. Nem méltányos az, hogy egy országos kérdés megoldásánál, a helyi, nagyon gyakran kicsinyes és anyagiás szempontok legyenek irányadók. Éppen ezért egyhangu követelésként azt hangsúlyozhatjuk, hogy a fogyatékosok oktatását, azok neveltetését az állam saját terhére vállalja és így amellett, hogy a kérdés egységesen oldatik meg, nincs az autonóm közületeknek, iskola-fentartóknak önkényes elbírálására bízva.

Ha a fogyatékosok oktatását így a maga teljes ideális állapotában már régen keresztül vitték volna, nagyon sok fogyatékosnak megélhetését biztosítottuk volna és a statisztika nem mutatna oly elszomorító példát, mint azt a vakügyi statisztikánál látjuk. Megdöbbenően nagy azoknak a száma, akiket koruknál fogva nem lehet képezni és akik kiképzésben nem részesültek, mert ezek az összes vakok 72.6 százalékát teszik ki. Világosan áll előttünk ennek az oka. 1912. előtt alig néhány évvel kezdtek foglalkozni a vakok ügyével, mert hiszen az a másik adat, amely a továbbképzésre alkalmas vakok számát 16.4 százalékban tünteti fel, már biztató adat a jövőre vonatkozólag. Biztos az, hogyha a vakok oktatásával három vagy négy évtizeden keresztül hasonló arányban foglalkoztak volna, akkor a statisztika fordított arányban tüntette volna fel a viszonyokat. Hisz a továbbképzésre egyéb okok miatt nem alkalmas vakok száma csupán 12 százalékot tesz ki. Tehát, ha a vakok oktatása érdekében megteszük azt, amit a normális gyermekek oktatása érdekében megtettünk, akkor megfelelő szociálpolitikai intézkedések mellett képezhetetlenségünkől fogva csak 12 százalék lesz a társadalom terhe, a többi pedig két keze munkájával keresi meg a kenyerét. Az oktatásnak a fontosságát, jelentőségét és a pedagógiának a szerepét a fogyatékosok érdekében ez a rövid statisztikai ismertetés mindennél fényesebben igazolja.

A gyógyító nevelés által életre keltett képességeket tovább kell fejleszteni és ezeknek, hogy úgy mondjam, gyakorlati értéket is kell adni. Gondoskodni kell arról, hogy a képességeinek megfelelő foglalkozási ágakban az illető fogyatékos kiképeztessék és az általa termelt gazdasági értékek megfelelőképpen hasznosíttassanak.

A mai gazdasági viszonyok között, amikor a teljes munkaképességű

egyének elhelyezését is csak millió gonddal tudjuk valahogy eszközölni, akkor ezerszeresen nagyobb az akadály a csökkent munkaképességű egyének állandó munkával való ellátásának a kérdésénél. A gyógypedagógiai intézetből kikerült fogyatékos, éppen fogyatékoságánál fogva legtöbbször elvesz a dőbörgő élet küzdelmében, ha nem állunk melléje, ha nem tudjuk hasznosítani azokat az értékeket, amelyeket a nevelés által felszínre tudtak hozni.

Nem elégséges a jótékonykodásra alapított további gyámolítás, hanem átfogó szociálpolitikai intézkedésekre van szükség. Szociális intézkedésekre, amelyek a kérdést alapjában és gyökerében oldják meg, de ezt csak akkor érjük el, ha mindannyiunkban megérlelődik a társadalmi szolidaritásnak az a tisztultabb felfogása, amely azt vallja és elismeri, hogy mindenkinek joga van az élet boldogságához és mindenkivel szemben van kötelességem. Megköveteli még ez a társadalmi szolidaritás azt is, hogy éljen bennem az igazságérzet, amely azt vallja, hogy mindenkinek boldogságát tölem telhetőleg elő kell mozdítani. A szolidaritás érzete a jövő társadalomnak a szebb kialakulásához vezet és egyuttal szebb jövőt biztosít a fogyatékosok részére is. Ma még mindig ott tartunk, hogy a társadalom nem értékeli a fogyatékosok munkaképességét, őket alkalmazni nem akarja, ipari termékeik értékesítésénél pedig nem egyszer fordul elő az a sajnálatos tény, hogy akkor, amikor a fogyatékosok által készített és ugy kivitel, mint minőség szempontjából teljesen versenyképes iparcikkeket kínálnak megvételre, akkor a vásárló közönség, mert fogyatékos készítette, jutányosabban akar hozzájutni, mint hasonló, de nem fogyatékos által készített iparcikkekhez. Ezért aztán sokszor halljuk a társadalom álláspontjának nagyon kifejező kifakadását, hogy hiszen ezt a városban is megkapom ennyiért. Ezt az előítéletet le kell küzdeni és be kell vinni a köztudatba azt, hogy a fogyatékos is, ha nem is teljes munkaképességű, de tud termelni és tud használható munkát készíteni. A munka értékesítésének mikéntjét főként társadalmi uton kell megoldani. Megfelelő foglalkoztatók felállításával kell a munkaalkalmat részükre biztosítani és ennek egy nagyon szép példáját látjuk a vakok ügyénél. A Vakokat Gyámolító Magyarországi Egyesületek az állami nevelő intézetből kilépő növendékeket, nemkülönb a későbbi korban megvakultakat felkarolásra, kiképzésre, foglalkoztatásra intézeteiben elhelyezik és részükre meleg otthont, ellátást és kereseti lehetőségeket biztosítanak. Ez a példa azonban nem azt jelenti, mintha ezen egyesületek felállításával a vakok ügye terén nem volnának még olyan szociális problémák, amelyeknek megoldása égetően sürgős. Csak azért említettem ezt a példát, mert a foglalkoztatás lehetőségének egy olyan biztosítékát látom ezen intézményekben, amelyek még igen nagy szerepet fognak játszani a fogyatékosok érdekeinek megvédésénél.

A munkavédelem keretén belül nem megvétendő gondolat, a fogyatékosoknak szövetkezeti uton való önállósítása. Az önállósítás gondolata már csak azért is fontos, mert a fogyatékos nem lesz kötve a foglalkoztatói internátusi rendhez és jobban fogja érezni az önállósított fogyatékos, hogy a társadalomnak egy hasznosan tevékenykedő tagja. Ez azonban szintén nem jelenti azt, hogy a fogyatékos minden támogatás nélkül szabadjára engedjük, mert hiszen látjuk, hogy a gazdasági életben az állam, a kis existenciákat és a kisiparosokat megfelelő támogatásban igyekszik részesíteni, így tehát a fogyatékos csökkent munkaképessége mellett, az önállósítás dacára is nagyobbfokú támogatásra szorul. A fiatalok felügyelőhatósága, illetve a patronage-rendszernek a létesítése is e gondolatból fakadt.

A munka értékesítésénél a társadalmi támogatás különböző természetű lehet. Megfelelő kedvezmények biztosítása az állam részéről, amelyek

különösen a közszállítási szabályzatok megfelelő módosításával nyernének kifejezést és az állam és a hatóságok szükségleteiknek beszerzésénél a fogyatékosok termelvényeit előnyben részesítenék és ez a nyert kedvezménysszázalék csökkent munkaképességüknek megfelelően, őket versenyképesé tenné a hasonló iparosokkal szemben. A társadalom tagjai pedig, mintegy kötelességüknek ismernék el, hogy a fogyatékosoknál szerezzék be azokat a szükségleteiket, amelyeket ők is tudnak termelni és ha ezt a tudatot a társadalom minden tagjába beleneveljük, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy a fogyatékosoknak nem alamizsnát, hanem munkát kérünk.

Mindenekelőtt fontos, hogy a fogyatékosok szociális problémáját ismerjük meg, elméletileg tisztázzuk ezeket a kérdéseket, mielőtt a gyakorlati megoldásra kerül a sor. A probléma megoldására ideálokat kell felállítani, de csak oly ideálokat, melyeknek megvalósítása kedvező körülmények között lehetséges, mert figyelembe kell venni mindig azt a körülményt, hogy a társadalom sokirányú igénybe vétele folytán kimerült és éppen ezért a társadalomtól várt segítséget a problémánk megoldásához nem szabad túlértékelnünk és amit a köztől, a társadalomtól vár, igénybe óhajtunk venni, azt a leggazdaságosabban kell felhasználni, mert a jelenlegi szegényalapon nyugvó karitativ tevékenységről Erődi-Harrach nagyon helyesen mondja, hogy annak egyik-másik irányból való célszerűtlen felhalmozódása, az egyes irányok nehézsége, elhanyagolása és hiánya, az anyagi segélyforrásoknak szétforgácsolása, az adminisztratív kiadások megnövekedése, valamint az egy célért működő egyesületek párhuzamos, sőt sokszor szemben álló rivális munkássága arra mutatnak, hogy a gyámoztatás szociális, mint karitativ munkája feltétlenül egységes alapon szervezendő meg.

A fogyatékosok szociális problémájának tehát első és legsürgősebb feladata, hogy a fogyatékosok érdekében létesített intézmények a fenti elvek figyelembe vételével közös nevezőre hozassanak és a közös nagy célok szolgálatába állíttassanak, amelyeknek egyetlen helyes utja csak az lehet, hogy minél több fogyatékos embertársunk érdekét megvédve, existenciális boldogulását előmozdítsa.

Ha fejtegetéseim során csak egy lépéssel is előbbre vittem a fogyatékosok szociális problémáinak megoldását, akkor azon jóleső érzés tölti el szívemet, hogy én is hozzájárultam egy porszemmel annak az épületnek az emeléséhez, amely a fogyatékosok boldogulását hivatott szolgálni.

Előadások és hozzászólások

A III. győgypedagógiai országos értekezlet.

A Magyar Győgypedagógiai Társaság 1929. évi június hó 2-án és 3-án Pest vármegye székházának közgyűlési termében **vitéz nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, Albrecht, vitéz dr. József Ferenc főhercegek és dr. Serédi Jusztinián bíboros herceprimás fővédnöksége,** valamint az egyházi és világi főhatóságok védnök-

sége alatt tartja III. Országos Értekezletét.

A szervező bizottság, amely a gyermekvédelem és a közegészségügyi egyesületek, valamint a fogyatékosokkal akár hivatásszerűen, akár emberszeretetből foglalkozó szakemberekből és társadalmi kiválóságokból tevődött össze, nagy gondot fordított arra, hogy a III. Országos Értekezlet tárgysorát akként állítsa össze, hogy egyrészt az I. és II.

Országos Értekezletnek a fogyatékosok megelőzése és a fogyatékosok védelme érdekében elért eredményeiről beszámoljon, másrészt a gyógyító nevelés területét a nagyothallók, csökkent látásuak, ideges gyermekek stb. nevelésével kibővitse.

E szempontoktól vezéreltetve, a szervezőbizottság az értekezlet tárgysorát a következőképpen állította össze:

I. A megelőzés és védelem újabb kérdései.

1. Az idegesség orvosi megelőzése és az ideges gyermekek orvosi védelme. Előadó: dr. Ranschburg Pál egészségügyi főtanácsos, egyetemi tanár, a gyógypedagógiai laboratóriumok tudományos főfelügyelője.

2. Az ideges gyermekek gyógypedagógiai védelme. Előadó: Schreiner Ferenc, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára.

3. A nagyothallók és később meg-siketültek orvosi és gyógypedagógiai védelme. Előadó: dr. Bárczy Gusztáv fülorvos, gyógypedagógiai tanár.

4. A csökkent látásu gyermekek védelme. Előadó: Herodek Károly, a Vakkok József Nádor kir. orsz. Intézetének igazgatója.

II. A megelőzés és védelem részletkérdéseire vonatkozó előadások.

1. A fogyatékoságügyi társadalompolitikai kérdések. Előadó: dr. Erődi-Har-rach Béla egyetemi tanár, országgyűlési képviselő.

2. A fogyatékosok kórtani kutatásának újabb haladása. (Beszámoló az állami gyógypedagógiai kórtani és gyógytani laboratórium egyéves működéséről.) Előadó: dr. Szondi Lipót ideg és elmeorvos, a laboratórium vezető főorvosa.

3. A fogyatékos értelmű gyermekek taníthatósága. Előadó: Pánczél Imre gyógypedagógiai igazgató.

4. A gyógypedagógia elmekórtani kérdései. Előadó: dr. Gurszky Ernő törvényszéki orvos, a Gyógypedagógiai

Tanárképző Főiskola előadó tanára.

5. A gyengeelműek gyógyító nevelésének értékelése. Előadó: Szabó Károly gyógypedagógiai igazgató.

6. A mozgásos jelenségek fontossága a gyógypedagógiában. Előadó: dr. H. Révész Margit igazgató-főorvos.

7. A gyógypedagógiai rajztanítás legújabb módszereiről. Előadó: Füzessy Árpád, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára.

8. Hibás beszédűek írása. Előadó: Románé Goldzieher Klára.

III. A szervezkedésre vonatkozó előadások.

1. Gyógypedagógus, mint törvényszéki szakértő. Előadó: dr. Fogel Zoltán törvényszéki bíró.

2. Gyógypedagógiai tanácsadás. Előadó: dr. Schnell János ideg- és elmeorvos, a gyógypedagógiai m. kir. pszichológiai laboratórium vezetője.

3. A fogyatékosok pályaválasztása. Előadó: dr. Schmidt Ferenc, a gyógypedagógiai m. kir. pszichológiai laboratórium külső tagja.

4. A gyógyító nevelés szervezetének hiányai és a legsürgősebb teendői. Előadó: Klug Péter, a gyógypedagógiai intézetek orsz. szakfelügyelője.

5. A gyermekvédelem legsürgősebb feladatai. Előadó: dr. Németh Péter törvényszéki tanácselnök.

6. Gyógypedagógiai beszédiskolák. Előadó: Schulmann Adolf gyógypedagógiai igazgató.

7. Igazságügyi leányvédelem. Előadó: Hoffmann Marianna igazgatónő.

IV. A fogyatékosok munkaügye. (Munkavédelem, munkajog, munkakényszer és gyámolítás kérdései.)

1. Hallási fogyatékosok munkaügye. Előadó: Michels Fülöp, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára.

2. A látási fogyatékosok munkaügye. Előadó: Horváth Kálmán, a Gyógype-

dagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára.

3. Értelmi fogyatékosok munkaügye. Előadó: Éltés Mátyás gyógypedagógiai igazgató.

4. Az erkölcsi fogyatékosok munkaügye. Előadó: Gajáczy Ferenc család-fő.

A szervező bizottság és az előadói kar nevében a Társaság elnöksége az- zal a kéréssel fordul előfizetőinkhez, hogy a fogyatékosok megelőzése és a fogyatékosok védelme érdekében ki- fejthető eme munkásságot erkölcsileg és anyagilag támogatni sziveskedjenek.

A tagsági díj magánosoknak 2 pen- gő, hatóságoknak, intézeteknek és in- tézményeknek 15 pengő.

A III. Országos Értekezlet szervező bizottsága (VII., Hermina-ut 7. sz., Te- lefon József 456—87) az értekezletre vonatkozólag szívesen áll az érdeklődők rendelkezésére.

A siketek pedagogiájának rendszere

Michels Fülöp — a külföldet is meg- előzve — rendszerbe foglalta a siketek pedagogiáját. E munkásságának eredmé- nyéről a Magyar Gyógy. Társaság 1928. november 22-i ülésén számolt be. Rendszerét az alábbiakban adjuk:

A) Általános rész:

Általános műveltség, kultúra.

1. A siketek pedagogiájának fogal- ma: szóhasználat, tartalom, meghatá- rozás.

2. A siketek ped. elmélete és gya- korlata: a tartalmak körülhatárolása, kölcsönhatás.

3. Képesség, ismeret: a tartalmak kö- rülhatárolása, ennek szükségessége, az u. n. tantárgyak osztályozása.

4. Céltan (teleologia): történeti fejlő- dés, cél, végcél, materiális és formális szempontból.

5. Pedagógiai együttérzés: cselekvé- sünk és más cselekvésének hatása (ped. együttérzés) a munka, a fegyelem, a felelősség kérdése, a pedagógiai lelki- let.

6. A siketek pedagogiájának alapjai: szülői ház, intézet, iparosmester, ipar- iskolai továbbképző, technológiai kép- zés, felsőfoku nevelés és oktatás, ön- képzés.

7. Képzési (oktatási) lehetőségek: a pedagógiai feltételektől függő eredmé- nyek képzése, kölcsönhatás, mérleg.

8. A jelen joga és köelessége: a szü- lő, a község, vallási, társadalmi közös- ségek, az állam.

9. A jövőt illető kötelesség: a siket- ség elleni védelem.

10. A némaság elleni védelem: felté- telei, feladatai.

11. Formális képzés: az érzékelés, a felfogás, az emlékezet, az elmemükö- dés, az akarat, a motorikus készségek és a beszédmozgásokat illetőleg.

12. Materiális képzés: az élettevé- kenységek területei és a tananyag szem- pontjából.

13. Segédtudományok:

a) Segédtudományok általában — történeti fejlődés. Általános pedagógia. A siketek ped. története.

b) A siketek lélektana. A beszédszer- vek bonc- és élettana. Beszédmozgás- tan. Beszédhangzástan. Beszédtapintás- tan. Beszédlátástan.

c) Filozófia. Psychologia. Kísérleti pedagógia. Siketek kísérleti pedagógiá- ja. Gyógypedagógia. Szociológia.

d) Beszédpsychologia (beszédfejlő- déstan). Beszédfilozófia (szimbolika— teleológia). Grammatika.

14. A siket gyermek természetes fej- lődése: érzékelés, mozgás, testi, szel- lemi és vallás-erkölcsi fejlődése.

15. A jelnyelv tana: psychologia, moz- gástana, grammatika.

16. Pedagógiai tényezők:

a) Feladattan: tantervtan (tananyag- beosztás, órarend, tankönyv, taneszkö- zök).

b) A siket gyermek kategóriái: a si- ketség oka, fokai, testi és szellemi ál- lapot, hailási gyakorlatok, psych.-ped. kísérletek, homogén csoportjainak tana.

c) A pedagógus: rátermettség, kép- zettség, nemi különbség.

d) A képzés (okt. nev.): szelleme a multban, a jelenben és a jövőben, a közép- és felsőfoku oktatás kérdése, a sikerézés.

e) Szervezettan: jelen állapot, szer- vezési lehetőség és jövő szükség.

17. A siket az életben: társadalmi helyzete, jogi viszonya, a jövő feladatai.

B) Módszertan:

A nevelés általános kérdései, eljárásai:

1. Jellemesség:
 - a) A családi nevelés kérdései. A családi nevelés.
 - b) A hazafias nevelés tana: társasjáték (mozgási), cserkészlet, levanteügy, hazafias ünnepélyek.
2. Esztétikai nevelés tana: meglátás, formaalkotás.
3. Vallás-erkölcsi nevelés tana: heteronom, autonom társadalmosítástan.

Oktatás. A tanítástan általános kérdései:

1. Életismeret tana (leíró szemléleti oktatás): a beszédhallás fejlesztő hatásának pótlása.
2. Nyelvtan: a beszédalkotás, mint alapja; anyaga, módszertana.
3. Olvasás módszertana: pszichológiai fejlődési fokok, anyag, módszerek.
4. Egészségtan módszertana: adottságok értékelése, ápolás, védelme, gyógyítási eljárások.
5. Földrajz módszertana: a térbeli tájékoztatás pszichológiája, fejlődési fokok, tananyag kérdése, taneszközök, módszertana.
6. Történelem módszertana: az időben való tájékozódás, psych. fejlődési fokok, tananyag, módszeres eljárások.
7. Alkotmánytan: jog és kötelesség pszichológiája, módszerek.
8. Természettan módszertana: az életmegfigyelés, pszichológia, elvonási képességek fokai, tananyag, módszerek, eszközök.
9. Természetismeret módszertana: természettani kísérletek pszichológiája, fejlődési fokok, anyag, módszerek.
10. Vegytan módszertana: vegytani kísérletek pszichológiája, fejlődési fokok, tananyag, módszerek.

11. Számítási oktatás módszere: pszichológiai megvilágítás, pedagógiai kísérletek eredményei, fejlődési fokok, anyag, módszerek.
12. Iparművészeti formatan és tervezéstan módszere.
13. Mértani oktatás módszertana.
14. Technológiai tárgyak és a gazdaságtan módszertana.
15. Hittan módszertana: függőség, önállóság tana.
16. A sajtóolvasás tana: pszichológiája, anyaga, módszertana.

A fejlesztés általános kérdései:

1. Rajzolási képességek:
 - a) Írásképesség: írásmozgás fejlesztése,

nehézségi fokok. Fogalmazástani módszertana: alapfeltételek, előgyakorlatok, pszichológiai szükségesség, hasznosság, elvi módszerek.

b) Rajz módszertana: kar, kéz és ujjizmok uralása, rajzoló képesség, fejlődése (meglátás fejlődése); vonással folttal, színnel való kifejezés módszerei.

2. Eszközhasználat, kézügyesség.

a) Testhasználati képességek fejlesztésének tana: izomképzés (svéd torna, izomfejlesztési ügyesítés, fegyvelmezés, ritmus-gimnasztika).

b) Eszközhasználat és anyagkezelési képességek fejlesztésének tana (kézügyességi oktatás módszertana).

3. Beszédfejlesztéstan:

A beszédmozgások kiváltásának tana (logoreflexológia). A beszédmozgások differenciálódásának tana. A begyakorlás tana:

A begyakorlás szabályai. — Az együttgyakorlás. — Az analógiahatás természete, feltételei, és formái. — A komplexkiegészítés törvénye.

A beszédspontánitás tana: A beszédbeállítottság feltételei. — A beszédhasználat formái. — A beszédszókás feltételei.

Beszédfelépítéstan: A játékos beszéd szaka. — A szubjektív beszéd szaka. — Az objektív beszéd szaka.

A sajtóolvasás: A beszélő értelmezése. — A beszédmozgások értelmezése.

Az írás: Írási előgyakorlatok. — A globális ráhatás utánoztatása (másolás). — Diktálás után és emlékezetből való íratás. — Fogalmazás. — Nyelvi magyarázatok.

Az olvasás: A globális olvasás. — A betűző olvasás. — A folyékony, értelmes olvasás. — Az olvasási kedv fejlesztése.

Megjegyzendő, hogy Michels a siketek megszólaltatását beszédmozgási egységekre alapítja. Az általánosan elterjedt beszédhangzás pedagógiáját helyett a beszédmozgás pedagógiáját hirdeti. Helyesen végzett beszédmozgási egységek, szerinte helyes beszédhangzási egységeket is jelentenek. Aki azonban csak hangot, szót és mondatot keres siket növendékének ajkán, az azokat ugyan megkapja siketnémás beszéd formájában, de helyes beszédmozgást és ezzel helyes beszédhangzást még nem kap. A zenei hangot és zenedarabot kere-

ső gyermek nem találja meg sem a zongoránál, sem a hegedűnél az azokhoz vezető helyes mozgási folyamatokat, technikát. Gyakorlatában nem vezeték őt grammatikai szempontok, hanem beszédautomatizmusok végzésére képesíti és azok használatára tanítja a siketeket. A beszédautomatizmusokkal, az úgynevezett beszédzimbólumokkal és azok láncolataival úgy tanítja a siketeket önmagukon segíteni, ahogyan jelbeszéddel szoktak környezetükre hatni, cselekedni.

Ez a teljesen új, eredeti felfogás szerinte új fázist jelent a siketek oktatásügyének történetében.

Igler Antal.

Dr. Schnell János: Az olvasási készség fejlődése normális és fogyatékos gyermekeken.

Dr. Schnell János, a Magyar Gyógy-
pedagógiai Társaság 1929. márc. 7-i
ülésén tartott »Az olvasási készség fejlődése normális és fogyatékos gyermekeken; annak psychológiája, physiologiája és therápiájának gyogyepedagógiai irányelvei« c. előadásának ismertetése.

A munka az olvasási készség fejlődésének a fogyatékosok minden kategóriáját a normálisokkal együtt felölelő összehasonlító vizsgálata. Célja az érzelmi és értelmi fogyatékoság és az olvasás fejlődése közti összefüggések gyakorlati szempontból való kikutatása, az olvasás pathológiás jelenségeinek gyógyítása érdekében. Ezt a célt az előadó két módszerrel közelíti meg. Először a Ranschburg-féle mnemométeren, amely azonban vakok vizsgálatára nem alkalmas. A folytatólagos módszernél viszont a siketnémák vannak hátrányban, akiknél a reprodukálás okoz nehézséget, miért is a reprodukációs időt szabadon kell nyújtani. A két módszert összekapcsolva vizsgált Schnell 50—50 normális, illetve fogyatékos gyermeket, lehetőleg jó és gyenge tanulókat egyaránt. Az olvasási amplitudóját öt osztályban értékeli, melyek közül az ötös a legrosszabb, öt perc alatt 1000-nél kevesebb betűt olvasó osztály; az 1-es 4000-en fölül olvasó ugyanezen idő alatt. Schnell eredményei a következők: Legyenletesebben fejlődik az olvasási készsége normálisoknál, akik 11—12 éves korban már nem kerülnek az 5-ös csoportba.

Utánuk következnek a siketnémák, kiket ugyan jó teljesítményben a debilek egyes esetekben fölülmulnak (ez az anyag igen heterogén), viszont a debilek 70 százaléka rosszabb osztályba kerül. Leglassabban olvasnak a vakok, kiknek eredménye azonban előnyösebb világításba kerül, mihielyt a megbízhatóságot tekintjük, figyelembevéve a hibák számát. Megbízhatóság szempontjából legkevesebbet hibáznak a normálisok és a siketnémák, azután a vakok, kiket hibaszámban a debilek háromszorosan fölülmulnak. A debilekben hiányzik az óvatosság és jöllehet kétszerte gyorsabban olvasnak, háromszor oly kevéssé megbízhatók.

Az ismétlés, gyakorlékonyság és figyelmetlenség hatásának beható vizsgálat után Schnell ilyen következtetéseket von le:*

a) »A vakok az olvasás folyamatossága szempontjából kétségtelenül a leggyengébbek. Gyorsasági teljesítményük átlag körülbelül egy harmadrésze a normálisokénak s nem sokkal több, mint fele a siketnémákénak és debilisekének. Az a körülmény azonban, hogy a folyamatos olvasás közben ejtett hibaszámot illetően a vakok nem sokkal állanak megbízhatóság tekintetében a normálisok mögött, ellenben a nagy hibaszámot mutató debiliseknél négyszerre jobbak és így az olvasás megbízhatósága szempontjából összehasonlíthatatlanul állanak azok fölött. Világosan mutatja azt, hogy a vakok gyorsaságbeli csekély, messze a debilisek mögött maradó teljesítményeit az óvatosság okozza, melyre olvasó érzékszervük sajátosságánál fogva különösen szükségük van, ha tévedni nem akarnak. Hogy azonban dacára ezen óvatosságuknak olvasásbeli tévedésekre önmagukban véve mégis elég hajlamosak, azt a náluk jóval fiatalabb normálisokénál nagyobb hibaszámuk mutatja, valamint tán inkább az a körülmény, hogy a tévedéseiknek kétharmadrésze illuzió, a normálisoknak 50 százaléknyi, a debiliseknek pedig csak 25 százaléknyi értelmes tévedéseivel szemben. Ez annyit jelent, hogy a vakok a normálisoknál és debiliseknél is jóval nagyobb mértékben hajlanak arra, hogy reális betűsorozatot a successzív taktilis szófeldfogás közben hallási szóképzeteik értelmében meghamisítsák.

* Szó szerint Schnell dr. előadásából.

Óvatosságra mindezek szerint a taktilis felfogásnak kizárólag successiv működése is kényszeríti őket. A Braille-féle írásban a 24 betűt a 6 lehetséges pontnak 24-féle kombinációja adja, ami nagyobbfoku homogenitásánál fogva, már önmagánál is, de a gyors successiv végigtapintás különösen nagy mértékben hajlamosít felfogásbeli tévedésekre. Ilyeneknek a 24-féle optikai, de lényegesen heterogénebb betűformával simultán dolgozó normális, siketnéma és debilis nincs kitéve. E tévedéseket a vakoknál a látás nem ellenőrzi, nem gátolja meg, a hallásos szóképek pedig, melyek a successiv betűfelfogás közben aktiválódnak, a látásos szókép hiányában fokozott mértékben hajlamosítanak tévedésekre. Amidőn tehát a vakok olvasása minden tekintetben kétségtelenül mögötte van a normálisokénak, gyorsaság tekintetében pedig a siketnémákénak, sőt a debilesekénak is, mégis éppen ezen lecsökkentett olvasási tempójukkal mégis eléri azt, hogy az olvasás megbízhatósága tekintetében az olvasó érzékszervük sajátosságában rejlő veszedelmek ellenére alig állanak a normálisok mögött és messze fölülmulják a debiliseket.

b) A siketnémákat illetően a kontinuos módszernél, ahol a felfogással egyidejűleg, még pedig lehetőleg gyorsan kell a szöveget hangosan kiejteni, az olvasás terjedelmére vonatkozólag azt találtuk, hogy olvasásuk folyamatossága (terjedelme) átlagszámmal 40 százalékkal marad a normálisoké mögött; a tahisztoszkopos módszernél ellenben ahol kizárólag a szófelfogás gyorsaságát mérjük, a kiejtésre pedig külön megadjuk a szükséges időt, a siketnémák semmivel sincsenek a normálisok mögött. A 40 százalékos differencia tehát, mely a normálisok és siketnémák olvasásbeli folyamatossága között fennáll, nem a szófelfogás nehézségeiben keresendő, mint ahogy azt a vakoknál és értelmi fogyatékosoknál megállapítottuk, hanem a folyamatos olvasással egyidejűleg kötelező kiejtés nehézségeiben, mely az ép hallású és beszédű normálisoknál, vakoknál és értelmifogyatékosoknál elhanyagolhatóan csekély energiát kíván. A siketnémáknál ezen csekélyke teljesítmény, főleg kezdőfokon, a figyelemnek a szófelfogás és kiejtés között történő egyidejű, kényszerű megosztása, fejlettebb fokon pedig inkább a beszédmozgások na-

gyobb gyakorlatlansága, nehézkessége és az általános beszédszokástól eltérő lassúsága miatt áll elő. Az, hogy maga a szófelfogás nem jelent a siketnémának sem több munkát, mint a normálisnak, mi sem bizonyítja jobban, mint a Ranschburg-féle mnemoneteres módszerrel adott eredményeik, mely szerint optikai szófelfogásuknak a normálisokéval azonos amplitudója legkevésbé sem megy a felfogás megbízhatóságának rovására.

c) Az értelmi fogyatékosok ép érzékszerveik ellenére úgy terjedelem, mint megbízhatóság tekintetében messze vannak nemcsak a normálisok, hanem az ép értelmű, de érzékileg fogyatékos siketnémák mögött is. Ugyanezek a debilek bár gyorsolvasás szempontjából a vakokat tulszárnyalják, az olvasás megbízhatósága szempontjából ezeknek az ép értelmű érzéki fogyatékosoknak majdnem ugyanugy mögötte állanak, mint a siketnémáknak. **Az olvasás megbízhatósága tehát, mint a tulajdonképpeni cél, elsősorban az értelemről függ, míg az olvasókészség ezen legfontosabb tényezőjének biztosításában az érzékszervek alkalmatossága csak másodszorban szerepel.**

Az előadás legfontosabb része az a gyógypedagógiai konklúzió, melyet a rendkívüli fáradsággal egybevett vizsgáti eredmények gyümölcsének tekintetünk. A minden gyógypedagógiai tanár által megszívlelendő tanulságokat a szerző szavaival interpretáljuk.

»Vizsgálati eredményeink alapján a következő gyógypedagógiai tanulságokat vonhatjuk le:

a) Minthogy a siketnémák olvasási eredményei a megbízhatóság tekintetében mindenképpen kielégítőek, csak beszédmotorizmusuk ügyesítése és gyorsabbá tevése hagy még némi kívánni valót. **Olvasástanításuknak didaktikai módszereit az említett gyorsaságbeli magasabb követelmények figyelembevételével megfelelőeknek kell tartanunk.**

b) A vakok olvasásbeli megbízhatósága olvasóérezékszervük sajátosságában, va' amint a Braille rendszerű betűk tulságos nagy homogenitásában rejlő nehézségek ellenére is relative szintén kielégítő, azonban olvasásuk gyorsasága, **tempója igen lassu.** Ezen kellene lehetőleg javitanunk, anélkül azonban, hogy a megbízhatóságon rontsunk. A homogen betűelemeknek heterogénebb typu-

sokkal való felcserélése volna tán a nehézség legbiztosabb elkerülési módja. Amíg ezt a feltevést exakt kísérletekkel is sikerül alátámasztanunk, az olvasás tempójának emelésére adataim alapján egyelőre csak azt ajánlhatom, hogy a kézműiparnak az oktatás menetébe való beállítása fokozatosan és ne — mint jelenleg van — hirtelen, kellő átmenet nélkül történjék. Az olvasás gyorsaságának emelése érdekében kétségtelenül figyelmet érdemel Tóth Zoltánnak azon eszméje, mely szerint tétessék kísérlet az iránt, hogy javulna-e és ha igen, mily mértékben javulna meg a vakok olvasása, ha nem egy, de egyidejűleg minél több tapintó ujjat vennének igénybe az olvasásnál. Ezzel nem volna kizárva annak a lehetősége sem, hogy a vakok — minthogy így nagyobb területet érzékelnének egyszerre — az egyes betűfelfogás nivójáról közelebb jutnának a látók simultán szó-fel fogásához. Ha a több ujjal való simultán szófel fogás problémája így tényleg megoldható volna, akkor nemcsak a gyorsaság, de az olvasás megbízhatósága is biztosabb alapokra helyezkednék;

c) addig, amíg a siketnémáknál, de még inkább a vakoknál a fősúlyt a tulontul lassu olvasás gyorsabbá tételére kell helyeznünk, az értelmi fogyasztékosoknál ennek ellenkezőjére törekedjünk. Minthogy az értelmi fogyasztékosok olvasását éppen a legfontosabb kívánalomnak, az olvasás megbízhatóságának hiánya jellemzi, ami meg viszont az olvasásnak képességeikhez mért aránytalan gyorsaságában leli magyarázatát. **Törekedjünk már az olvasás tanításának legelejétől kezdve inkább lassabb, de hibátlanabb, megbízhatóbb olvasásra még akkor is, ha ezen törekvésünk az eddig ért gyorsaságnak némi rovására menne.**

Schiller Pál.

Továbbképző tanfolyam siketnémaintézeti tanárok részére Berlinben.

A berlini állami siketnéma intézetben 1928 okt. első felében siketnéma intézeti tanárok részére tanfolyamot rendeztek, melynek előadói részint egyetemi tanárok, részint szakférfiak voltak.

Az előadások tárgyai a pszichológia újabb kutatásai, különösen az észrevevés pszichológiája (Wahrnehmungspsychologie) és a siketnémaoktatás köréből kerültek ki.

Eme előadás-sorozatnak különösebb értéket ad ama körülmény, hogy tudósok és szakférfiak tudományos uton együttesen kísérlék meg a siketnémaoktatás problémáját megoldani, előadásaikban kölcsönösen iparkodtak egymás munkáját kiegészíteni.

Prof. dr. M. Wertheimer (Berlin).
»A pszichológia mai helyzete« címen tartott előadást.

Főbb vonásokban rámutat arra, hogy a modern pszichológiai kutatás ma már nem a pszichikai elemekre, hanem valamely történet egész lefolyására irányul. A mai pszichológus előtt már nem maga az érzet, hanem az észrevevés tárgya a maga teljességében a fontos.

Prof. dr. D. Katz (Rostock). Az észrevevés pszichológiájának jelenlegi állása, különös tekintettel a siketnémák világára.

Bevezető szavaiban az észrevevés pszichológiájának általános kérdéseivel foglalkozik.

A pszichológia a biológiához tartozik. A különböző érzékek szinte ugrásszerű átmenetben egy őserzékből fejlődtek.

Az érzékek feladata az ön- és a fajfentartásban áll. Mögöttük vannak az ösztönök, a hajlamok, melyek vezetőszerepet játszanak. A természet nagyon kegyetlen a hiányos érzékű egyénnel szemben. Minden individumnak megvan a saját világa. A siketnéma gyermek lelkivilágának megismerése különösen fontos reánk nézve. Ez a sajátlagos világ fontos problémák elé állit bennünket, de egyuttal nagy nehézségek elé is.

Továbbiakban beszél a hallás-, a tapintás- és a vibrációs érzék által támadt észrevevésről.

Részletesen értekezik a tapintás- és a vibrációs érzékekről. Utóbbi működésileg és tünetileg is megkülönböztetendő a tapintás érzéktől.

A vibrációs érzék az akusztika lépcsőjének tekinthető, mert a vibrációs érzetek szoros rokonságban vannak a hallás érzékkel. Eme kérdések komolyabb figyelemre tarthatnak számot, mert szorosan érintik a siketnémaoktatás ügyét is.

Majd prof. dr. K. Lewin (Berlin): Értelmi kapcsolatok optikai észrevévése címén adott elő. Minden cselekvésnek megvan a jelentősége. Észrevesszük a cselekményt, megértjük és felfogjuk annak mélyebb értelmezését. Példákkal utal arra, hogy a cselekmény optikai felszine mögött, annak értelme közvetlenül is észrevehető. A siketnémák pszichológiájára nézve éppen a jelenségek optikai észrevévéseinek a vizsgálata nagyon fontos.

Dr. W. Frohn (Brühl) siketnéma intézeti tanár az alábbiakról tartott előadást:

1. Észrevetés és fogalomképzés.
2. A szójelentőség keletkezése.
3. Szójelentés és összefüggés.
4. A nyelv működése és a beszédfejlődés.

Ugyancsak szakember — *R. Lindner* tanár (Leipzig) beszélt a siketnéma gyermek érzés-, ösztön- és akaratéletéről. Beszélt a kifejezési anyag nagy területéről, melyből a siketnémák érzés-, ösztön- és akaratvilágát ismerhetjük meg.

Gyermekrajzok nagy gyűjteményét mutatta be, vetített képekkel illusztrálván előadását, melynek főbb pontjai:

1. Kifejezés jelekben s ezek hatása a kedélyéletre.
2. Kifejezés az áloméletben.
3. Kifejezés a siketnéma fantázia rajzaiban.
4. Kifejezés a játékban.
5. Kifejezés a viselkedésben az embertársakkal és a tárgyakkal szemben; hirtelen harag.

F. Wethlo-nak, a berlini egyetem fonetikai laboratóriumának előadása után — *»A fonetikai észrevévések kiegészítése és javítása kísérleti módszerek által.«* — *G. Lehmann* berlini igazgató fejezte be az előadás-soro-

zatot, amelyben demonstrációkkal kísérve, ismertette az intézeti kísérleti állomásuknak azt a munkáját, amelyet a beszédnek tapintás útján való sokféle érzékelése terén végzett.

A tanfolyamon 50 intézetből 80 tanár vett részt.

Frey József.

Beszédgyógytani Kongresszus Halleban.

Beszédgyógytani kongresszus. A »Németországi Beszédpedagógiai Szövetség« és Halle a. S. város tanügyi osztálya folyó évi május hó 23-tól 25-ig kongresszust tart Halle a. S.-ban. A kongresszus célja, hogy a szakembereket és hatóságokat a beszédgyógyítástan legújabb kutatásai-
val és fejlődésével megismertesse és a beszédgyógyítás gyakorlati megvalósítását szolgáló szervezetet, elsősorban a beszédiskolát propagálja és továbbépítse. A kongresszus napi-
rendje:

I. nap: 1. Prof. dr. Fröschels-Wien: Modern törekvések a logopädia területén. 2. Dr. H. Gutzmann-Berlin: A beszédfejlődésben lévő kisgyermek. 3. Prof. dr. Ziehen-Halle: A beszéd és gondolkodás közti viszony, különös tekintettel a beszédgyógypedagógiára. 4. Lektor dr. Wittsack-Halle: Beszédismeret, elemi iskolai tanító és hibásbeszédű gyermek. 5. Prof. dr. Flatau-Berlin: Orvos és gyógyped. tanár a beszéd fogyatékoság elleni küzdelemben. 6. Dr. Hansen-Hamburg: Ugyanaz, mint pedagógus. 7. Prof. dr. Nadoleczny-München: A dadogó kisgyermek és annak beiskolázása.

II. nap: 1. M. Friedländer-Görlitz: Beszédgyógypedagógiai oktatás az alsóbb osztályokban. 2. Schleuss-Hamburg: A farkastorku gyermekek kezelése. 3. Lindenau-Berlin: Az ének-
oktatás gyógypedagógiai befolyása a beszédiskolában. 4. Schöpker-Hannover: Dadogó gyermekek írásában is jelentkezik-e a beszédzavar? 5. Rössler-Halle: A hibásbeszédűekről való gondoskodás. 6. Durr-Karlsruhe: A beszédgyógypedagógiai tanárok képzése.

III. nap: Hospitálás Halle város

beszédiskoláiban és intézményeiben. Délután kirándulások.

Jelentkezéseket elfogad: Rektor Rössler a. S., Franckeplatz 1.

A gyermek önkéntes megnyilatkozására építő tanításmód.

Michels elméleti szempontból több kifogást tesz könyvem ellen, amelyekkel teljesen nem értek egyet, ezért kénytelen vagyok rájuk válaszolni.

Michels — bizonyára mások nyomán — azt mondja, hogy: a beszéd nem ismeret, amit szemléltetéssel kell közvetíteni, hanem készség, amelyet csak a gyakorlás tesz automatikussá. Mivel én a gyermekeket a beszéd gyakorlása közben, a kínálkozó jó alkalommal szemléltetéssel eszméltem is a nyelvvalakok használatára, ebből azt következteti, hogy a beszéd lélektanát és filozófiáját nem ismerem. Ezzel szemben meg kell jegyezni, hogy volt idő, amikor tisztán gyakorlati uton igyekeztem a beszédet elsajátíttatni, még pedig szerintem az iskolában megvalósítható legtermészetesebb módon, a gyermekek folytonos önkéntes megnyilatkozása, társalgása és a tartalom önálló kifejezésének folytonos próbálgatása után. Erre annak a belátása vezetett, hogy a beszéd elsajátításánál a gyakorlat az első, a legfontosabb. A beszédgyakorlat fontosságát a könyvemben is kiemeltem, amennyiben ott is a gyakorlat a beszéd elsajátításának alapja, legfőbb biztosítéka. Mindezekre magamtól és már akkor rájöttem, amikor ezeket tudtommal még senki sem tartotta ennyire fontosaknak. A tapasztalat és a gondolkodás vezetett rá ezekre és csak később olvastam a beszéd lélektanát és filozófiáját tárgyaló munkákat. Ezek írói főleg azt figyelték, hogy a beszéd elsajátítása miképp megy végbe az életben. Azután kutatták ennek lélektani alapjait és ezekből megalkották filozófiájukat.

Azonban mindezeket ismerve sem találok okot arra, hogy tanítási eljá-

rásomból az eszméltetést kihagyjam. Az iskola nem egy a való élettel. Az iskolában ugyanis a körülmények a helyzet más. Bizonyára ez volt az oka annak, hogy bár a beszéd előbb említett módon való folytonos gyakoroltatásával lényegesen jobb eredményt értem el, mint előzőleg a mesterséges módon való tanításommal, ez az eredmény az érzékűek tudásához mérve mégis nagyon csekély volt. Ez késztetett arra, hogy a beszéd fenti módon való gyakorlása mellé az eszméltetést is beiktassam. Ha az eszméltetésnek azt a módját, amelyet könyvemben leírtam, amelynek alaposságáról Michels is elismerőleg nyilatkozik, valaki tökéletesen keresztül viszi, ezt a gyermekek sohasem találják érdektelennek, biztosan rá is eszmélnék a nyelvvalak használatára és erre a legtöbb esetben egy-két pillanat, vagy félperc elégséges. Ezzel tehát mindössze is roppant csekély időt vonunk el a gyakorlattól.

A fenti módon való eszméltetés közbeiktatásával tanításom eredménye ugyyszólván megkétszereződött. Amíg ugyanis a pusztán gyakorlati uton való beszédtanítás mellett a gyermekek az egyes nyelvvalakokat sokszori ismétlődésük után sem tudták még jö-
ideig használni, alkalmazásukat évek múlva is gyakran eltévesztették, ezzel szemben amikor egy nyelvvalak használatára egy-két esetben ráeszméltettem a gyermekeket, ezek használatát ezután aránylag már ritkán tévesztették el. Feltűnő gyorsan fejlődött tehát a beszéd tudásuk. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a tökéletes eszméltetés meggyorsítja a nyelvvalakok használatának elsajátítását.

Amikor a gyermekek egy-egy nyelvvalak használatára tökéletesen ráeszméltek, ezután észrevehető volt rajtuk, hogy azonos tartalmak kifejezésekor, tehát újabb alkalommal egy ideig még gondolkozva használták az előbb már előfordult nyelvvalakokat, azonban ezek használata csakhamar tudatalattivá, gépiessé, gyakorlottá vált bennük. Hinnünk kell, hogy a tökéle-

tes tudatosság elősegítette a kifejezések használatának automatikussá, gyakorlottá válását. Máskép nem tudom megmagyarázni, az előbb említett tényt.

A fenti eljárással elért eredmények Michelset is meglepték és cikkében ő is fontosabbnak tartja az eredményt az elméletnél. Ez a helyes álláspont. Addig tehát, amíg valaki a beszédnek pusztán gyakorlati uton való tanításával nagyobb eredményt nem ér el az iskolában, mint én, addig nem térhetek el előbbi eljárásomtól. Másoknak is ezt ajánlom. Az eredményt ne kockáztassuk a még kétes értékű elméletek miatt.

Michelsnek még csak arra a

megjegyzésére térek ki, melyben kifogásolja, hogy könyvem a normális gyermekek tanítóinak, illetve tanárainak is szántam. Válaszul csak azt említem meg, hogy a tanárok és tanítók szaklapjaikban eddig a legnagyobb elismeréssel szóltak munkámról és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium kedvező bírálat alapján könyvemet a tanári és tanítói könyvtárak részére beszerzésre ajánlja. — Másrészt többször is megtörtént már, hogy az intézeteinkben használt tanítási módot a normális gyermekek tanárai, tanítói átvették. Továbbá én szinte kötelességemnek tartom, hogy egymás munkáját lehetőség szerint megkönyvitsük. *Lett József.*

Szervezés és gyakorlat

A gyengénlátókról való gondoskodás.

A gyengén látó gyermekek legnagyobb része nincsen születésétől kezdve szemsérüléssel, látási fogyatékos-sággal sújtva. Szociális nyomor, kedvezőtlen életfeltételek, kezdetben mulónak, nem súlyosnak látszó szem-betegségek elhanyagolása eredményezik a gyöngén látást. Különösen rekonvalescens gyermekek szereznek gyógyulásuk folyamán — szemüket megerősítő munkák végzésével súlyos bántalmakat, fogyatékoságokat.

Gondoskodjatok a szemek megbetegedésénél, gyulladásánál és sérülésénél azonnali szemorvosi segítségről! Minden halogatás, sóha jóvá nem tehető bajt, fogyatkozást okozhat.

A gyengén látó gyermek látási képessége a népiskolában rosszabbodik, mert a normális iskola követelményeinek nem tud megfelelni. A vakok intézetében sem foglalkozhatnak vele a neki megfelelő különleges módon, miután annak felszerelése, tanítási módja és tanszerei a vakok céljait szolgálják.

A gyengén látó gyermek lát és

látni akar. De meg kell tanulnia, hogy csökkent, lefokozott látóképességével gazdaságosan bánjék.

Csakis a gyöngénlátók iskolája képes az ő különleges módszerével a gyöngénlátó gyermek hajlamait és képességeit kifejleszteni. Egyedül ez az iskola mentesíti ezen gyermekeket attól a nyomasztó tudattól, hogy teljesítőkéességük nem akkora, mint a normális gyermekeké. Az ott alkalmazott tanításmód és tanszerek, valamint a tapintvalóság módszere eredményezik a szemek kívánatos kimelélése mellett azt, hogy azok megfelelő módon gyakoroltassanak is.

A gyöngénlátók iskolája tehát természetes módon fejleszti a gyengén látó gyermek hajlamait és képességeit. Segítségére siet a gyöngén látónak abban, hogy zökkenés nélkül illeszkedjék bele a társadalomba s hogy munkaképes állampolgárrá lehessen.

Ilyen gyermekek Wartosanak a gyöngénlátók részére fentartott iskolájában XVI., Kirchstetterngasse 38. szám alatt vétetnek fel.

Mindenki, aki gyöngénlátó gyermekből alapos, egyéni képességei-

ben a legjobban kiképzett állampolgárt és boldog, munkásembert akar nevelni, legyőzi előítéletét a gyöngénlátók iskolájával szemben és meggyőződésévé kell hogy váljék az, hogy csakis ez az iskola képes a gyöngénlátót — e nemes cél elérhetése érdekében — a megfelelő helyes utra terelni. (Eos 20. évfolyam, 6. szám.)

*

Ez a felhívás jelent meg nyugatról tartó hódító útjában Wien város hirdetőtábláin is. Bizonyos, hogy sok kétségbeesett szülő lelkében gyújtotta fel a reménység mécsesét ez a felhívás és sok-sok szárnyatörött, ambíciójú gyermeki lélek kapott új életre. Ezen sorssújtott gyermekek felemelése, a tudatlanság, fertőjéből való kiragadása, az embermentésnek és emberré tevésnek ez az új munkája töretlen utakon ugyan, de megindult világszerte hatalmas lendülettel.

A »Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézetében« Herodek Károly igazgató milderre kiterjedő figyelme, a növendékek érdekében való mindenkori szeretetteljes gondoskodása, felsőbb hatáságunknak az összes fogyatékosok ügyében mindenkor áldozatra kész segítőkése és Kárpátóttó tanártársunk fáradságot nem ismerő, áldozatos munkássága eredményeképp szintén megnyitott a jelen tanévben az első összevont osztály az intézetben levő gyöngénlátó gyermekek részére. Igaz öröme telhet benne mindenkinek, aki az ott folyó pezsgő, céltudatos és eredményes munkát látja. Lelkesedéssel dolgozik ott a tanár, nemes büszkeséggel figyeli az ott folyó munkát az igazgató, boldogságtól ragyog a vastag szemüvegek mögött a sok, értelmes gyermekszem. Istenem! — hiszen vakok voltak — s most — látókként tanulnak — látókká lettek.

A siketnémák, vakok, szellemileg fogyatékosok oktatásügye hazánkban mindig együtt haladt a nyugati államok hasonló oktatásügyével. Mai hazai gyógypedagógiai oktatásügyünk

pedig bátran kel versenyre bármely nyugati országéval. S ime most is. Alig szórták el hivatott kezek a gyöngénlátók oktatásügyének nemes magvát messze nyugaton, a jótékony szél azt ide is elhordta s az televény talajba jutva, nálunk is életerős fácskává serdült.

Tehát ismét az állam volt az, amely jó példájával előljárt, bár nézetem szerint a gyöngénlátók oktatásáról való gondoskodás nem lehet kizárólag és elsősorban az állam feladata. Jó példával kell itt előljárniok a nagyvárosoknak, különösképpen és elsősorban pedig Budapest székesfővárosnak.

Gyöngénlátó gyermek, olyan, akiknek szeme különös védelemre szorul, igen sok van. Az ő oktatásuk célját szolgáló iskolák (osztályok) berendezése alig drágább a normálisokénál. Ezek az osztályok megfelelő szakember egységes vezetése alatt szétszórtan is működhetnek, nehogy túl nagy távolságból kelljen a gyermekeknek iskolába járniok. Nyújtás mód arra, hogy a napközi otthonokban az arra szoruló növendékek élelmezteszenek és délután is ott tartózkodhassanak. Nézetem szerint az internátusokba való tömörítés a lehetőséghez képest elkerülendő, hiszen az életre akarják őket nevelni és teljes értékű egyedekként beilleszteni.

A székesfővárosban — példás iskolai szervezettsége mellett — ilyen osztályok felállítása nem ütköznék nehézségekbe.

Hiszem, hogy dr. Purébl Öméltóságával az élen a székesfőváros nemesen gondolkozó és érző tanácsa rövidesen megnyitja a tudás s ezzel együtt a majdani boldog, alkotó élet kapuját a gyöngénlátók számára az által, hogy mielőbb megfelelő iskolát nyit számukra.

A székesfőváros által fenntartott gyógypedagógiai intézeteknek szép és a külföldi szakemberek által is méltán elismert koszoruja nem teljes, amíg a gyöngénlátókról, azok szak-

szériu oktatásáról is gondoskodás nem történik.

Adja Isten, hogy a fentihez hasonló felhívás már a jövő tanév elején hirdesse világga, hogy letiport hazánk székesfővárosának legértékesebb kincsét, magas kulturáját, haladni vágyását nem vehették el és polgárai gyermekeinek jövőjéért aggódó áldozatos szive nem fásult el, hanem áldoz, alkot, embert, munkáskezet ment és erősíti maroknyi népünket.

Erős a hitem, hogy székesfővárosunk példáját hamarosan követnék többi nagyvárosaink is. Kevés áldozatkészség, sok jóakarát, melegen érző szív s a krisztusi felebaráti szeretet hamarosan valóra válthatja s hiszem, hogy valóra is váltja a gyöngén látó gyermekek általános szakiskolai oktatását.

Adja Isten, hogy így legyen, nehogy később arról kelljen beszámolnom, hogy a tőlünk keletre, délre fekvő városokban előbb jelent meg ez a felhívás, mint nálunk.

Vollmann János.

Gyógypedagógiai beszédiskolák

Sarbó prof. statisztikája szerint a magyarországi összes tanulók létszámának 3,6 százaléka szenved beszédhibában. Egy 1926. májusában történt összeírás szerint Budapest községi iskoláiban 2251 beszédhibás tanuló volt, amely az összes tanulólétszám 4,7 százalékanak felel meg. Ezek között volt 632 dadogó, 1303 pöszebeszédű és 316 orrhangzóbeszédű.

A beszédzavar kórosan hat intellektuális tekintetben, mert sok beszédhibás egyén normális szellemi képessége dacára sem éri el az iskolai célt. Sarbó prof. statisztikája szerint ezek száma megfelel a beszédhibás tanulók 36 százalékanak. A beszédzavar kórosan hat az egyén jellembeli fejlődésére, amit különösen a dadogók antiszociális viselkedésében tapasztalunk. Közgazdasági szempont-

ból is nagy kárt okoz a beszédzavar, mert az egyén életkereseti és általános tevékenységét csökkenti, úgy az egyén, mint a család és a köz kárára. A beszédhibás tanulók jelentékeny száma ezért joggal általános nemzeti bajnak minősíthető. Annál is inkább, mert rendszerint szellemileg ép, dadogóknál pedig sokszor a rendes szellemi szinten felül álló egyének megmentéséről van szó, akik csak a megfelelő gyógypedagógiai kezelés hiánya miatt nem juthatnak el képességeik teljes kifejlődéséhez. A gyógypedagógiai beszédiskola, amelyben a pedagógiai és gyógypedagógiai tényezők kölcsönösen áthatják egymást, ahol a tanítás therápia és a therápia tanítás egyuttal, a legelőnyösebb feltételekkel rendelkezik a beszédhibás tanulók gyógyítva-nevelésére és oktatására. A gyógypedagógiai beszédiskola szükségessége mellett egyhanguan foglalt állást a Bécsben 1924. júliusában ülésezett logopaediai és phoniatriai kongresszus is, aki egyuttal kimondotta, hogy a gyógypedagógiai beszédiskola ügyének elhanyagolása egy a beszédhibás egyén, mint az államtársadalom szempontjából alig jövátéhető károkat okoz.

Németországban Halle a. d. S.-ban 1910. óta, Hamburgban 1912. óta, Berlinben 1919. óta, Karlsruheban 1919. óta van egy vagy több teljesen önállóan kiépített beszédiskola és ezenkívül számos külön osztály. A 100.000 lélekszám körüli német városka majd mindegyikében külön osztályok vannak. Ezeket kívül pedig a korosabb hibásbeszédűek részére külön gyógypedagógiai beszéd-tanfolyamok vannak. Hasonló a helyzet Hollandiában is. Bécsben 1927-ben 12 külön osztály és 17 tanfolyam működött. Igen sajnálatos, hogy a beszédiskola felállítását tekintetében nem Magyarország, illetve Budapest maradhatott az első helyen. Sarbó Artur dr., egyet. tanár már a külföldet megelőzően is a beszédiskola létesítésében látta a beszédhibások megfelelő gyógypedagógiai nevelésének

fontos tényezőjét. Az ő nagy tudományos és agitativ munkájának eredményeképpen létesült már 1908-ban Budapest székesfővárosban 6 külön beszédosztály (III. kerületben 1, VI.-ban 1, VII.-ben 2, VIII.-ban 2), a melyek később körzetenként 16 beszédgyógytanfolyammal egészültek ki. Ez intézmények lelke és vezetője Sándor Péter, Sarbó prof. egyik tanítványa volt. A háboru kitörésével ezek az intézmények a gyógypedagógiai ügy, de elsősorban a hibás beszédű gyermekek nagy kárára megszűntek és csak 1927-ben létesített a székesfőváros újból néhány tanfolyamot. Hisszük, hogy Budapest e téren újból megértő lesz a nyugati

metropolisokhoz hasonlóan, akiket egyszer tulajdonképpen megelőzött.

A hibás beszédű tanulók gyógypedagógiai oktatása kérdésében hazánk a jelen pillanatban elmaradott. Legsürgősebb teendő volna e téren: Budapesten 1—2 önálló beszédiskola és megfelelően elosztva kerületenként 6—8 külön osztály és körülbelül 10—12 tanfolyam. A magyarországi nagyobb városok közül Debrecenben, Szegeden és Miskolcon volna hasonlóan beszédiskola és tanfolyam szervezendő; azokban a városokban pedig, ahol másfajta gyógypedagógiai intézet működik, azzal kapcsolatban tanfolyamok létesítendőek.

Schulmann Adolf.

A beszéd védelme.

(A Beszédhibák javítására szolgáló Állami Tanfolyam — Budapest VIII., Festetits-u. 3 — tájékoztatója szülők és nevelők részére.)

Közli: **Schulmann Adolf**

I. A beszéd védelme általában.

Szellemi életünk legmagasabb kifejezési eszköze a beszéd. Természetes tehát, hogy az ember, aki nagy gondot fordít testének és szellemének ápolására, beszédének védelmével és fejlesztésével is kell, hogy törődjék. A tapasztalat azonban — sajnos — azt mutatja, hogy az emberek alig gondolnak ezzel, de nem is tudják, miként védjék és ápolják a beszédet. Általában pedig nem vétetnek kellően figyelembe, avagy félreértetnek ama testi és lelki jelenségek, amelyek valamely súlyosabb beszédzavar, például a dadogás folyamánként fellépnek és károsan befolyásolják a gyermeket egyéniségének és szellemének kifejlődésében.

Mielőtt a gyermek anyanyelvét jól beszélné, a beszédfejlődés több szakán esik át: kiált, gagyog, pöszén beszél, hangokat és szavakat ismételi, végre beáll a tudatos beszéd szaka. Ha a beszédfejlődési szakok bármelyikében az általános időn túl is megmarad a gyermek, úgy ez már nem egészséges állapot, hanem a beszéd-

zavar kezdetlegű megnyilvánulását jelenti.

a) A beszédfejlődés első szaka a kiáltás. A csecsemő kiáltási tevékenysége természetadta szükségesség és az ő normális tevékenységéhez tartozik. Vannak esetek, amidőn a gyermek rekedtre ordítja magát, elkékül és vonaglik. Ez az állapot aggasztó lehet, orvosi beavatkozást igényelhet, mert egy kezdődő epilepsziának vagy hangszalagokban rachitises alapon fellépő görcsöknek lehet a jele.

b) A beszédfejlődés igen értékes szaka a gögicsélés, a gagyogás. E szakban a gyermek figyelme és utánzóképesége növekedvén, a hangok és hangcsoportok mindinkább önálló alakot vesznek fel és rendes beszédhangok is fellépnek. E szak az ötödik hónapban kezd kibontakozni és a tulajdonképpeni beszéd előgyakorlatának tekintendő.

Az anya értékesen lendíthet a gyermek gagyogási kedvén, ha vidám arckifejezéssel, türelemmel hallgatja, ha kellemesen és tisztán csengő hang-

gal örömet tudatja alkalmas módon gyermekével. Az anya így jótékonyan hat a gyermek gagyogási kedvére, megfigyelő és megnyilatkozó képességét fejleszti és kellemes hangulatot ébreszt benne.

c) A második életév táján a gyermek a gagyogásból fokónként áttér a beszéd tudatos használatára. Ekkor a beszédfejlődésben oly időszak következik be, amikor a környezet különösen sokat tehet a jó beszéd védelmében. Tudott dolog, hogy beszédszerveink gyakorlatlansága következtében az első években a gyermek hibásan, pöszén beszél (élettani pöszes beszéd); hangokat szótagokat, szavakat ismételi (élettani dadogás). E korban legtöbb ismeretét a saját megfigyelésével támogatott utánzóképeségéből meríti. Ha most rossz példát kap a gyermek, természetesen rosszat utánoz és beszédszerveit hibásan gyakorolja. Különösen veszedelmes a rossz beszédpélda az érzékeny és ingerlékeny idegrendszerrel bíró gyermekekre. A rossz beszédpélda a legenyhébb esetben pöszbeszédet okozhat.

A legfontosabb tanács, amely minden fellépő beszédhiba leküzdésénél a legnagyobb szerepet viszi, az: hogy a gyermeknek mindig tiszta és jó beszédpéldát adjunk. Az ugynevezett becéző beszéd feltétlenül kerülendő, az káros és arra *semmi* szükség sincsen.

A jó beszédpélda azonban nemcsak a tiszta kiejtésre, hanem az előadás módjára és mondatalkotás formájára is vonatkozik. A gyermeknek rendszerint több a gondanivalója, mint amennyit szóval ki tud fejezni, gondolatai gyorsabba követik egymást, semhogy azokat gyakorlatban beszédszervével akadálytalanul le tudná bonyolítani. A kifejezési képesség és a beszéd tartalom között fennálló aránytalanság különösen az ismételtető (élettanilag dadogó) gyermeknél bír nagy jelentőséggel a beszédzavar súlyosbitásában. A példát-adó beszédnél ezekre a körülményekre nagy figyelmet kell fordítani.

Minél egyszerűbben és minél rövidebben beszélünk a gyermekhez. Beszédünk egy élő, szemléltető tartalom lényegével forrjon össze és főleglegesszel ne terheljük a gyermeket.

Beszédünk legyen tiszta, rövid és főként nyugodt, grammatikailag pedig tökéletes. Különben a mondatok egyszerűsége, könnyen érthetősége és a beszéd mód kellemes nyugodtsága ellen vétenek sokan. Sajnos, ifjusági irataink nagyon sokszor túl hosszú mondatokat, nehezen érthető szövegeket tartalmaznak, hogy általuk csak a beszédképesség és tartalom összerendezett társítása szenved.

Ha azt vennék észre a szülők, hogy a gyorsan lefolyó és a tulgyorsan váltakozó gondolatok a hiányosan begyakorolt beszédszerveket fokozott és mohó tevékenységre kényszerítvén, erőlködés, dadogás áll be, úgy felette indokolt a megfelelő közbelépés. De nem úgy, hogy türelmetlen rendretasítással akarnók erről leszoktatni, mert ez csak árt és az erőlködés révén fokozza a bajt. A gyermek erőlködése dacára sem tudván leküzdeni a dadogást, benne a beszédfejlődés kezd kibontakozni, amely már pszichikai betegség tünete. A gyermeket a helytelen figyelmeztetés, türelmetlenség és a környezet elégedetlensége ébreszti a tökéletlen beszéd tudatára. Ily esetekben napi több-kevesebb ideig tartó megfelelő foglalkozás ajánlatos olyképpen, hogy a gyermeknek könnyen érthető és jól illusztrált történetet mondunk el, nyugodtan és lassan beszélünk hozzá, figyelmét, érdeklődését egy őt érdeklő tárgyra koncentráljuk és nyugodt előadásmóddal hatván a gyermekre, őt hasonló nyugodt beszédmodorra — a melyben képesség és tartalom arányos — készítjük. Ha a gyermek nehezen találja meg a gondolat kifejezésére alkalmas szót, úgy segítünk neki észrevétlenül, nyugodtan, mentsük meg attól a küzdelemtől, a melyet neki a helyes kifejezés keresése okoz. A gyermeket csak akkor hagyhatjuk teljesen magára, ha be-

szédszervének motoros teljesítő képessége már nem okoz nehézséget. Ugyanilyen nehézségek jelentkeznek a mondatalkotásnál is. Vannak gyermekek, akik egyszerűen tulteszik magukat ezeken a nehézségeken és helytelenül alkotott mondatokban beszélnek (agrammatizmus). Mások ellenben küzdve és erőlködve keresik a helyes viszonyítást. A gyermeket itt is segíteni kell a nehézség sima leküzdésében.

Általában mindig ügyeljünk arra, hogy a gyermeket a beszélni tanulásban ne károsítsuk. Egyetlen mód vezet itt célhoz és ez a nyugodt és helyes beszédpélda mellett a célszerű serkentés. Serkentés és követelés egymástól nagyon távol eső fogalom. Amíg a célszerű serkentés bátorít, hangulatot és bizalmat ébreszt, addig a követelés bizalmatlanságot, féltékenységet és zavart eredményez.

II. Rövid tájékoztató a gyermekkor beszédzavarairól és azok leküzdéséről.

I.

A kisgyermek pöszbeszédétől — a kiejtés és beszéd tisztaságának zavara, amidőn egy vagy több, vagy valamennyi hangzó hibásan, avagy helyettük más hang képeztetik — azonban lényegesen különbözik az iskolaköteles gyermek pöszbeszéde. Az iskolaköteles gyermeknek ugyanis anyanyelvének minden hangját már tisztán és jól kell tudni kiejteni. Ha ezt nem tudná, ugy beszédhibája állandósult és a tiszta és jó beszédpélda már nem elég a hiba kiküszöböléséhez. Ez esetben már szakszerű, módszeres kezelés, hangjavítás és hangfejlesztés szükséges. Az ily gyermek kezelése a beszédhibák javítására szolgáló intézményekben történik.

2.

A beszédfejlődésben azonban az ugynevezett fejlődési szakok beállta előtt is történhetik valamelyes megakadás. A gyermek sir és kiált ugyan, de nem beszél, néma marad, mert

nem hall. Ebben az esetben siketnéma vagy nagyothalló a gyermek és siketnémák vagy nagyothallók intézetébe utalandó.

Vannak esetek, amidőn a gyermek hall ugyan, de mégsem beszél, vagyis halló néma. A halló némaság a későbbi beszédfejlődésben leli okát. Az iskolaköteles kor eléréséig rendszerint elszokott mulni, de visszamarad egy nagyfoku pöszbeszédűség és »agrammatizmus«, vagyis a gyermek képtelen helyes mondatok alkotására. A hallónéma gyermekek szakszerű kezelésével szintén a beszédhibák javítására szolgáló intézmények foglalkoznak.

3.

Sulyos kihatásu beszédzavar, amely a gyermek életében és későbbi életutjain is sok bánatot okoz, a dadogás. A dadogás kezdetben csak néhány szó, szótag vagy hang ismétlésében nyilvánul meg. Ebben a kezdő stádiumban van a legnagyobb és legbiztosabb reményünk a bántalom leküzdéséhez. Sajnos ezt a kezdő stádiumot a legtöbb esetben nem ismeri fel a szülő, avagy aláértékeli, gondolván: »Majd csak javul! Majd csak kinövi!« Szakorvoshoz vagy szaktanárhoz csak akkor fordul, midőn a bántalom előrehaladott, állandósult.

A dadogás nem rossz szokás. A dadogás centrális eredetű, psychogén beszédzavar. A dadogó az ingerlékenyebb idegrendszerűek közé tartozik. Sokszor egy jelentéktelen esemény a legnagyobb izgalmat váltja ki lelkében, amelynek eredménye a beszéd összrendezettségének megakadása, a dadogás. Az állandósult dadogás a gyermek kedélyében, jellemében és figyelmében káros hatásokat okoz, amelyek idővel fokozódnak. Tévedés az a sok felé elterjedt hit, hogy a dadogás értelmi zavar. Sőt ellenkezőleg, kisebb értelmiségű egyéneknél a dadogás ritkábban jelentkezik sulyosabb alakjában.

A szülői ház és környezetet sokat tehet a bántalom leküzdésére.

A nagyon mozgékony, de emellett

nagyon ingerlékeny, érzékeny gyermek élénk beszédvágyát tulságosan ne mozdítsuk elő, sőt inkább mérsékeljük azt. Ez a dadogónál — mint általában minden beszédhibásnál — a legjobban úgy érhető el, ha mindig rövidebben, egyszerüen, tisztán, nyugodtan és lassabban beszélünk vele. Nyugodt és tiszta beszédünk, a nyugodtan viselkedő környezet a legjobb példaadás. Általában pedig a beszéd szempontjából szigorúan figyelembe veendőik azok az elvek, amelyeket az I. rész c) pontja alatt fejtettünk ki bővebben.

Természetes kíváncsi vagyok, hogy a beszédhibás, dadogó gyermek mielőbb szakkezelésre utalandó és a gyógypedagógiai tanár, szülő és iskola szoros együttműködése szükséges.

A dadogás leküzdése fáradságos szakkezelést igényel és rendszerint hosszabb ideig tart. Vannak esetek, amelyeknél egy vagy több évi kezelés hoz csak eredményt. A kezelés tartama folyamán a szülőnek és a nevelőnek türelmet kell tanúsítania és nem szabad már néhány hét multán a gyermek szemére vetni, hogy a kezelés dacára még mindig rosszul beszél. A szülő és nevelő minden önkényes beavatkozástól tartózkodjék.

A dadogás folytonos figyelemre méltatása és minden rosszalás kerülendő, de az a kíváncsi is, amelylyel az eldadogott szónak dadogás nélküli megisméltésére szólítják fel a gyermeket, szintén mellőzendő. Épp úgy esztelenség és káros a gyermeket dadogása miatt megbüntetni. Ellenben ne takarékoskodjunk a dicsérettel minden jelentkező javulásnál. Minél ritkábban emlékeztetjük a gyermeket beszédzavarára, annál jobb. Ez a beszédében akadozni kezdő kis gyermekre is vonatkozik.

Minden izgalom ártalmas és fokozza a beszédzavart, így pl. veszekedések a gyermek jelenlétében, a büntetéstől való félelem, a gyermekre való durva rászólás, kicsufolás, vagy a beszédzavar utánozása stb.

Ha a gyermek valamely oknál, eseménynél fogva rosszabbul beszél, ezt

sohase mondjuk meg a gyermeknek, hogy ezért vagy azért beszél most rosszabbul, hanem a gyermek tudta nélkül mondjuk meg minden esetben a kezelő tanárnak és törekedünk arra, hogy az okot minden feltűnés nélkül megszüntessük.

Igen fontos az észszerű, egészséges életmód megfelelő testmozgással (játék, torna, sport), szabad levegőn való üdülés és megfelelő éjjeli pihenés, egészséges alvás. De mindezek csak a gyermek szervezetének megfelelően alkalmaztassanak, mert minden túlzással eltévesztjük a célt. Tulsok kellemetlen tilalom és parancs ellenmondást vált ki a gyermekben és azok figyelembe nem vételérné készíti. Ezekkel tehát nem használunk a célnak.

A beszéd folyékonyágában való szép haladás, sőt időleges gyógyulás után is nemritkán előfordulhatnak visszaesések. Minél nagyobb dolgot csinálunk ebből, annál nehezebb a visszaesés kiküszöbölése. Éppen ezért nem szabad a kezelést idő előtt megszakítani, a kezelés megszüntével pedig a gyermekkel a legtermészetesebb nyugodtsággal kell bánni, sohasem durván rászólni, beszédjére figyelmeztetni vagy beszédgyakorlatokat végeztetni.

Minden egészséges emberrel is megtörténik, hogy izgalmában vagy zavarában akadozva, dadogva beszél. Ez természetesen a gyógyult dadogónál is előfordulhat. Valójában akkor gyógyult a dadogó, ha ezekkel az időlegesen, alkalmilag előforduló zavarokkal már nem törődik.

Az a kérdés merül még fel, hogy mi történjék az iskolába járó dadogó gyermekkel?

Felette fontos, hogy a tanító és a tanár legalább is nagyjában tájékozott legyen oly irányban, hogy miként bírálja el a dadogó gyermeket és miként bánják vele? Az oktatónak tisztában kell lennie azal, hogy tulajdonképpen rendkívül érzékeny, tul ingerlékeny, tehát beteg idegrendszerü gyermekkel van dolga, akinél sokszor a legjelentéktelen

nebb esemény izgalmat, tülengerültséget vált ki és ennek következtében beszédbeli összerendezetlensége dadogássá fokozódik. A felelésre szólítás, a tudás számonkérése pedig nem is oly csekély dolog, mert ez még a legjobb, normális beszédű tanulót is izgalomba ejti. Mi itt a tanító teendője? Mindenekelőtt ne szólítsa a dadogó gyermeket sohasem hirtelenül felelésre, szólítsa fel nyugodtan és hallgassa meg tökéletes nyugalommal és türelemmel felelését, ha pedig néhol súlyosabb megakadás fordulna elő, úgy inkább segítse ki egy-egy közbevetett szóval, mert ezzel csökkenti beszédféllemét és a beszédmozgás és gondolat koordinációját támogatja benne. Kérdéseit lassabban, nyugodtan intézze a dadogóhoz, a lassu, nyugodt beszéd elérésére igen alkalmas a magánhangzók bizonyosmértvű nyújtása. Ne tűrje meg a tanító, hogy a dadogó gyermeket osztálytársai csúfolják, kigunyorolják, ellenkezőleg, azoktól is követelje meg, hogy türelemmel hallgassák és ők is lassabban, nyugodtabban beszéljenek hozzá.

Nagyon ajánlatos lenne még, ha az iskolai oktatás első éveiben naponta kétszer 5—5 percig tartó lélegzési gyakorlatokat végeznének. Mivel pedig úgy a beszéd, mint az írás és olvasás egy hosszantartó, bizonyult és összerendezett működés eredménye, a korai gyermekkorban

pedig a beszédalképesség és beszédteremtő képesség között sokszor jelentékeny aránytalanságok lépnek fel, ezért az írás és olvasás tanításánál egy lassabb és nyugodt ütemű haladás feltétlenül szükséges, aminek felbecsülhetetlen gyógyító nevelő hatása van.

A beszéd védelmére összefoglalás-képpen röviden újból felsoroljuk az általános védelmi szabályokat:

a) Minden beszélő egyénnek jól kell tudni lélegzeni. (Lélegzési gyakorlatok. A szülői háznál is végezhetőek ezek, de csakis játékszerűen úgy, hogy a gyermek komolyabb háttérrel semmiképpen ne lánson, pl. szélmalom fuvása, golyó gurítása fuvással, szappanbuborék fuvása, mint tüdőgimnasztika tornagyakorlattal együtt stb.)

b) A beszéd mindig lágy kezdéssel induljon meg.

c) Beszéljünk lassabban és nyugodtan. A magánhangzókat észrevétlenül kevésbé nyújtjuk.

d) Beszédben közepes hangmagasságot használjunk.

e) Modorunk kellemes és következetesen természetes és nyugodt legyen.

A beszédhibák leküzdése nagy társadalmi érdek, mert amellyel, hogy a beszédhibás egyén súlyos lelki fájdalmakban szenved, nemzetgazdasági szempontból is csökkent értékű, mivel sok, a beszéddel kapcsolatos pályára el van előle zárva.

A Gyógypedagógiai Intézetek Orsz. Szaktanácsának ülései.

1929. január 24—25.

Dr. Huszka Jenő miniszteri tanácsos elnöke alatt alakult meg a következő öt évi ciklus tartamára az új szaktanács. Az előadói tisztet Klug Péter orsz. szakfelügyelő, a jegyzői tisztet Simon József h. szakfelügyelő viseli. Még most is, amidőn ezt a rövid ismertetést írom, annak a megragadó érzésnek a hatása alatt állok, amelyet a kétnapos ülés két figyelemreméltó jelen-

sége váltott ki belőlem. Egyik jelenség az a nagyvonalú és mindenre kiterjedő hatalmas és korszerű tárgyalási anyag, amely az előadó leggazdagabb előkészítésében került a tanácsstagok elé; a másik jelenség a tanácskozás lefolyása, vagyis az a meggyőződéses tárgyalagosság, mely a pro és kontra véleményekben megnyilvánult.

Klug előadó elsőben jelentést tett

a múlt szaktanácsi ülésen hozott határozatok kedvező sorsáról. (Lásd: S. O. Ü. 1928. évf. 5—7. sz.) Azután következett a napirend tárgyalása, melyből a legfontosabbakat itt röviden vázolólok:

Az egységes szervezeti szabályzat az ügy belső tartalmi és szervezeti fejlődéséhez képest módosulni fog. E szabályzatnak legnagyobb részét letárgyalta a szaktanács, csak az orvosi vonatkozású rész maradt el a következő ülésre, mivel ezt előzőleg egy külön bizottság tanulmányozza. — Tankönyvek és tanszerek engedélyezése. E tárgynál nemes élvezettel hallgattuk a bírálatokat, de a legértékesebb mégis csak az eredmény, mert több-kevesebb változtatással a szaktanács több mű elfogadását ajánlotta és így reményünk van arra, hogy a kartársak sok éves kívánsága az ügy javára részben megvalósul; azért mondom: részben, mert a megfelelő tankönyv- és ifjúsági irodalom előmozdítását illető szükségesség, egyik legfontosabb kérdésünk és e téren még rendkívül sok tennivaló vár reánk. — Beható vita tárgyat képezte a siketnéma növendékek tehetség, hallás- és beszédmaradvány szerinti elkülönítése. Tudott dolog, hogy ezidő szerint a váci kir. orsz. intézetben vannak külön csoportok a gyengetehetségű siketnémák részére és hogy a kecskeméti intézet veszi fel a hallás- és beszédmaradvánnyal bíró siketnéma gyermekeket. Ez a kérdés is oly nagy és mélyreható szervezeti változást kíván, hogy még sok dolgot fog adni illetékes hatóságoknak és kartársaknak egyaránt, amíg végleges megnyugtató megoldás létesül. — A siketnémák foglalkoztató intézeteinek tanterv-tervezete bizottságnak adatott ki tanulmányozás végett. — Ugyancsak a tanácstagok írásos vélemény-nyilvánítására kiadatott a fegyelemi szabályzat tervezete is. — A szaktanács felír a kultuszminiszter urhoz az érzéki fogyatékos gyermekek tankötelezettségének végrehajtása tárgyában, miután hazánkban

elegendő intézet van az érzéki fogyatékos tankötelesek befogadására. A szellemi fogyatékos gyermekek tankötelezettségének a megoldása egyelőre még megfelelő intézetek és iskolák felállításával készítendő elő. — Elhatározta a szaktanács, hogy beszédgyógyító tanfolyamok szervezése, ill. iskolák felállítására is legközelebbi teendőit képezi és e tárgyban Budapest Székesfőváros Tanácsához átír. — Tervbe vette a gyógy-pedagógiai intézményeket ismertető népszerű utmutatás kiadását. — Ugy a kartársak továbbképzése, amely a korszerű fejlődés egyik leghatékonyabb eszköze, is régi kívánsága tanártársadalumnak, valamint a rajz, kézimunka és tornaoktatásnak eredményesebbé tétele érdekében az előadók realis és konkrét javaslatot terjesztett a szaktanács elé, amelyet az osztatlan megértéssel elfogadott. Hisszük, hogy e téren is a cselekvés terére léptünk.

1929. április 11—12.

A szaktanács e két napi ülésén az új elnök, dr. Nagy Árpád h. államtitkár elnökölt. Megnyitotta beszédében meleg és találó szavakkal ecsetelte a gyógy-pedagógiai ügy jelentőségét és a szaktanács munkájának fontosságát.

Klug Péter orsz. szakfelügyelő-előadó ismertette a kultuszminiszter ur idevonatkozó rendeleteit, amelyekkel a szabályzat 3. §-a értelmében dr. Huszka Jenő miniszter itanácsos a szaktanács elnöki tiszte alól felmentetett, dr. Nagy Árpád h. államtitkár a szaktanács elnökévé kinevezetett és dr. Hoor Károly min. oszt. tanácsos a szaktanács h. elnökévé megbízott.

A gyógy-pedagógiai ügy, amely külföldi és hazai viszonylatban ugy tartalmi, mint szervezeti szempontból rendkívül erős fejlődésnek indult, természetszerűleg a legkomolyabb problémákat veti felszínre. Ez az állapot rányomta bélyegét a mi szaktanácsunk munkaprogramjára is, a mely elnökének élesen látó irányítása

és előadójának leggondosabb előkészítése mellett egymásután tárgyalja az elvi jelentőségű, döntő fontosságú és gyakorlati értékű problémákat.

A tárgysor első pontjaként a gyógypedagógiai intézetek tanárainak fegyelmi szabályzata szerepelt. A szabályzattervezet modern és humánus rendelkezéseiből megemlítjük annak vezérgondolatát, hogy nemcsak büntetni, de egyformán védeni is akar és e téren jogbiztonságot hivatott teremteni. A tanács bizottsági tárgyalásra utasította a szabályzatot, amely bizottság elnöke Hoor Károly dr. min. osztálytanácsos, a tagjai pedig egy jogi szakember és 3 igazgató, ill. tanár.

Következett a gyógypedagógiai intézetek szervezeti szabályzatainak módosítása. A) Egészségügyi rendelkezések. A mult gyűlésen e tárgyban kiküldött bizottság javaslatát fogadta el a szaktanács, amely az intézetek működésébe szervesen beállítja a házi- és szakorvos működését és azok feladatát korszerűen megjelöli. Ezzel a szabályzattal a

szaktanács valósággal mintaképét adja e kérdés megoldásának. — B) A vakok intézetének szervezeti szabályzata. A vakok részére a következő intézetek szolgálnak: vakok nevelő- és tanító-intézete, ipariskolák és foglalkoztató intézetek. A nevelő- és tanító-intézet három tagozatra oszlik: 1. ovodai tagozat, 4—6 éves korig, 2. 8 éves nevelő- és oktató-tagozat, 3. 3 éves szakképző (ipari és zenei) tagozat. Külön osztályok látási maradvánnyal bírók részére, gyenge-telenségük, vak-siketnémák stb. részére, C) A gyenge-elmejük intézeteinek szervezeti szabályzata. Tekintettel arra, hogy ez intézetekben mélyebbre ható vizsgálatok, pedagógiai reformok vannak folyamatban, a szaktanács elhatározta, hogy az új szabályzattal vár, a míg az átszervezési és reformmunkálatok eredményei ismeretesek lesznek, hogy a leszűrt tapasztalatok hasznosíthatók legyenek. Addig azonban a testvérintézetek általános érvényű rendelkezései ezekre az intézetekre is vonatkoznak.

Schulmann Adolf.

A Gyógypedagógiai Pszichológiai M. Kir. Laboratórium Ranschburg Pál dr. tiszteletére rendezett negyedszázados jubileuma

A magyar tudomány ünnepet ült f. évi április hó 28-án. Tudományos intézményeink és társaságaink, a külföld ránkfigyelése és képviselője mellett, zászlóhajtásra jött össze, hogy a Gyógypedagógiai Pszichológiai M. Kir. Laboratórium 25 éves működésének eredményeit ünnepélyesen is a magyar értékek és alkotások sorába iktassa és ünnepelje a pszichológiai kutatás magyar büszkeségét, a Gyógypedagógiai Pszichológiai M. Kir. Laboratórium megteremtőjét, Ranschburg Pál dr.-t.

A trianon ibi. incsek megzörgetője, Nagymagyarország fenkölt szellemű képviselője a világforum előtt és a

magyar integritás eszméjének megtestesítője: gróf Apponyi Albert v. b. t. t., volt vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter, a magyar és a külföldi tudományos világ jelesei-nek az élen, filozófusaink, pszichológusaink, elmeorvosaink, orvosaink, gyógypedagógusaink és pedagógusaink ünnepelő sorai előtt köszöntötte a legerényesebb embert, a legnemesebb és legbölcsebb ember-szeretőket egyikét: Ranschburg Pál dr.-t, hogy zsenialitásával párosult szorgalmával, tudományos felkészültségének ellenállhatatlan fegyverével, tudományos megállapításaiért viselt felelősségérzetének teljes vérteté-

vel a trianoni béklyót segíti bontogatni, a magyarnak tudományos hatalmat és megbecsülést segít biztosítani. Az egyik üdvözlő szerint Ranschburg Pál dr. neve a legjobb magyar propagandák egyike.

Ranschburg Pál dr. tudományos látókörének kialakulása után céltudatosan megjelölte magának életfeladatát. Az embermentésnek kívánt élni, ennek módjain és eszközein munkálkodni. Hogy saját szavaival éljek. »Mindig a gyengék, az emberi méltóságtól megfosztottak: a fogyatékosok megmentésén törekedtem munkálkodni.«

Egyedül fogott a munkához és ma a tanítványok, a munkatársak, a gyógypedagógusok tábora, a hazai és külföldi tisztelők nemcsak ünneplik, de példáján és szellemén elindulva, munkálkodnak is a gyermekmentés termékeny mezején, benne vezérüket követve. A gyógypedagógiai kutatás terén a külföld tudósai nemcsak méltó versenytársat láttak benne, hanem válllatva munkatársnak is tanulták becsülni.

Ranschburg Pál elsőnek látta meg, hogy az emberi lélek rejtelmeit az értelmi, erkölcsi és érzéki fogyatékosok hatásaiból és azok kísérleti befolyásából lehet legvilágosabban felismerni. Ezért pályájának már a kezdetén, a fenyves ajánlatok sorait mellőzve, tudományos függetlenségének érdekében és felelősségének teljes tudatában, teljesen önzetlenül, minden díjazás nélkül összes szabad idejét felhasználva, a kenyérgérés gondjai mellett még fennmaradó energiáinak feláldozása mellett az értelmi fogyatékos gyermek pszichéjének felderítéséhez fogott.

Már legelső közleményeire is felfigyelt a pszichologusok és az orvostudomány világa. Ranschburg neve azóta fogalomná vált, az ő tudományos hatása pedig hatalommá. Az emlékezetkutatás, a pszichés gátlások, az emehibák és tévedések, az értelmi és érzéki fogyatékosok számolásának, olvasásának és írásának pszichológiája, a physiologia és a

pathológia terén adott sorozatos megállapításai, valamint tudományos műszerei Ranschburgnak nemzetközi nevet biztosítottak és a Ranschburgiskolának adták meg az alapjait. Ma nem jelenik meg magyar vagy külföldi számottevő pszichológiai, gyógypedagógiai és pedagógiai munka, mely Ranschburg alapvető megállapításaira ne volna kénytelen támaszkodni.

A gyógypedagógiai gondolkozás kialakulása, nemzetközi vonatkozásban is, Ranschburg működésével veszi kezdetét. A gyermeki lélek ép és fogyatékos mechanizmusának szélességben és mélységben való teljes és differenciált megismerése szükséges ahhoz, hogy a gyógypedagógus és a pedagógus mélyreható és lényegbevágó embermentő munkát végezhesen és a jobb jövőt teljes eredményességgel szolgálhassa. A sikert, a vak, az értelmi és az erkölcsi fogyatékos gyermekek egy-egy kategóriája nem jelenti a fogyatékoságnak egy-egy elkülönült, független területét. E fogyatékosági kategóriák egységükben, a normálistól eltérő, gátoltan és rendellenesen működő gyermeki pszichét képviselik a gyógypedagógus számára. Aki pedig a fogyatékos gyermeki pszichét a maga teljes művoltában, keletkezésének és befolyásolhatóságának összes tényeiben, tényezőiben és törvényszerűségeiben nem ismeri, az alig vallhatja magát gyógypedagógusnak, az közszolgálatának eredményességében teljes létérzést, önértékelést, boldogságot nem képes szerezni magának, az csak felületes munkára képes.

Weszeley Ödön dr. üdvözlő beszédében azt hangoztatta, hogy a pedagógia Ranschburgnak köszöni azt, hogy megtalálta a valóságot, az empirikus tényeket és azokhoz alkalmazkodik hatásának kifejtésében, miután előzőleg hiába törekedett a levegőbe építeni.

Ranschburgnak és iskolájának tanításai, bár korántsem mentek, nem mehettek még át teljes hatásosságuk-

ban a gyógypedagógiai köztudatba, a Psychologiai M. Kir. Laboratorium létesítése óta mind nagyobb és nagyobb mértékben hatnak átalakítólag a gyógyítva nevelés formáira. A negyed évszázad alatt napvilágot látott tudományos munkáknak 20 hatalmas kötete még sok olyan pszichológiai értéket rejt magában, amely a gyógypedagógiai és pedagógiai értékre, aprópénzre még nincs átváltva, mivel ezt a munkát — a határterület sérletlenségére mindenkor gondoló professzor — magától a gyógypedagógustól, bevallottan legkedvesebb munkatársaitól várta és várja Ranschburg, aki a gyógypedagógusokkal feltétlen és teljes lelki közösséget, velükvalóságot érez és vall.

Ranschburg Pál dr. munkásságának az értéke a gyógyítva nevelés szempontjából majd csak ennek az előbb említett átértékelő munkának a folyamán és mértékében fog teljes hatásosságában és áldásosságában kibontakozni. Őt máris nagynak ismerjük, de zseniális alkotó munkásságának az eredményei még csak a jövőben fognak teljességükben kibontakozni. Gróf Apponyi szerint Ranschburg Pál a Bolyaiak, Eötvösök és Semmelweisek sorába emelte magát.

Isten tartsar meg őt még számos éven át a gyógyító-nevelés áldására, hazánk dicsőségére, alkotó erőben, egészségben és boldogságban!

Michéls.

Szemle.

Psychologiai Tanulmányok a lélektannak és határterületeinek elméleti és gyakorlati kérdéseiről. Prof. dr. **Ranschburg** Pál tiszteletére, a Gyógypedagógiai Psychologiai M. Kir. Laboratorium negyedszázados jubileuma alkalmából. Írták tanítványai, külföldi és hazai tisztelői és munkatársai. 65 ábrával. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest 1929. A Magyar Gyógypedagógiai Társaság kiadása.

Ez a 31 ives kötet a gyógypedagógia bármelyik ágának gyakorlati szakembere számára igen értékes munkát jelent. Négy részre osztottan:

I. a psychologia, a psychologiai módszertan, a hibapsychologia és a psychotechnika;

II. a gyermekpsychologia, a pedagógia és gyógypedagógia;

III. az orvosi pedagógia, a psychopathologia és a psychotherapia;

IV. a neurologia, az endokrinologia, az agyanatomia és psychologia alapvető kérdéseit tárgyalja eredeti magyar- és németnyelvű tanulmányok formájában. A magyar tanulmányok német kivonatban, a németnyelvűek

magyar kivonatban tételtek hozzáférhetőkké.

A nevezett tanulmányokat megelőzvé, Dr. Schnell János, a Gyógypedagógiai Psychologiai M. Kir. Laboratorium jelenlegi vezetője Ranschburg Pál professor működésének és tudományos egyéniségének értékelése után 100 oldalnyi terjedelemben a laboratorium munkásságának negyedszázados eredményeit foglalja össze, a lényegét érintve csak, áttekinthetően és érthetően.

Ez a tanulmány a legértékesebb része az emlékkönyvnek. A gyakorlati gyógypedagógus számára pedig nélkülözhetetlen segédeszközzé és tájékoztatóvá fog válni.

Három részből áll.

Az I. rész a laboratoriumot ismerteti.

A II. rész a laboratorium tudományos eredményeit tárja elének a következő csoportosításban:

A., Módszertani rész: 1. Psychologiai módszerek; 2. Psychologiai mérésben; 3. Tudományos készülékek.

B., Kutatások és eredmények: I. Gyógypedagógiai Psychologia; II.

Orvospedagógiai és pedagógiai pszichológia; III. Pályaválasztási pszichológia; IV. A tehetségek pszichológiája; V. Orvosi pszichológia, Psychotherapia, psychiatria; VI. A Ranschburg-féle homogén gátlás tana.

C., A Gyógypedagógiai Psychologiai M. Kir. Laboratorium működésének méltatása a külföldi tudományos irodalomban.

A III. rész Ranschburg Pál pszichológiáját foglalja össze: a) az emberi elme tana; b) a psyche Ranschburg felfogásában című fejezetek alatt.

A munkát Ranschburg Pál arcképe disziti rézkarcban, mely művészi kép Ferenczy Valérban dicséri mesterét.

Michels.

A nyelvalaktani oktatás a modern beszédpszichológia megvilágításában. E. Kern, Gerlachsheim. (Blätter... 1928. 22. számában.)

A gondolkozás tevékenység, mely csak tárgyának megismerésével, intenciójával fejeződik be. A gondolkozásbeli feladatok megoldásában, szimbólikus tevékenységre, beszédfolyamatokra támaszkodunk, mint megoldási módszerekre.

A gondolkozás intellektuális tevékenysége antizipatórikusan kiváltja a megfelelő beszédsmát. A különböző nyelvek ugyanazon gondolat kifejezésére különböző beszédbeli eszközt, módszert használnak. A gondolkozási folyamat és a beszédfolyamat között ugyanis inkongruenzia áll fenn.

Stern szerint, amikor egy mondatot ki akarunk mondani, akkor annak lényeges tartalmát differenciálatlanul tudatunk már antizipálja. Valamiképpen tudom, hogy mit akarok mondani, mielőtt tudom, hogy milyen szavakat fogok használni. Ez a gyakorlatból folyik, melynél fogva egy bizonyos beszéd sémái szerint veszünk fel gondolkozási szokást.

A beszédben való gondolkozás következtében — melyet beszédmegértés, azaz beszédfolyamatoknak gondolkozásbeli utánélése előz meg szükségképpen — beszédsmák keletkez-

nek bennünk. Ezek a multbeli beszédtapasztalatok alapján önkéntelenül alakulnak ki bennünk és konkrét beszédbeli tevékenységünknek, mondatainknak előre meghatározzák meg a formáját. Ezek a sémák, mint a beszédbeli tevékenység tervei szerepelnek, amelyek szerint a szóanyag elhelyeződést nyer és amelyek meghatadják az egész mondatnak formai kvalitását.

Ez az antizipált mondatsema a modulatórikus-ritmikus tulajdonságokat is meghatározza.

H. Paul szerint »ezek a sémák teszik lehetővé azt, hogy mondatképzéseink mindenkor megfelelnek a grammatika és logika szabályainak, anélkül, hogy erről tudnánk, vagy hogy erre a tudatra szükségünk volna. A mondatsema pszichológiai jelenségének jelenléte előfeltétele a grammatikai szabály kialakulhatásának. Azonban minden tudatos szabály gátolja a differenciált alkalmazkodást. A beszédképesség fölött való rendelkezés kizárja a fölötte való reflexió lehetőségét. A szabály ismeretét az analógiaképzés helyettesíti.« (Ezt H. Paul már 1880-ban mondta, Prinzipien der Sprachgeschichte című művében.)

A beszédbeli tevékenység nem más, mint beszédbeli sémáknak aktualizálódása, új elemekkel való kiegészülése. A mondatképzés szintetikus folyamata tehát abból áll, hogy mondatsemák a multbeli tapasztalat analógiája szerint kiegészülnek. K. Bühler a mondatsemáknak négy típusát különbözteti meg.

A legegyszerűbb típus, amellyel minden beszédfejlődés megindul, a hangzási séma. Azután fellép az egyszerű mondat, majd a praktikus (mellérendelt) többszómondat. Most következik a differenciált mondatok birodalma. A differenciált mondatok önálló »részletsémák«-ból alakulnak ki.

H. Paul szerint: »Egymásutánjában a mondatok nagy számát halljuk, amelyek hasonló alakúak és éppen ezért egy és ugyanazon csoportba

tömörülnek. Az ismétlés következtében a közös elemek megerősödnek és így kapjuk a konkrét mondatokból a beszéd-sémát »Ch. Bühler szerint is: »Konkrét mondatokat tanulunk be és ezeket reprodukáljuk. Idővel azonban ezekből leválnak a mondatsémák, amelyek önállóan is reprodukálhatók és új mondatok képzésére felhasználhatók. Ez az ugynevezett analóg utánkonstrukció, utánképződés.«

A beszédmegértést természetesen az analóg beszéd-beli képződmények előfeltételének kell tekinteni. Ugyanígy feltétele az analógiahatásnak a beszéd-beli gyakorlat.

Beszéd-beli sémák keletkeznek fő és mellékmondatokról, kérdő- stb. mondatokról, szóvonzatokról és viszonyító elemekből stb.

Utánzás és spontánitás, beszéd-beli környezet és az egyén konvergenciája azok a tényezők, amelyek beszéd-készséghez vezetnek, és pedig a beszéd-szükséglet kielégítése kapcsán. A beszéd-szükséglet kielégítése kapcsán szerzett beszéd-beli gyakorlat képezi az analógiahatás teljes érvényesülésének az alapját. A beszéd-szükséglet vagy az azt felkeltő gondolkodás-beli tartalmak állandóan jelen vannak.

A beszéd a környezetnek a beszélőhöz való alkalmazkodását váltja ki.

A siket gyermekben is megvan a megnevezés és értelmezés tendenciája. Ennek alapján fejlesztette ki az ő jelbeszédét, mint intencionális egységet. Az ő beszédfejlődésének tényezői ugyancsak a gyakorlat és az analógiahatás. Mindkettőnek a hatását a jelhasználat csökkenti, korlátozza.

A kizárólagos beszédhasználat az analógiahatás alaperejét a siket gyermek beszédfejlődése érdekében korlátlan kibontakozáshoz kell juttatni. Csak így fog a siket gyermek beszéd-beli önállóan tevékenykedni.

A beszéd-sémák beszédgyakorlatok révén keletkeznek. Egyszerű sémákkal kell kezdeni a megszólaltatást és ezeket fokozatosan változtatni,

majd részletsémákból bonyolultabb mondatformákkal is törekszünk a beszéd-készség felépítésére. Megfelelő kifejezési formák felleltetésével a beszéd-sémák kialakulását is, az analógiahatás érvényesülését is elő kell segíteni. Különben »a külvilág által adott formák minden egyén lelkében öntudatlanul azonossági csoportokká alakulnak és pedig sokkal szervezettebben és tökéletesebben, mint ahogyan azt szándékosan előidézhetjük; az így keletkezett lelki állapot hat azután öntudatlanul, de annál hatásosabban további azonos és hasonló tevékenységeinkre.« H. Paul.

Semmiképpen sem sémákra kell azonban tanítani a siketeket, ellenkezőleg, elég terjedelmes beszédkörrel, életteli tartalommal, a szerzett beszéd-készségnek ügyes természetes beleszövésével kell a szükséges gyakorlatról gondoskodni és a beszéd-készség tervszerű felépítéséhez hozzájárulni.

A beszéd-sémák kialakulását az írás-beli tevékenység, majd az olvasókönyv használata is elősegíti.

»Beszédtanítási tevékenységünk annál értékesebb, minél inkább igénybe vesszük a gyermek önállóságát és minél inkább a tanuló lelki szükségéből merítjük a beszéd-beli formálendő tartalmakat.« (G. Deuchler).

A növendék önálló beszéd-beli tevékenységére való támaszkodás, örömei beszéd-beli növendék teljesítményeket szül, aminek az eredménye a beszéd-készség tökéletes birtoklása.

Michels.

G. Postma és P. Frölich: Het »Afziken« als Basis van Doofstommen Onderwijs totaal ongeschikt. Groningen, 1928. Terj. 57 old. (A szájról-olvasás nem képezheti a siket-némaoktatás alapját.)

A két holland kartárs sok külföldi intézetben tanulmányozta a siket-némaoktatását és a fenti cím alatt számol be tapasztalatairól. Könyvük elején a szerzők rámutatnak arra, hogy oktatásügyünk mai szervezésében a módszer és eredményeinek tanulmányozása alig végezhető teljes

pontossággal, mert egyazon csoportban totálisiketek, később megsüketültek, hallásmaradvánnyal bírók stb. általános norma szerint oktattatnak. Szájról olvasás alatt a szerzők a normális beszédnek a születése óta siket egyének a tiszta, minden segédeszköztől (jel, kézi abc, szájkezmódszer, természetellenes artikuláció) mentes leolvasását értik. A szájról-olvasást nem akarják az oktatásból kiküszöbölni, de véleményök szerint az nem tekinthető a beszédképzés főalapjául. Biztosabb közvetítő eszközöket követelnek a beszéd, illetőleg nyelvfelépítés terén, úgy az írás, a jel és a kézi abc célszerű használatát. A jel hasznos értékesítésére külön fejezetet szentelnek és példákra hivatkoznak a múltból a jelenig (Bonnet — Ammantó! Heidsick — Schneiderig).

Nagy jelentőséget tulajdonítanak az írásnak, valamint a kézi abc-nek, mert az a hangbeszéd syntaxisával bír. A korunkban most jelentkező modern törekvésekről ezt mondják: Az anyaiskola nyomdokán haladó siketnémaoktató igazi siketnémáknál egyáltalán csakis biztos közvetítési eszközök igénybevételével lehetséges. A siketnémaoktatás célja — az általuk ajánlott segédeszközök igénybevételével — mindemellett a hang és írott beszéd ismerete és használata, az artikuláció és a szájolvasás.

Sch. A.

Hollandiából. A holland kartársak 1928-ban Tijdschrift voor Doofstommenonderwijs címen egyesületi szaklapot indítottak meg, amely tartalmas és színvonalas cikkekkal bővelkedett múlt évi 4. számában. Szerkesztője R. J. Wolter, Groningen.

Néhány érdekes szemelvényt közlünk e lapszámokból. Lathouwers (St. Michiel-Gestel) és Sluizer (Amsterdam) vitába szállanak a Herlin dr. által ügyesen hirdetett u. n. belga módszerrel. Hűvösen nyilatkoznak erről, nem láttak több és jobb eredményt. Sluizer nem akar sem új módszerről, sem belga módszerről beszélni. Emlékeztet Malisch, Göpfert,

Lindner, Querll stb. eljárására. Szerinte a tanulóanyag és a tanítói egyéniség a döntő tényezők. Óvatosságra az ujtásban és a kipróbált tanítási eljárások le nem becslésére int.

Postma és Frölich egyik közös cikkükben, »Ein Besuch bei Querll«, vitába szállnak Querll leipzig-i tanárral, bírálatot mondanak az ő anyaiskolászerű eljárásának egy csomó részletéről és végül levonják közismert felfogásukat, hogy a szájról-olvasást egyedül és önmagában nem lehet a siketnémaoktatás alapjává tenni.

A holland kartársak az elmúlt év folyamán két gyűlést tartottak. Az első gyűlésen Koudijs (Rotterdam) »Tanításunk eredményei« címmel tartott előadást. Megállapította, hogy a hangbeszédmódszer nem alkalmas valamennyi siketnéma számára, hogy továbbá sokkal több gondot kell a testi, a szellemi és erkölcsi nevelésre fordítani és hogy a felnőtt siketnémák egyesületei az intézetek vezetése alá kell hogy tartozzanak.

A második gyűlésen Van Holtens »Hogyan fokozzuk a tanítás eredményét« címmel tartott értékes előadást. Előadásában erősen szembeszáll Postma és Frölich jel- és kézi abc használatára vonatkozó felfogásával. Követeli a hangbeszédmódszer javítását és jobb érvényesítését, állandó szájról-olvasási tanfolyamok rendezését a különböző koru siketnémák részére, az elvont gondolkodási képesség célszerű és mélyebb fejlesztését, a tanulmányi idő meghosszabbítását, a hangbeszéd fokozottabb alkalmazását iskolában és szülői házban egyaránt.

A holland tanáregyesületnek 61 rendes tagja van. Öt intézet (Amsterdam, Rotterdam, Voorburg, Groningen, St. Michiel-Gestel) közül 3 internátusos és 2 externátusos, összesen 801 növendékkel.

Sch. A.

A »Vox« c. szakfolyóirat, amely a hamburgi egyetem fonetikai laboratóriumának a közleményeit hozza (vezetője: Prof. Panconcelli-Calzia), a folyó évtől kezdve a következő intézetek közös szakorgánumává lett:

Nemzetközi Fonetikai Társaság, a bécsi egyetem fonetikai laboratóriuma (E. W. Scripture), továbbá németországi beszédgyógypedagógiai munkaközösség (W. Schleuss) és hamburgi beszédgyógypedagógiai munkaközösség (A. Heinrichsdorff).

Johann Bergquist, a nálunk is sokak által személyesen jól ismert és nagyrabecsült lund-i (Svédország) siketnéma intézeti igazgató, akinek már több ifjúsági könyve jelent meg, legújabban ismét szaporította ezek számát egyel a siketnéma ifjúság olvasási kedvének a fejlesztésére. Címe: *Puttes Äventyr i Blåbärsskogen*. Egy kis fiú kalandjait az epreserdőben írja le mesteri egyszerűséggel és változatossággal, sok képpel illusztrálva. A siketnéma ifjúsági irodalom talán Svédországban, éppen Bergquist buzgalma következtében, a legfejlettebb. Nyelvezet, kiállítás, illusztrálás és tartalom szempontjából a siketnémák számára kiválóan hasznosak e könyvek. Bizonyos nemes irigykedéssel állapítjuk itt meg, hogy a svéd kormány jelentős összegeket áldoz évente a siketnéma szak- és külön az ifjúsági irodalom fejlesztéséig könyvtárunk folytatása? méltó jutalom jut a munkájáért.

Guido Meucci: Libre mio. Siena, 1928. 125 o.l.d. Egy igen egyszerű, de mégis kedves nyelvezeten megírt olasz könyvecske a siketnéma ifjúság számára. Gyermekek élményeket és történetkéket beszél el benne, finom és sok képpel illusztrálva. Az emberben az az érzés támad, hogy örülnek ennek a kis olasz siketnémák és — az a fájó kérdés vetődik fel, hogy hol van a mi, Vácott megindult ifjúság ikönyvtárunk folytatása?

R. Arpaia: Sillabario ad uso delle scuole dei Sordomuti. Milano, 1928. 300 képpel, 87 old.

Ez az értékes és gazdagon illusztrált nyelvtanító könyv érdekes bepillantást enged az olaszok mai módszeres eljárására. A könyv a két első évfolyam anyagát tárgyalja áttekinthetően és a siketnémák szempontjából felette hasznos a sok ma-

gyarázó kép. A tanítás menete érzéshangokból és szóegységekből indul ki, támogató segítségül veszi azonban a gagyogást, az egyes hang- és szótaggyakorlatokat is. Mondatok csak ezek bőséges gyakorlása után, a tanfolyam második felében lépnek fel.

Levana. Nemzetközi gyógypedagógiai folyóirat. Neves szakemberek közreműködésével alapította és szerkesztette: Dr. Kreszberger S. kormánytanácsos. Kiadó: Taubstumm-Verlag Hugo Dude, Leipzig-C. 1., Oststrasse 9. Megjelenik negyedévenként. Előfizetése egy évre 5 márka.

A folyóirat Jean Paul nagy nevelés-tanának (Braunschweig, 1807.) és »Levana« gyp. nevelőintézete emlékeztérére vette fel a nevét. Célja a siketnémák, vakok erkölcsi és szellemi fogyatékosok, hibás beszédűek ügyének tudományos és gyakorlati szolgálása. Kapcsolat kíván lenni az összes kultúr népek gyógypedagógiai törekvéseiben.

Az I. negyedévi száma 1929. januárban jelent meg gazdag és értékes tartalommal 3 ivny terjedelemben. Az I. szám tartalma: Céljaink. Munkatársaink. A folyóirat magyarországi munkatársa Schulmann Adolf igazgató. — B. Thollon, a párisi siketnémaintézet tanulmányi felügyelője, Degerando: A siketnémák nevelése (1827) c. nagy művét ismerteti. — H. M. Deinhardt: A munkatartásról általában és vonatkozásban a a szellemi fogyatékosok nevelésével. Dr. Krenberger elő és utószavával. — K. Baldrian-Wien: Ut a gyakorlatból az elmélet felé. — Dr. Krenberger-Wien: A belga módszer. I. rész. — A 150 éves lipcei siketnémaintézet. — Lapszemle. Könyvismertetés. Stb.

A folyóiratot melegen ajánljuk intézeteink és kartársaink figyelmébe.

Sudetendeutsche Taubstummenseitigung. Szerkeszti: J. Rudolf Seltmann, Komotau, Beethovenstrasse 14. (Csehország). Évi előf. Magyarország részére 5 márka. Megjelenik havonta.

Az első évfolyamból eddig 3 szám

jelent meg. Valóban ritka ügyesség-
gel és jól szerkesztett lap, amely a
siketnémák ügyeit komolyan van hi-
vatva szolgálni. Szerkesztője maga
is siketnéma nyomda tulajdonos, aki
érzi, hogy a mai nehéz viszonyok kö-
zött a siketnémáknak fokozottabb
mértékben van szükségük általános
és gyakorlati tudásra, hogy az élet-
versenyben helyt állhassanak. Érté-
kes és komoly az a kérése, amelyet
minden intézethez és tanárhoz intéz,
segítséget, együttműködést kér-
vén. J.

**Dr. Karl Hansen: Die Problema-
tik der Sprachheilschule in ihrer
geschichtlichen Entwicklung.** C. Mar-
hold, Halle. Különnyomat a »We-
ge zur Heilpädagogik« c. folyóirat-
ból. 1929. — 100 old.

Az első ilyen mű, amely a
gyógyped. beszédiskola munkaterüle-
téről világos és összefoglaló képet
ad. Szerző maga is így iskolánál dol-
gozik és sok évi tapasztalattal ren-
delkezik. Tanulmányában ez iskolafaj
kulturtörténeti és társadalmi szüksé-
gességét igazolja. Tárgyilag kriti-
kai megvilágításban a beszédiskola
lényegét, feladatait és lehetőségeit
tárgyalja, valamint azt a viszonyt is,
amelyben a beszédiskola a többi
gyógyped. iskolával van. Szerencsé-
sen fejti ki a gyógyped. tanár és
szakorvos együttműködését. Dr. Han-
sen e könyvével valóban értékesen
használt a gyógyped. beszédiskolák
— sajnos egyelőre csak a külföldön
— mindjobban fejlődő ügyének.

Sch.

**Die staatliche Staubstommen-An-
stalt zu Leipzig. 1778—1928.** Ünne-
nepi emlékkönyv a lipcsei siketnéma-
intézet 150 éves fennállása alkalmá-
ra.

A 163 oldalt kitevő emlékkönyv
művészi illusztrációival, kimutatásos
mellékleteivel és tartalmával szinte
forrásmunkájává válik a siketnémák
nevelésügyének. Itt csak az emlék-
könyv értékes tartalmát közöljük ci-
mek szerint, amelyekből a lipcsei in-
tézet mai vezető szerepe világlik ki.
Előszó. — Fr. Wegwitz: A lipcsei

siketnéma-intézet mai szervezetében.
— Joh. Schlenkrich: A lipcsei si-
ketnéma-intézet története. — Rud.
Lindner: A lipcsei intézettel kapcso-
latos pszichológiai és fonetikai la-
boratórium. — A. Schneider: A
lipcsei intézet siketnémákat védő és
gondozó munkája. — Dr. P. Schu-
mann: A német siketnémaügyi mu-
zeum, mint a gyűjtés, a kutatás és
tanítás otthona. Sch.

**Dynamikus és psychogen eredetű
beszédzavarok.** Dr. Trömmer ham-
burgi főorvos előadása a Heini-
cke Sámuel jubileumi kongresszuson
Hamburgban, 1927. június 9-én.

A beszéd az ember legmagasabb
kulturjava és a legmagasabb moto-
ros tevékenysége. Ez által különbö-
zik az ember a leghatározottabban
az állattól. Facultas signatrix, mint
a gondolatközlés eszköze, csak az
ember tulajdona és ezt ő is csak
éveken át való szorgalmas gyakor-
lás és egy rendkívül bonyolult, ér-
zékeny idegzetű beszédapparátus ut-
ján nyeri el. Természetes tehát, hogy
a zavarok sokasága léphet fel a be-
széd és fejlődése folyamán. Tröm-
mer általában háromféle beszédza-
vart különböztet meg: organikus, dy-
namikus és psychogen eredetű be-
szédzavart.

Organikus zavarok keletkezhetnek:
szív- vagy tüdőbaj okozta légzési
zavarok által, gégefőmegbetegedések
okozta hangképzési zavarok által,
artikulációs zavarok a felső hangjáratok
és azok környékének rendellenességei
vagy megbetegedései folytán. Az
agykéreg megbetegedéséből származó
beszédzavarokat aphasiáknak neve-
zük; vannak motoros, sensoriusos, ve-
zetési stb. aphasiák. Az ilyen orga-
nikus zavarok hosszantartók, tartó-
sak vagy progresszívek. Aphasiák-
hoz hasonló átmeneti zavarok agyráz-
kodás, migraine következtében is
felléphetnek. Mivel azonban ezeknél
organikus megbetegedés vagy defek-
tus nem mutatható ki, Trömmer eze-
ket dinamikus zavaroknak nevezi és
ezzel a megjelöléssel a tisztán psy-
chogén eredetűektől elkülöníti.

Psychogen beszédzavarok azok, amelyeket lelki izgalmak, gátítások és zavarok idéznek elő; ezek azonban sohasem vezetnek tartós megbetegedéshez vagy veszélyes kitörésekhez: ezek valójában nem ideogen, hanem thymogen (affectus következtében) természetűek. A legegyszerűbb példái a beszédzavaroknak a hysteriás zavarok. Önmaguktól tűnnek el vagy suggestív uton gyógyíthatók.

Psychogen beszédzavar végül a származásilag nem hysteriás, tehát fajlagos (Sarbó elnevezése. Sch.) dadogás, amelyet régebben Kussmaul és Gutzmann görccsteóriája az összerendezés neurozisének fogott fel és a szerint kezeltek. Trömmmer a dadogást 1905 óta mint kényszerneurozist ismerte fel és így fogja fel ma is. A dadogás gyökerei a gyermekkorba nyulnak vissza; affektgátlások vagy dinamikus artikulációs zavarok következtében származott átmeneti kiejtési zavarokkal kezdődik és kedvezőtlen környezethatások vagy kényszerneurozisa disponált gyermek fixáló tendenciája által ismétlődik és megrögződik a zavar. Végül beáll a beszédfélelem. A zavar legyőzésére használt ellenakciók hozzák létre a klonikus-tonikus görccsöket és egyéb együttmozgást. A dadogás gyógyításának alapelvét a következők kell, hogy képezzék: A figyelem eltérítése a beszédaktusról; a zavar alapját képező képzetkomplexum feloldása; félelmi és autosuggestiók kiküszöbölése; önálló, ellenállóképes és öntudatos egyéniség nevelése.

Schulmann Adolf.

Prof. dr. Ranschburg Pál: Die Les- und Schreibstörungen der Kindesalters. E zavarok pszichológiája, fiziológiája, pathológiája, gyógypedagógiai és orvosi terápiája. C. Morhold-Halle kiadása. 1928. 314 old. Ára 12 Márka.

Minket ez a mű nemcsak azért érdekel, mert Ranschburg egyetemi professzor a magyar gyógypedagógiai ügy régi és legkiválóbb művelője, tanárképző főiskolánknak is tanára, hanem érdekel kiválóképpen

azért is, mert alapvető gyógypedagógiai kérdést a tudomány és gyakorlat minden irányu vonatkozásában tárgyal. A gyógyped. tanár ebből a könyvből mélyen és sokat meríthet tudományos fejlődése és gyakorlata érdekében. A könyv tartalma: 1. A normális, abnormális és subnormális gyermek olvasás- és írásteljesítménye: a) az olvasási képesség vizsgálata; b) olvasás és képesség, olvasási érettség, olvasási visszamaradottság és olvasási gyengeség; c) olvasási gyengeség és konstitúció; d) eugraphia és graphasthenia. 2. Az infáns szó- vagy olvasási vakság, kongenitális, ill. családi alexia; a) a tulajdonképpeni olvasási és írásgyengeség; b) a tulajdonképpeni infáns olvasási vakság. 3. Az olvasás és írás és azok zavarainak psychophysiológiai analysise és theoriája: a) az olvasási képesség tényezői; b) az írásképeség tényezői és lefojlyása. 4. Az olvasás és írás mindennapi és beteges zavarai: a) a quantitativ gátlás; c) az effektiv gátlás. 5. Az olvasási és írászavarok gyógypedagógiai és orvosi kezelése: a) a gyógypedagógiai olvasás- és írástanítás legfontosabb módszerei; b) küzdelem a hibázási hajlam ellen; c) az orvosi thérapia.

Schulmann Adolf
Igler Antal: Fogalmazástanítás a siketnémák intézetében. Szerzőnek ez az értékes tanulmánya a S. V. O. Ü. 1928. évi 5—9. és 1929. évi 1—2. számából különlenyomatként is megjelent. Terj. 29 old. Kapható a kiadóhivatalunk vezetőjénél. Ára 1 P.

Klara Román-Goldzieher: Untersuchungen über die Schrift der Stotterer, Stammler und Polterer. Különlenyomat a Zeitschrift für Kinderforschung 35. kötetének 1. füzetéből. Berlin, 1929. — Német nyelvű fordítása annak az értékes tanulmánynak, amely a »Magyar Gyógypedagógia« 1928. évfolyamában is megjelent és amelyet a Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1928. évi 5—7. száma ismertetett.

Dr. Bárczi Gusztávnak lapunk 1928. évi 10-ik és 1929. évi 1—2. és 3.

—5. számában »Hallásvizsgálatok és selectió« c. értékes tanulmánya különlenyomatként jelent meg. Kapható kiadóhivatalunkban. Ára 1.20 P.

Dr. Paul Schumann: Taubstummenwesen. Übersichtsreferat. Különlenyomat a Zeitschrift für Kinderforsch. 35. kötetének 1. füzetéből. Szerző referátumában összefoglalóan bemutatja az utóbbi évek irodalmát, amelyek a siketnémaugy problémáját kutatják, megvilágítják, javítják és megoldani törekszenek. A sok

külföldi név mellett magyar nevekkel is találkozunk. Így a referátum megemlékezik Ranschburg professor és Schnell dr. vizsgálatairól a siketnémák számolási, illetve olvasási képességeivel kapcsolatban, továbbá Michels Fülöp tanulmányáról, amelyben a siketnémaoktatás jövőjébe pillant, valamint Nagy Péter történeti munkájáról, amelyben a magyarországi siketnémaintézeteket ismerteti. A magyar szerzők itt említett munkái német nyelven is megjelentek.

Hivatalos rész.

MEGHÍVÓ

A Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egyesülete folyó évi június hó 8—10-én Egerben, a siketnémák intézete új otthonában tartja XXVI. évi rendes közgyűlését, amelyre tisztelettel meghívjuk.

Budapesten, 1929. évi május hó 10-én.

Vollmann János s. k.
titkár.

Herodek Károly s. k.
elnök.

A közgyűlés tárgysora:

1. Elnöki megnyitó.
2. Titkári jelentés.
3. Dr. Tóth Zoltán előadása: A gyógypedagógiai tanárképzés célja és feladata.
4. Völker József előadása: A gyakorlati irányu alapvető számtantani-tanítás.
5. Szünet közben: Az egri siketnéma-intézet növendékeinek tornaünnepélye és versenye az intézeti tornász-bajnokságért.
6. A pénztáros jelentése.
7. A számvizsgálók jelentése.
8. A szerkesztő jelentése.
9. Tisztujtítás.
10. Indítványok.

Megjegyzés: Az előadások tartama 25 perc. A hozzászólások tartama 3 perc.

Tájékoztató

a siketnémák egri intézete új otthona felavatásával kapcsolatban tartandó ünnepélyes tanáregyesületi közgyűlés programjáról.

Szombaton, jun. 8-án:

Indulás Bpestről, lehetőleg a délutáni gyorsal. (Közvetlen harmadosztályu külön kocsirol gondoskodik az egyesület, vagy mi.)

Érkezés Egerbe fél 6-kor. Fogadtatás, Gárdonyi sirjának a megkoszoruzása s a város megtekintése. Vacsora az intézetben. (Szállás a hölgyeknek az intézetben, az uraknak a községi közigazgatási-tanfolyam internátusában.)

Vasárnap, jun. 9-én.

7—8-ig fürdés az uszodában és az intézeti uszóverseny megtekintése. Reggeli. 9-kor ünnepi nagymise a székesegyházban. Fél 11-kor az intézet új hajlékának felszentelése. A szertartást Kriston Endre püspök ur öméltósága végzi s ugyanő mondja az ünnepi beszédet is. Egyéb beszédek és üdvözlések. A felszentelési ünnepesség befejeztével néhai szeretett igazgatónk, Mlinkó István sirjának a megkoszoruzása. Fél 2-kor ebéd a Korona-szálló éttermében.

Ebédután a Lyceum, a vár és a kazamaták megtekintése.

Vacsora előtt — ha a vonatban nem volna megtartható — választmányi gyűlés.

Vacsora az Érsek-kerti Kioszkban, vagy az intézetben.

Hétfőn, jun. 10-én.

Réggel uszodázás. (Hölgyek a közgyűlés ideje alatt.)

9-kor a közgyűlés megkezdése.

11-kor 25—30 perces tornaünnepegy és verseny az intézeti tornász-bajnokságért. Utána a közgyűlés megtartása.

1-kor ebéd az intézetben.

Ebédután autós kirándulás Szarvasköre, ott uzsonna-vacsora s esetleg a közgyűlés befejezése.

Felvetődött még egy egynapos gyalogturának a terve. Egerből a Bükkön keresztül, Lillafüred, a Háromi-tó és Diósgyőr érintésével, Miskolcra (35—38 km.), valamint Parád-fürdő s az ottani üveghuta megtekintése is. (Egerből autón 30—35 km. Az autóköltség személyenként körülbelül 5 P.)

Mindkét kirándulás természetesen csak 11-én, kedden volna nyélbeüthető. Ha elegendő jelentkező akad, a legnagyobb készséggel állunk rendelkezésekre,ilyirányú szándékot azonban sziveskedjetekek határozott formában külön bejelenteni.

Ismételten hangoztatjuk, hogy minden igyekezetünkkel azon leszünk, hogy egri tartózkodásokat minél kellemesebbé tegyük.

Legyen szabad röviden még a dolgot anyagi oldalát is teljes őszinteséggel megvilágítani. Mindenesetre arra törekszünk, hogy vendégeinket az ünnepség és a közgyűlés tartamára az utiköltségen kívül egyéb kiadás ne terhelje. Ha azonban rajtunk kívül álló okok miatt az nem lenne teljes egészében megvalósítható, megkíséreljük a kiadásokat a minimumra redukálni.

Egyébként pedig — a rendelkezésünkre álló idő rövidsége miatt — nagyon kérjük a jelentkezők névsorát *legkésőbb május hó 15-ig* megküldeni.

Mégegyszer: gyertek, várunk, szívesen látunk!

Kartársi szíves köszöntéssel:

az egriek.

Az egriek levele

Régi jó idők őszinte és meleg kartársi érzése csendül kiaz egriek leveléből. Mi öregebbek még élénken emlékszünk arra az időre, amidőn

közgyűléseinken az ügyért való lelkes munkálkodás és a kartársi együttlét őszinte öröme harmónikus érzésben csendült össze és egy-egy ilyen közgyűlés — mint néhai jó Mlinkó Pista idején, 1909-ben az egri vala — valóságos ünneppé magasztosult. Eger most megismétlődik és adja Isten, hogy másutt is térjen vissza a multból minden jó! Ime, a levél:

Kedves Kartársak!

Egyesületünk választmányának azt a ránk nézve igen megtisztelő határozatát, hogy a f. évi közgyűlést Dobó dicső történelmi multu városának falai között szándékszük megtartani, mindnyájan őszinte, igaz örömmel fogadtuk.

Ez immár a második eset, hogy Egyesületünk oktatásügyünk fellendítését, előbbrevitelét célzó lankadatlan, lelkes munkálkodásának terepét a törökverő ősök s az »Egri csillagok« halhatatlan nevű írójának földjére helyezi.

Igaz kartársi szeretettel várunk benneteket, hogy miként a multban, most is friss erőt, új lelkesedést merítsünk rögös pályánk terhes munkájához, abból a kiapadhatatlan, bő forrásból, mely a programon szereplő értékes szakelőadásokon kívül a melleg kartársi együttérzés és szeretét jelent számunkra.

De testvéri érzéssel és szíves barátsággal hívunk, várunk mindnyájakat, intézetünk sokáig nehezen nélkülözött új otthonának felavató-ünnepségére is, mely — terveink szerint — a közgyűlést egy nappal megelőzné. Örömnepünk akkor lenne teljes, ha azon kartársaink mentől nagyobb számban vennének részt.

Részletes programot egyelőre még nem állíthattunk össze, de tekintétek annak ígérteket, hogy a rendelkezésünkre álló szerény eszközökkel és képességeinkkel mindent elkövetünk, hogy vendégeink a lehető legjobban érezzék magukat körünkben s mentől maradandóbb, kellemesebb emlékeket vigyenek majdan magukkal otthonukba.

Gyertek el minnél többen! Legyünk egyszer együtt valamennyien!

Meleg kartársi üdvözléttel:

az egriek.

A gyógypedagógiai tanárképzés célja és feladatai

(Dr. Tóth Zoltán előadásának kivonata.)

A gyógypedagógiai tanárképzés célja a gyógypedagógiai tanárság olyan irányú képzése, hogy:

1. a fejlődés alacsonyabb fokán álló gyermekek nevelését és oktatását;

2. vagy az egyébként fejlett egyén részletes hibáinak, rendellenességeinek és fogyatékoságainak javítását pedagógiai eszközökkel — végezni tudja.

Minden eshetőségre kész, magasabb pedagógiai képzettségű tanárság képzése a gyógypedagógiai tanárképzés sokoldalú célja; — oly tanároké, akik a fogyatékosok gyógyító nevelésének problémáját nemcsak a fogyatékosok, hanem a fogyatékosok rendszeres ismeretétől is támogatva tudják szolgálni.

Az iskolai gyógyító nevelés mellett a fogyatékoságügynek egyben oly társadalmi kérdései merülnek fel, amelyeknek szolgálatára szintén megfelelő képzettségű pedagógus-kart állítani szükséges. Oly gyógypedagógiai tanárság képzésére kell tehát törekedni, akik az iskolai nevelésen és oktatáson kívül a fogyatékosok társadalmi megelőzésének és a fogyatékosok társadalmi védelmének problémáit is szolgálni tudják. E cél megvalósítását a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola oly módon törekszik elérni, hogy a jelölteket a fogyatékosok, valamint az egyéneken található fogyatékosok természet-tudományos alapon való megismerésére képesíti, a fogyatékosoknak pedagógiai értékelését lehetővé teszi és az oktatással párhuzamosan a gyógyító pedagógiai terapia kiépítésére is törekszik. Ezenkívül a fogyatékoságügy társadalmi problémáinak megismertetését is feladatának tekinti.

A gyógypedagógiai tanárképzés e feladatainak megvalósításánál három főpillérrre támaszkodik, u. m.:

1. az orvostudományra,
2. a pedagógiára,
3. a társadalomtudományokra.

A Tanárképző Főiskola szervezetében e három ismeretkör érvényesül, tárgyakra és évfolyamokra célszerűen elosztottan.

A gyakorlati irányu alapvető számtantantítás.

(Völker János előadásának kivonata.)

1. A számtantantításban általános-ságban követett eljárása. Eljárásunk eredménye. (A számtani műveleteknek gépileges ismerete. Növendékének megtanulják az összes műveleteket, de gyakorlati alkalmazásukban teljes bizonytalanságban mozognak.)

2. Számolni csak az tudhat, aki az, élet minden vonatkozásában megtanulja egybevetni, elkülönöztetni, halmozni, felbontani a bármilyen formában jelentkező mennyiségeket.

3. A siketnéma számolni tudásának alapja és feltétele, hogy már a kezdet kezdetén az elvont számokkal való örökös kísérletezés helyett gyakorlati irányban foglalkoztassuk őket és az ahhoz szükséges kifejezésekre megtanítsuk. A gyakorlati irányban való állandó foglalkoztatás az alsó fokon bizonyos mértékben csak a lassu haladást teszi lehetővé, de viszont ezáltal a gyermek tudása mélyebb, alaposabb lesz, míg az előforduló kifejezések változatossága nyelvkincsét gazdagítja.

Választmányi gyűlés. Tanáregyesületünk választmánya ápr. hó 27-én a siketnéma bpesti áll. intézetében Herodek Károly elnöklésével népes gyűlést tartott, amelyen a vm. tagjain kívül több fővárosi és vidéki kartársunk is résztvett. Herodek elnök megnyitó beszédében kegyelettel emlékezett meg a megboldogult Klis Lajosról és hervadhatatlan érdemeiről. Szeretettel üdvözölte Puha, Pető c. igazgató kartársainkat legfelsőbb kitüntetésük alkalmából. A pénztáros és szerkesztő jelentését tudomásul vették, különösen elismerve Rédiger pénztáros pontos és lelkes ügykezelését. Vollmann titkár jelentésében az egyesületi munkásságot ismertette: a tantervrevízió ügyében nov. 3-án szakülést tartottunk; egyesületünk képviselte magát a soproni intézet jubileumán; Klis ny. igazgató elhunytával kapcsolatos egyesületi részvételtől számolt be; államsegély 462 P; az alapszabályok sokszorosítottak és szétküldtek; új tagok felvételi kérelme. Az üdülőházzal kapcsolatban jelentette a titkár, hogy két köriratot és egy tájékoztatót küldött az Elnökség az egyes testületeknek.

Majdnem kivétel nélkül osztatlan örömmel fogadták a kartársak az üdülőlház eszméjét és készséggel vállalták az anyagi kötelezettséget. A havi ötven filléres hozzájárulással szemben a tagok tekintélyes része önként magasabb összeget ajánlott fel. Egyesek bizonyos tiszteletdíjaikat ajánlották e célra. A népjóléti miniszterhez kérvény adatott be az államsorsjáték jövedelméből való részese-dés tárgyában. A vkm.-hez beadott támogatás iránti kérelmünkre az a válasz érkezett, hogy fedezet híján nem volt teljesíthető. A vm. elhatározta végül, hogy a tagok által ajánlott összegek befizetését megkezdi, azt külön kezeli, és hogy az Elnökség útján újabb értesítőt küld a testületeknek különösen kérvén az érdekelteket az »Örszemek« bevált rendszerének a bevezetésére. Örömmel tárgyalta a vm. az egri kartársak ama ajánlatát, hogy az ottani intézettel kapcsolatban létesítsék szünidei üdülőtelep. A vm. arra kéri az egri intézetet, hogy erre a kartársi nemes érzéssel telt ajánlatukra a megvalósítás módozataira vonatkozólag tegyenek előterjesztést. Szóvátétett a gyűlésen a Pesti Hirlap április 25-ik számában »A rendszer« címen ifj. Hegedüs Sándor tollából megjelent tárcacikk, amely különös formában foglalkozik egy igazgató rendszerével, aki éheztetéssel szoktatja hülye, beszélni nem tudó növendékeit a munkára. Megfelelő tájékozódás után kiderült, hogy az egész tárca alakjai költött személyek és bizonyos állapotnak a megrajzolását célozta vele az író. Elnök bejelentette, hogy az egri kartársak meghívták az Egyesületet, hogy közgyűlését az egri siketnéma-intézet új épületének ünnepélyes felavatásával kapcsolatban Egerben tartsa meg. A kartársak nagy örömmel fogadták az egri meghívást és a közgyűlés napjaul június 9—10-ét állapították meg. Végül következett Simon h. szakfelügyelő nagyvonalu előadása »Tallózások a fogyatékosok oktatásügye területén«, amelyet a gyűlés hálával és osztatlan tetszéssel fogadott. Az előadást lapunk más helyén közöljük. A választmány foglalkozott azokkal a már igen sürgős megoldásra váró kérdésekkel, amelyek ugy személyi, mint ügyfejlesztési szempontból immár elhalaszthatatlanok.

Ilyenek a fiatal tanárok kinevezése, a növendékszaporulattal beállott nagyfoku tanerőhiány, intézetek átszervezése és szükséges új intézmények létesítése stb. Oly égetően szükséges e kérdések jó megoldása, hogy e nélkül a természetes fejlődés erőszakosan megfojtatik, minden lelkes munka- és áldozatkészségünk ellenére. Elnökségünk felterjesztésekben fogja illetékes helyeken e kérdéseket megvilágítani és megoldásukat kérelmezni.

Tanáregyesületünk új tagjai: 1. Gansel Irén, izr. sn. int. Bpest. 2. Wenninger Berta, sn. int. Sopron. 3. Végh Ferenc, sn. int. Sopron. 4—7. Debreceni Róza, Tinschmidt Ernő, Tinschmidtné, Markovits Vilma és Tóthné Szabados Ilona, sn. int. Debrecen. 8—9. Demjén Mária és Szabó Géza, sn. int. Eger. 10—11. Nagy Kamill és Nagy Ilonka, nagyoth. int. Bpest. 12—13. Schnellbach Ferenc és Szilárdffy Ernő, sn. int. Kaposvár. 14 Péter Antal szföv. gyp. int. és 15. Irlanda Zoltán szföv. kiségitő iskola. (1929. ápr. 27-i. választmányi gyűlés határozatából.)

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus végrehajtóbizottsága Négyessy László dr., egyet. tanár vezetésével május 10-én adta át a kongresszus 21 szakosztályának határozatait Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszternek és Petri Pál államtitkárnak. Négyessy professzor beszédében a magyar tanügyi összes szervezeteit egybefoglaló kongresszusi munka jelentőségére mutatott rá. A miniszter ur a legnagyobb megértéssel és jóakarattal fogadta a magyar tanitóság határozatait. — Komolyan reméljük és komolyan várjuk, hogy a magyar egyetemes oktatásügy ugy nevelés-tanítási, mint szervezeti tekintetben a fejlődés útján előre és tovább halad, de hisszük azt is, hogy a tanitóság és tanárság jogos státuskivánalmi a megvalósuláshoz fognak mielőbb eljutni.

Meghívó a Siketnémák és Vakok Tanári Országos Egyesületének folyó évi május hó 24-én délután 4 órakor a siketnémák budapesti állami intézetében tartandó *szakülésre*.
Előadó: Lett József siketnémaintézeti

igazgató, kecskemét: A gyermek önkéntes megnyilatkozására épülő tanításmód.

A tárgy érdekességére és fontosságára való tekintettel minél számosabb megjelenést kérünk és a vidéki intézetek legalább egy taggal delegáltaság magukat.

Különfélék.

Országos szaktanácsunk új elnöke. A m. kir. vallás- és közokt. miniszter dr. Nagy Árpád h. államtitkárt a Gyógypedagógiai Intézetek Orsz. Szaktanácsának elnökévé nevezte ki. Dr. Nagy Árpád h. államtitkárelnökké való kinevezése szaktanácsunk életében igen jelentős eseményt jelent, mert ügyünk mélyreható kérdéseiben a szaktanács a hivatott véleményadó testület és így a h. államtitkár ur, aki egyben a gyógypedagógiai ügyek revizor államtitkára is, a legközvetlenebbül életképes kapcsolatba jön ügyünkkel, amely viszonylatból csak áldás fakadhat a magyar gyógypedagógiai fejlődést váró és akaró ügyére. Öszinte és mély tisztelettel köszöntjük a szaktanács új elnökét!

Öszinte tisztelettel bucsuzunk együttal a szaktanács volt elnökétől, dr. Huszka Jenő miniszteri tanácsos urtól, aki a nyugdíjügyosztály élére helyeztetvén, távolabb került a gyógypedagógiai ügytől, amelynek megértő és segítő vezére volt. Őméltósága emlékét hálás érzéssel zárjuk szívünkbe!

Mi erősen hisszük, hogy a nemes megértés és segítő jóakarát felülről, összefogván az alulról jövő kitartó, áldozatos és céltudatos munkás kötelességteljesítéssel, méltó helyet biztosít a magyar gyógypedagógiai ügynek nemcsak e haza egyre fejlődő kulturális és szociális keretében, de európai viszonylatban is.

Legfelsőbb elismerés. A Kormányzó Ur Őfőméltósága a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter ur előterjesztésére Ranschburg Pál dr. egyetemi rk. tanár, közegészségügyi főtanácsos, a gyógypedagógiai laboratóriumok tudományos főfelügyelőjét, a gyógypedagógiai pszichológiai

m. kir. laboratórium 25 éves fennállása alkalmából legfelsőbb elismerésében részesíteni méltóztatott.

Ranschburg professor alapította meg a laboratóriumot, ő teremtette meg a magyar kísérleti pszichológiát és ujabban a homogén gátlások törvényével szerzett világszerte elismerést a magyar tudománynak. A gyógypedagógiai tanárság, amely őszintén hálás Ranschburg professornak a gyógypedagógiai tudomány megalkotása körüli érdemeiért, osztatlan örömmel és tisztelettel szívből köszönti tanítómesterét.

Cimadományozás: A kormányzó ur őfőméltósága a közoktatásügyi miniszter előterjesztésére Puha László és Pető Ferenc budapesti siketnémaintézeti tanároknak a gyógypedagógiai intézeti igazgatói címet adományozta. Pető és Puha kartársaink kitüntetése egy évtizedeken át végzett munka méltó erkölcsi elismerése, amely tanárságunk körében osztatlan örömet keltett.

Látogatás. Dr. Nagy Árpád h. államtitkár dr. Hoór Károly min. oszt. tanácsos kíséretében f. é. február hó folyamán meglátogatta a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézetét és a Siketnémák Budapesti Áll. Intézetét. Mi őszintén örülünk és jelentős értéket tulajdonítunk annak, ha ügyünk intézői nemes érdeklődéssel kísérik nevelés és oktatásügyünket, mert tudjuk, hogy a dolgok közvetlen megismerése fejlődést szül.

A Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Orsz. Szövetsége folyó évi március hó 2-án Szegeden megtartott kongresszusán Klug Péter gyógypedagógiai orsz. szakfelügyelőt az egyetemi ifjuságért való fáradhatatlan buzgólkodásáért és ügyeik felkarolásáért, lelki, erkölcsi és anya-

gi fejlesztése körüli érdemeiért a M. E. F. H. O. Sz. tiszteletbeli tagjává választotta.

Dézi Lajos dr., a szegedi Ferenc József Tudományegyetem rektora Klug Péter gyógypedagógiai orsz. szakfelügyelőhöz, aki a Herczeg Ferenc elnöke alatt álló Délvidéki Otthon ügyvezető alelnöke és e minőségében hathatósan támogatja az egyetemi ifjúságot, a következő táviratot intézte: »A szegedi Ferenc József Tudományegyetem tanárkara és ifjúsága a Horthy-intézet megtekintése alkalmából hálás szeretettel emlékszik meg Nagyságodról, aki e nemes diákjóléti intézménynek elhelyezését nagyértékű támogatásával biztosította.«

Purébl Győző dr., egyet. m. tanár, kormányfőtanácsos, szűv. tanácsnokot a Magyar Gyógypedagógiai Társaság folyó évi március hó 7-i ülésén iktatta be tiszteletbeli tagjai sorába. Az üdvöző beszédet Rottenbiller Fülöp dr., igazságügyi államtitkár mondotta a tőle megszokott nemes és mélytartalmu lendülettel. Őszinte örömmel jegyezzük ide e nevezetes eseményt, mert Purébl tanácsnok ur Őméltósága az ő nagyvonalu és lelkes, tetteváltó kulturpolitikájának a csokrába szeretettel és megértéssel illesztette be a gyógypedagógia ügyét.

A Gyógypedagógiai Psychológiai M. Kir. Laboratorium fennállásának 25 éves jubileumával kapcsolatosan Ranschburg professor tiszteletére április 28-án délelőtt rendezett nagyszerű ünnepélyt, aznap este a Gellért-szálló márványtermében megtartott, szintén nagyszerűen sikerült, emelkedett hangulatu ünnepi vacsora követte, amelyet a tudós professor tiszteelői, barátai és tanítványai rendeztek. Az első felköszöntőt Ranschburg professor mondotta, a Kormányzó Ur Őfőméltóságára emelvén pohárát; az ünnepélyt elsőnek Nagy Árpád h. államtitkár, a kultuszminister urat és munkatársait dr. Tóth Zoltán főiskolai igazgató köszöntötte fel. Felköszöntőket mondtak még:

Weszeley egyetemi tanár, Heller professor Bécsből, Egenberger igazgató Münchenből, Lobmayer dr., egy. m. tanár, Frankl dr. orvos és még számosan. Végezetül Ranschburg professor szóalt föl a tőle megszokott magasivelésü és élvezetes formában.

A Budapest VII. ker. Erzsébetvárosi Keresztény Kaszinó, amely a főváros egyik legerősebb társadalmi tényezője, f. é. március 9-én tartott közgyűlésén Simon József h. szakfelügyelőt titkárrá, Schulmann Adolf igazgatót a választmány tagjává választotta. Szabady Géza kartársunknak a közgyűlés buzgó és önzetlen működéséért jegyzőkönyvi köszönetet mondott.

Stangl László és Ernyey Jolán szűfővárosi kartársaink az elmúlt karácsonyi szünetben tartották esküvőjüket a II. ker. róm. kath. templomban.

Tinschmidt Ernő és Markovics Vilma debreceni kartársaink szintén az elmúlt karácsonyi szünetben tartották esküvőjüket a debreceni evangélikus templomban.

Balázs Géza tanárt a vkm. a békésgyulai gyógypedagógiai intézettől a kisujszállási intézetbe áthelyezte.

Klis Lajos megboldogult igazgató, feledhetetlen jó mesterünk temetésére vonatkozólag (i. S. V. O. Ü. 1929. évi 1—2. sz.) pótlólag közöljük, hogy a január hó 7-én Nyiregyházán végbement temetésen a debreceni siketnéma-intézet képviselőjében megjelentek Markovics Árpád igazgató, Palatinus N. Károly, Jávör Gyula és Tinschmidt Ernő tanárok. A családi sirbótnál Markovics igazgató mondott bucsubeszédet és a debreceni tanári kar koszoruját elhelyezve kedves Mesterünk koporsójára, eltávozott.

Berkes Jánosné, sz. várbogyai Csepny Jolán folyó évi április hó 18-án az Urban elhunyt. A megboldogultban Berkes János ny. orsz. szakfelügyelő feleségét, Ungermann József kartársunk pedig anyósát gyászolja. A megboldogult nemes és szeretetre-

méltó egyéniségét, művelt lelkét kegyeletes emlékként zárjuk szívéinkbe. Ny. b.!

Pischinger Nándor, a Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézetének ny. zenetanára febr. 28-án elhunyt. A boldogult 30 éven át működött a vakok orsz. intézeténél szép sikerrel s ezen idő alatt főképpen hegedű, de egyéb zenekari hangszerek oktatásával is foglalkozott. Ny. b.!

Markovics Melinda, Markovics Árpád debreceni siketnémaintézeti igazgató 21 éves leánya február 22-én visszatért fehér lelkével bölcs Teremtőjéhez. Ny. b.!

Ifj. Winkler Sándor, Winkler Sándor váci kir. orsz. siketnémaintézeti tanár fia ápr. hó 4-én 15 éves korában ártatlan lelkével az Örökkévalóságba szállt vissza. Ny. b.!

Pongrácz Mihály, a váci kir. orsz. siketnéma-intézet tanára április 30-án a Rókus-kórházban elhunyt. Felesége és két kicsi árvája gyászolja velünk együtt az elhunyt jó férjet, karátársat és barátot. Ny. b.!

A vakok kutyái. Németországban a vakok kalauzolására újabban kitűnő eredménnyel idomítják a juhász-kutyákat. Potsdamban egy intézetet létesítettek erre a célra, ahol a kutyákat a vakok kísérésére idomítják. Nálunk is lehet látni egy-egy hadirokkant világtalant, aki kutya kíséretében jár az utcákon. A mi felfogásunk e tekintetben az, hogy a vaknak olyan kitűnő tájékozódási képessége rejlik a halánték és homlok-lebenyben, hogy ha azt szakszerűen kiművelik, többet ér mindennél. S valóban a mi vakjaink egyedül igen szép utat tesznek meg, legfeljebb egy kis vesszőt tartanak kezükben a tájékozódás nagyobb biztonsága kedvéért.

Dr. Bánó Miklós világtalan mérnök, a vakok esperantó nyelvtudásának fáradhatatlan harcosa és a vakok szövetségének megalapítója, március hó 23-án esküdött örök hűséget a Vilma királyné-uti református templomban Antal Irén kisasszonynak, a vakok eszperantó egyesülete

titkárnőjének, aki az országos intézetnek igen tehetséges növendéke volt. Fogadják üdvözetünket!

Március 15-ét, a magyar nemzet emlékünnepeit lelkesedéssel és hazafias érzéssel ünnepelték meg a siketnémák és vakok intézeteinek növendékei és a felnöttek intézményei az egész országban.

Március 19-e pirosetűs nap a vakok országos intézetében. József nádor napját ünneplik ezen a napon. Lélekemelő és szívbemarkoló volt az óvós növendékek játéka, akik a nagynevű nádorról kedves játékos darabban emlékeztek meg. Heinrich Mária II. továbbképző osztályos növendék egy alkalmi költeményt írt a nagy filantropról, és egyik növendéktársa szavaltta el nagy hatással. A szép zenei és énekszámokat Schnitzl Gusztáv tanár vezényletével élveztük.

A felnőtt siketnémák köréből. Az Orsz. Siketnéma-Otthon május hó 11-én tartotta meg ez évi közgyűlését Hegedűs Lóránt v. pénzügyminiszter, kormányzó-enök vezetésével. Lapzártá miatt e közgyűlésről a legközelebbi számunkban írunk bővebben.

A Magyar Siketnémák Turista Egyesülete, mint a M. T. E. csoportja, május 12-én jól sikerült majális rendezett Csobánkán. E kirándulást szép és nemes gondolatokkal kapcsolták össze, mert a siketnémák és vakok nevelése körül uttörő érdemeket szerzett Pivár Ignác emlékezetének is szentelték. A megnyitó beszédet Kentner Antal titkár mondta, az ünnepi beszédet pedig Püllmann Alfonz, Csobánka plébánosa. Előzőleg ünnepi szent misén áldoztak az Urnak.

Az anyaiskola nyomdokán haladó beszédtanítás uralja most a siketnémaoktatás reformtörekvéseit. Érdekes megemlíteni és megörökíteni a múltnak idevágó törekvéseit. Az 1906—7. tanév folyamán Medgyesi János, a budapesti állami siketnéma-intézet volt tanára kérelmet intézett a kultuszminiszterhez, amelyben —

10 növendék számára családi iskola létesítésére kért engedélyt. Ebben a családi iskolában akarta érvényesíteni Hill-nek azt az örökérvényű tételét, hogy »ugy tanítsd a siketnémat beszélni, amint az érzékű gyermekeket az anyja tanítja.« Milyen kár, hogy ez meg nem valósulhatott!

Az Izr. Siketnémák Orsz. Intézete (VII., Mexikói-ut 60) vezérőlbizottsága március 28-án mb. elnökének, később diszelnökének, Kaszab Aladár m. kir. udvari tanácsos emlékeztére gyűlést tartott. Országos Szakfelügyelőségünket és az áll. siketnémaintézetet Istenes Károly igazgató, tanáregyesületünket és a testvérintézeteket Herodek Károly igazgató képviselte. A megboldogult hervadhatatlan érdemeit a siketnémaügy fejlesztése terén dr. Deutsch Ernő elnök, Kanizsai Dezső igazgató és még többen méltatták.

Felhívás! Felkérem Kriekk Jenő tanítványait, hogy címüket és mindazok címét, akikről tudnak, hozzám bejelenteni szíveskedjenek. Dr. Tóth Zoltán, Budapest, VII., Hermina-ut 7. szám.

Románné Goldzieher Klára f. é. február hó folyamán a berlini egyetem mellett működő fonetikai intézetben (vezetője: Prof. Lewin) a hibásbeszédűek írásáról előadást tartott. Ez előadás tartalma nagyjából megegyezik azzal a tanulmánnyal, a melyet lapunk múlt évi 5—7. számában ismertettünk és amelyet a berlini intézetekben szerzett tapasztalataival egészített ki. Románné előadásaival megérdemelt sikert aratott és tapasztalatairól maga Flatau professor fog a f. é. május hó 23—25-i hallei beszédgyógytanári értekezleten beszámolni. Itt említjük meg, hogy Schulmann Adolf igazgató maga is februárban több napot töltött a nevezett berlini intézetekben, ahol a beszédhibások ügyét tanulmányozta.

A siketnémák bécsi áll. intézete (Wien, XIII., Speisingerstrasse 109.) folyó évi május hó 15-én ünnepli fennállásának 150-ik évfordulóját. Ezt az évfordulót mi, magyarok is lelkes

szeretettel ünnepeljük szívünkben, mert hiszen köztudomásu, hogy Jólé-szi Cházár András lelkében ott fogamzott meg a magyar siketnémaoktatás megteremtésének nagyszerű eszméje és a váci kir. intézet első tanárai is ott nyerték szakképzésüket. 1927 októberében, amikor a váci kir. intézet 125 éves fennállását ünnepelte, többen jöttek el bécsi kartársaink közül. Illő, hogy az évszázados kapcsolat jegyében tőlünk is többen vegyenek részt a bécsiek ünnepén.

A III. Egyetemi Tanügyi Kongresszus határozati javaslatait korlátozott számban kinyomatta s azokról a nyomda- és portóköltőség (2.20 P) előzetes beküldése ellenében Tóth Árpád kongr. pénztárosnál (VIII., Práter-utca 59/c. II. 27.) kaphatók.

Klis Lajos emlékezete. Mindnyájan tudjuk, hogy b. e. Klis Lajos budapesti állami siketnéma intézeti igazgatót exhumált fia tetemével együtt Nyiregyházára szállította el a felesége s ott az u. n. »Morgótemetőben« helyezte el örök nyugalomra. Egy hónap múltán utánuk ment hűséges hitvese is, úgyhogy most már együtt pihen a nyiregyházi temetőben az egész Klis-család.

A nyiregyházi állami kisegítő-iskola tantestülete most elhatározta, hogy a magyar gyogyepedagógiai oktatásügy területén hervadhatatlan érdemeiket szerzett b. e. Klis Lajos igazgató iránt érzett hálája jeléül sirja gondozását — egyelőre a rokonokkal karöltve — magára vállalja, azt évente többször felkeresi s oda a növendékeket is kivezeti, szóval a nagy emberbarátot a nyiregyházi állami kisegítő-iskola — mint testvér-intézet — saját nagy halottjának tekinti és emlékéért kegyelettel ápolja.

(ém.)

Az Orsz. Siketnéma-Otthon elnöksége ez uton kéri a siketnémaintézetek igazgatóságait, hogy az intézetből végleg távozó növendékek név- és lakcímét vele közölni szíveskedjenek.

A Magyar Pedagógiai Társaság április havi rendes közgyűlésén Éltés Mátyás igazgatót jegyzővé választotta.

A Magyar Földrajzi Társaság didaktikai szakosztálya április 21-én Vácon, a Siketnémák Kir. Orsz. Intézetében tartotta idei első vándorgyűlését. A gyűlésre Varga György dr., elnök vezetésével számos szakosztálybeli tag jött el és azon Vác társadalma is szép számban vett részt. Varga György dr. »Hogyan kell földrajzot tanítani?« címen adott elő, Trager Ignác dr. pedig Vác ös-korát ismertette. Utána Nagy Péter igazgató a siketnémák földrajzitanításáról tartott előadást, amelyet Winkler Sándor siketnémaint. tanár gyakorlati mintatanítása követett. Az egybegyűlt földrajz-tudósok a legnagyobb érdeklődéssel és elismeréssel honorálták Nagy Péter igazgató előadását és a mintatanítást.

A nyiregyházi áll. tanítóképzőintézet tanári kara Ferenczi István tanár indítványára kérte a kultuszminisztériumot, hogy a hibás beszéd javítására vonatkozó tudnivalókat a képző tanulmányi rendjébe beillesztessenek. Sajnos — ezt a részünkről is régi kívánságot — a miniszter ur a tanulmányi anyag terjedelme miatt a kérést nem teljesítette. Pedig valamilyen lehető formában igen fontos e kérdés megnyugtató megoldása.

Szerkesztőségünk arra kéri a kedves Kartársakat, hogy az alább jelzett lapszámokat, amelyek Egyesületünk könyvtárából hiányzanak, fel-

ajánlani és megküldeni sziveskedjenek: 1. Gyógypedagógiai Szemle II. évf. (1900) 2., 8., 12. szám. 2. Gyp. Szemle III. évf. (1901) 2. szám. 3. Gyp. Szemle IV. évf. (1902) 1., 5., 7., 8., 11., 12. szám. 4. Gyp. Szemle V. évf. (1903) 1. szám. 5. Magyar Siketnéma-Oktatás, XI. évf. (1909) 1., 5., 7. szám.

Jólétszi Chazár András-lelet. Tichy Kálmán, a rosznyai muzeum igazgatója nagyérdekeségü hirt közölt Nagy Péter váci kir. orsz. siketnémaint. igazgatóval. Azt írta, hogy egy csomagban emberi állkapcsot találtak. A csomag tetejére illesztett német szövegü tartalomjelzés szerint ez Chazár András állkapcsa. Tichy muzeumigazgató részint a saját kutatásai, részint a Nagy Péter igazgatótól nyert adatok alapján a Prágai Magyar Hirlap legutóbb megjelent több számában foglalkozik bővebben Chazár Andrással. Lapunk legközelebbi számában Nagy Péter igazgató részletesen fogja e kutatások eredményeit ismertetni és így a Chazár életrajz-irodalom jelentősen bővülni fog. A legnagyobb érdeklődéssel várjuk ezt az ismertetést.

A siketnémaoktatásügy történetéhez Pozsonyban érdekes adatokra bukkant egy régi pozsonyi lap leírása alapján Deschensky Ferenc, volt pozsonyi, most kaposvári igazgató. A nevezett lapból megtudjuk, hogy Pozsonyban a múlt század közepe tájékán, az ötvenes években létezett intézet siketnémák oktatására. A lap az intézet alapítójának, Blaszkovich Ferenc r. kath. lelkésznek az életrajzát is hozza. E nevezetes történeti adatokat Deschensky igazgató lapunk legközelebbi számában hozza nyilvánosságra.

INHALT:

Von der Revision des Lehrplanes und den damit verbundenen Fragen (J. Völker). — Unterricht und Erziehung der Blinden. II. (K. Horváth). — Selection der Tauben und Stummen. III. (Dr. G. Bárczi). — Das Unterrichtswesen der Schwerhörigen (I. Gansel). — Beiträge zur Reform der Taubstummenbildung (K. Palatinus). — Die schweizerischen Blindenanstalten (K. Herodek). — Umschau im Bildungswesen Anormaler (J. Simon). — Sociale Probleme der Anormalen (Dr. Eug. Tegyei). — Vorträge und Besprechungen: III. heilpäd. Kongress (Budapest, 2—3. Juni, 1929). — Taubstummenpädagogie (Ph. Michels). — Lesefertigkeit anormaler Kinder (Dr. J. Schnell). — Fortbildungskurs in Berlin. — Tagung der Arbeitsgemeinschaft für Sprachheilpädagogik (Halle, 23—25. Mai, 1929). — Methodische Auffassung der freiwilligen sprachlichen Offenbarungen taubst. Kinder (J. Lett). — Fachliteratur und Blätterschau. — Organisation und Praxis: Fürsorge der Sehschwachen (J. Vollmann). — Heilpädagogische Sprachschulen (A. Schulmann). — Schutz des Sprachkranken Kindes (A. Schulmann). — Sitzungen des Fachrates heilpädagogischer Anstalten (A. Schulmann). — 25-jährige Jubiläumsfeier des königl. heilpäd.-psychol. Laboratoriums (Ph. Michels). — Einladung und Program der Jahresversammlung der ungarischen Taubstummen- und Blindenprofessoren in Eger, 8—10. Juni, 1929. — Verschiedenes.

S O M M A I R E :

Question sur les Programmes d'Enseignement (J. Völker). — L'enseignement des aveugles. II. (K. Horváth). — Selection de sourds et des muets. III. Dr. G. Bárczi). — L'éducation des demi-sourds (I. Gansel). — A la reforme de l'enseignement des sourds-muets. (Ch. Palatinus). — Les institutions des aveugles de la Suisse (Ch. Herodek). — L'affaire d'éducation des anormales (J. Simon). — Problèmes sociales des anormales (Eugène Tegye). — Informations et Revues: Troisième Congrès Médico-Pédagogique, Budapest le 2 et 3 June, 1929. — Sourdopédagogie (Ph. Michels). — L'aptitude à la lecture (Dr. J. Schnell). — Cours de vacance pour professeurs de sourds-muets à Berlin. — Congrès de Logopédie, Halle, 23—25 Mai 1929. — La methode basée sur les expressions spontanées des enfants sourds (J. Lett). — Revue de la littérature spéciale et des journaux. — Organisation et pratique: Le soin des Faibles de vue (J. Vollmann). — Écoles de logopédie (A. Schulmann). — Garde aux enfants de la parole défective (A. Schulmann). — Conseil médico-pédagogique (A. Schulmann). — L'anniversaire 25-ème de la laboratoire royale hongroise médico-pédagogique-psychologique Budapest (Ph. Michels). — Invitation à l'assemblée annuelle des professeurs des sourds et des aveugles pour Eger 8—10 June 1929. — Divers.

C O N T E N T S :

Questions about the revision of the curriculum (J. Völker). — About the instruction of the Blind. II. (K. Horváth). — Selection of the Deaf and the Dumb. III. (Dr. G. Bárczi). — Education of the Hard-of Hearing (I. Gansel). — Contributions to the reform of the education of the Deaf (Ch. Palatinus). — Schools for the Blind in Switzerland. (Ch. Herodek). — Review in the education of the Defectives (J. Simon). — Sociale problems of the anormals. (E. Tegye). — Reports and Reviews: Third Medico-Pedagogical Conference, Budapest 2—3 June 1929. — Pedagogy of the Deaf. (P. Michels). — The reading dexterity of the anormals (Dr. J. Schnell). — Summer-training of the Teachers of the Deaf in Berlin. — Logopedical Conference, Halle 23—25 May 1929. — Methode based of spontaneous expressions of the Deaf (J. Lett). — Books and Reviews. — Organisation and Practice: Protection of children with eye-defects. (J. Vollmann). — Logopedic schools (A. Schulmann). — Protection of children with speech-defects (A. Schulmann). — Meeting of the Medico-Pedagogical Council (A. Schulmann). — 25th anniversary of the Medico-Pedagogical Psychological Laboratory, Budapest (Ph. Michels). Invitation to the annual meeting of the Deaf and the Blind, to Eger 1929 June 8—10. — Miscellaneous.
